

ЛЬВІВСЬКИЙ НАУКОВИЙ ФОРУМ

МАТЕРІАЛИ

ХІІ МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

**ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ
СУЧАСНОЇ НАУКИ ТА ОСВІТИ**

9-10 червня 2024 року

ЛЬВІВСЬКИЙ НАУКОВИЙ ФОРУМ

МАТЕРІАЛИ

**XII МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ НАУКИ ТА ОСВІТИ

9-10 червня 2024 року

**Львів
2024**

УДК 005

ББК 94.3(0)

Перспективи розвитку сучасної науки та освіти: матеріали XII Міжнародної науково-практичної конференції м. Львів, 9-10 червня 2024 року. – Львів : Львівський науковий форум, 2024. – 161 с.

У даному збірнику представлені тези доповідей учасників XII Міжнародної науково-практичної конференції «Перспективи розвитку сучасної науки та освіти», організованої Львівським науковим форумом. Висвітлюються Перспективи розвитку сучасної науки та освіти на сучасному етапі становлення, розглядаються сучасні наукові дискусії різних наукових напрямів.

Збірник призначений для студентів, здобувачів наукових ступенів, науковців та практиків.

Всі матеріали представлені в авторській редакції. За повноту та цілісність яких автори безпосередньо несуть відповідальність.

Львівський науковий форум, 2024

ЗМІСТ

БІОЛОГІЧНІ НАУКИ	8
Шамрай О.В. ОХОРОНЮВАНІ ВИДИ СУДИННИХ РОСЛИН У СОСНОВИХ ФІТОЦЕНОЗАХ ПІВДЕННОЇ ЧАСТИНИ ЧЕРКАСЬКОГО БОРУ	8
ГЕОГРАФІЧНІ НАУКИ	10
Федорець Р.Д. РОЛЬ ТА ФУНКЦІЇ СЕРЕДНІХ МІСТ У СТРУКТУРІ МІЖРАЙОННИХ СИСТЕМ РОЗСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ	10
ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ	13
Баліцький В.В. ВПЛИВ ДЕМОГРАФІЧНИХ ФАКТОРІВ НА ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНІ МОЖЛИВОСТІ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ	13
Боканча С.В. ВИКОРИСТАННЯ РОБОТОТЕХНІКИ В СУЧАСНИХ ЛОГІСТИЧНИХ СИСТЕМАХ	16
Самбурцева В.П. КОРПОРАТИВНА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ В СУЧАСНИХ КОМПАНІЯХ.....	18
Сілецький А. ПРОЦЕДУРИ З РОЗРОБКИ БІЗНЕС-ПЛАНУ ТА ЇХ УДОСКОНАЛЕННЯ	21
Сімшаг К.С. НЕДОБРОСОВІСНА КОНКУРЕНЦІЯ ЯК ГАЛЬМО РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ	25
Ченцова Ю.П., Гармаш О.М. ОБ'ЄКТИВНА НЕОБХІДНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ	27
КУЛЬТУРОЛОГІЯ	29
Кабанова І.Г. ТЕАТРАЛЬНІ ФЕСТИВАЛІ: КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ПОГЛЯД «ЗСЕРЕДИНИ»	29
Яцевський Я.В. СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОСУВАННЯ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ КУЛЬТУРНИХ ПРОЄКТІВ.....	33
МЕДИЧНІ НАУКИ	36
Веденєєв В.Д. ТАКТИКА СТОМАТОЛОГІЧНОГО ЛІКУВАННЯ ЗУБІВ З ДЕФЕКТАМИ КОРОНКОВОЇ ЧАСТИНИ («ЕФЕКТ ФЕРУЛУ»)	36

МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО	39
Івашко А. ВПЛИВ КЛАСИЧНОГО ТАНЦЮ НА РОЗВИТОК РИТМІЧНИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	39
ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ	42
Zhukevych I. SCIENTIFIC APPROACHES TO THE MODERN METHODOLOGY OF ENGLISH LANGUAGE TEACHING.....	42
Бебес В. ФІЗИЧНИЙ ТА ЕСТЕТИЧНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ ЗАСОБАМИ ХОРЕОГРАФІЇ.....	45
Болгар О.М. ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ НА ВСЕБІЧНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ.....	48
Болгар О.М., Литвин В.В. ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК КОМПОНЕНТ ЦІЛІСНОЇ СИСТЕМИ ВИХОВАННЯ.....	51
Воляннюк А.А. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	56
Манюк Ю.-М.В. ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ НУШ ...	59
Масюк Т.В. ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ АРТИСТИЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ХОРЕОГРАФІЇ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ	62
Наглюк М. ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ХОРЕОГРАФІВ У СИСТЕМІ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ	65
Пристайчук А. РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА	67
Фабіянський О.М. БЕЗБАР'ЄРНИЙ ПРОСТІР ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ВІННИЦЬКОГО ТЕХНІЧНОГО ФАХОВОГО КОЛЕДЖУ	69
СОЦІОЛОГІЧНІ НАУКИ.....	73
Любенко Р.Я. СПРОБА ВАЛІДИЗАЦІЇ ШКАЛЬНОЇ МІРИ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ, ДОСТУПНОЇ ЧЕРЕЗ САЙТИ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ ТА МЕСЕНДЖЕРИ	73

ТЕХНІЧНІ НАУКИ.....	77
Бердник О., Пивовар О. ЕКСПЕРТНА СИСТЕМА ВІДБОРУ АВІА ІНСТРУКТОРІВ (ПІЛОТНА ВЕРСІЯ ЗАСТОСУНКУ НА JAVAFX)	77
Заєць І.І., Тарасенко Я.В., Колосов І.М. ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВІБРОСТЕНДУ В ОЦІНЦІ ПОХИБОК БОРТОВИХ ВИМІРЮВАЛЬНИХ СИСТЕМ.....	82
ФАРМАЦЕВТИЧНІ НАУКИ.....	84
Парченко М.В., Бушуєва І.В. МАРКЕТИНГОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ МЕТОДІВ ДІАГНОСТИКИ РАКУ ПЕРЕДМІХУРОВОЇ ЗАЛОЗИ.....	84
ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ	87
Krykhovetska A., Vasylyk R. THE ANALYSIS OF THE TRANSLATION TRANSFORMATIONS (BASED ON THE NOVEL "A FAREWELL TO ARMS!" BY ERNEST HEMINGWAY).....	87
Krykhovetska A., Tsiuha V. SOCIAL AND COMMUNICATIVE ROLES OF A CHARACTER IN FILM DISCOURSE (BASED ON THE TV SERIES "THE CROWN")	90
Кавуза С. ОБРАЗ УЯВНОГО ДРУГА В ОПОВІДАННІ К. БАБКІНОЇ «ШАПОЧКА І КИТ»	92
Потапенко Н. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ГОВОРІННІ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ	94
ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ.....	97
Бачинський А.А. ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ	97
ЮРИДИЧНІ НАУКИ.....	99
Голубенко Ю. ІНФОРМАЦІЙНО АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ	99
Грабко С.В. УСИНОВЛЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОЦЕДУРА РЕАЛІЗАЦІЇ.....	102
Дідицька Д. ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ДОКАЗІВ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ.....	105

Дьяков М. ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ТА ТАКТИЧНИХ ОСНОВ ПРОВЕДЕННЯ ОПЕРАТИВНОЇ УСТАНОВКИ.....	108
Кабак Я.С. ХАРАКТЕРИСТИКА ТА АСПЕКТИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ДІЯЛЬНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ОРГАНІВ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ.....	111
Казьмірук Д.С. ПОНЯТТЯ, СКЛАД ТА ВИДИ ТРУДОВИХ ПРАВОВІДНОСИН.....	113
Казьмірук Д.С. РОБОЧИЙ ЧАС ТА ЧАС ВІДПОЧИНКУ У ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ПІД ЧАС ДІЇ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ	116
Кот В.В., Шпомер А.І. ЗАСТОСУВАННЯ ПРИНЦИПУ МОВЧАЗНОЇ ЗГОДИ У СФЕРІ ДОЗВІЛЬНИХ ВІДНОСИН З ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ	118
Криворот Д.С., Нагорна О.О. НАКАЗНЕ ПРОВАДЖЕННЯ ЯК ФОРМА РОЗГЛЯДУ ЦИВІЛЬНИХ СПРАВ	122
Кучеренко Д. ЩОДО ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ СТРОКІВ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ	124
Кучеренко Д. РОЛЬ ЕЛЕКТРОННИХ ЗАСОБІВ ДОКАЗУВАННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ	127
Мартинюк Н. Р., Бодня А.А. ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ, ЯКІ ПРОВОДЯТЬ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВУ ДІЯЛЬНІСТЬ, З ІНШИМИ ОРГАНАМИ ТА ПІДРОЗДІЛАМИ.....	130
Мартинюк Н. Р., Бодня А.А. ФІЗИЧНА ПІДГОТОВКА ПРАЦІВНИКА ПОЛІЦІЇ ДЛЯ ПОКРАЩЕННЯ ЇХ СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	132
Поповський Я.А. КРИМІНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ: ІНСТРУМЕНТ ПРОТИСТОЯННЯ ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	134
Роскошнова Д.А., Даніелян А.К. АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ СУДОВОГО ПРОВАДЖЕННЯ ЗА ВІДСУТНОСТІ ОБВИНУВАЧЕНОГО (IN ABSENTIA).....	137
Срібний В.Ю. ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ СПРАВ У ПОРЯДКУ СПРОЩЕНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	140

Срібний В.Ю. ПРОБЛЕМАТИКА РОЗГЛЯДУ ЦИВІЛЬНИХ СПРАВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	142
Столяревська Н.О. ЗГОДА ДИТИНИ НА УСИНОВЛЕННЯ	144
Тарасова Р.Р. ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА СУДОЧИНСТВО В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ	146
Татарченко А.Ю. КОМУНІКАЦІЯ ЯК ОСОБИСТИЙ ЗАХИСТ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО.....	149
Твердохліб Р.Д. ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНО АНАЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	151
Торгун С. МІСЦЕ ПРОВЕДЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ	154
Шкурацький М.А. ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА РОБОТА З ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНІЙ ЗЛОЧИННОСТІ	158

БІОЛОГІЧНІ НАУКИ

Шамрай Олена Володимирівна,

здобувач ОС Бакалавр

науковий керівник: **Спрягайло Оксана Анатоліївна,**

к.с.-г.н., доцент

Черкаський національний університет

імені Богдана Хмельницького

ОХОРОНЮВАНІ ВИДИ СУДИННИХ РОСЛИН У СОСНОВИХ ФІТОЦЕНОЗАХ ПІВДЕННОЇ ЧАСТИНИ ЧЕРКАСЬКОГО БОРУ

Черкаський бір – найбільший природний масив сосни звичайної (*Pinus sylvestris* L.), що зберігся до наших днів на південній межі ареалу виду у Лісостепу правобережної частини України. Він є одним із найвідоміших пристепових борів в Україні, і має виключно важливе значення як в ресурсно-екологічному, так і у науковому плані [1].

Незважаючи на відомість Черкаського бору серед науковців, ступінь вивченості охоронюваних видів рослин, що зростають на його території, досить низький, що обумовлює актуальність обраної теми дослідження.

Метою роботи було провести обстеження соснових фітоценозів південної частини Черкаського бору та інвентаризувати місця зростання раритетних видів судинних рослин, включених до охоронних списків регіонального та національного рівнів.

У результаті проведеного дослідження було виявлено місця зростання 10 видів охоронюваних рослин, з них – 4 види включено до Червоної книги України (2009): вовче лико пахуче (*Daphne cneorum* L.), сон розкритий (*Pulsatilla patens* (L.) Mill.), сон лучний (*Pulsatilla pratensis* (L.) Mill.), півники борові (*Iris arenaria* Waldst. & Kit.) та 6 видів – до списку регіонально рідкісних видів рослин Черкаської області: молодило руське (*Sempervivum ruthenicum* Schnittsp. & C.B.Lehm.), верес звичайний (*Calluna vulgaris* (L.) Hill.), фіалка кам'яниста (*Viola rupestris* F.W.Schmidt.), поросинець плямистий (*Hypochaeris maculate* L.), скорзонера пурпурова (*Scorzonera purpurea* L.), псефел сумський (*Psephellus sumensis* (Kalen.) Greuter). Зазначені види є представниками 7 родин: Тимелеєві (*Thymelaeaceae*), Жовтецеві (*Ranunculaceae*), Півникові (*Iridaceae*), Товстолисті (*Crassulaceae*), Вересові (*Ericaceae*), Фіалкові (*Violaceae*) та Айстрові (*Asteraceae*). Переважна більшість виявлених охоронюваних видів рослин належать до гемікриптофітів, ксерофітів, геліофітів та оліготрофів. Це цілком узгоджується із екологічними умовами місць зростання цих видів – сухі бідні піщані ґрунти у світлих соснових фітоценозах.

Найбільша чисельність особин на обстежених ділянках характерна для сону розкритого та вовчих ягід пахучих. Найбільші показники щільності особин теж зафіксовані для популяцій цих видів рослин.

У результаті виконаного дослідження було виявлено та зафіксовано нові місця зростання охоронюваних видів рослин: 31 локалітет для вовчих ягід пахучих, 11 – для

сону розкритого, 8 – для сону лучного, по 4 – для півників борових, ковили дніпровської і молодила руського, по 3 – для вересу звичайного та фіалки кам'янистої та псефела сумського, по 1 – для поросинця плямистого та скорзонери пурпурової.

Інвентаризація існуючих та виявлення нових місцезростань рідкісних видів рослин послугує основою наукових обґрунтувань для створення нових ботанічних заказників у південній частині Черкаського бору або перспективних національних природних парків «Черкаський бір» і «Ірдинський». Виявлення численних локалітетів охоронюваних видів рослин свідчить про значний природоохоронний потенціал обстеженої території, а розширення масштабів досліджень у майбутньому сприятиме виявленню нових місць зростання охоронюваних видів рослин.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

Шамрай А. Є., Лакида П. І. Типологічна структура соснових лісів Черкаського бору. *Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України*. 2012. Вип. 171. С.2 48-252.

ГЕОГРАФІЧНІ НАУКИ

Федорець Роман Дмитрович

аспірант навчально-наукового

інституту природничо-математичних,

медико-біологічних наук та інформаційних технологій

Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя

РОЛЬ ТА ФУНКЦІЇ СЕРЕДНІХ МІСТ У СТРУКТУРІ МІЖРАЙОННИХ СИСТЕМ РОЗСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

Розглядаючи питання структури поселенської мережі окремих регіонів чи держави в цілому, перш за все, варто звернутись до теоретичних основ. Так, найбільш узагальнено, під системою розселення прийнято розуміти сукупність поселень різних типів, що з'єднані між собою транспортними комунікаціями. Взаємодія між населеними пунктами виражається переміщенням населення, товарів та послуг [3].

Ще донедавна, у географічній науці основним елементом територіальної структури поселенської мережі прийнято було вважати міжрайонні системи розселення [2, 3]. Після проведення адміністративно-територіальної реформи 2015 – 2020 років, увага науковців до подібних територіальних утворень почала зменшуватись. Однак, навіть в умовах сучасного адміністративно-територіального поділу продовжують існувати напрацьовані роками усталені міжрайонні зв'язки. Вони базуються не лише на основі спільності транспортної мережі між окремими населеними пунктами. Міжрайонні системи розселення формуються навколо потужного міста-ядра (центру системи). Відтак, необхідно визначитись, які населені пункти претендують на роль центрів міжрайонних систем розселення. Орієнтуючись на праці вітчизняних науковців, портрет типового міста-ядра для такого територіального утворення виглядає наступним чином [1, 2]:

1. Розташування на основних транспортних магістралях регіону;
2. Кількість населення – близько 50 тис. осіб;
3. Наявність диверсифікованої виробничої бази та сформована зона впливу її елементів на прилеглі території;
4. Реалізація вироблених товарів і послуг на прилеглих територіях.

Зазначеним вище вимогам найбільш точно відповідають середні міста. Саме вони найчастіше виступають центрами місцевих та локальних систем розселення. На такі міста покладаються функції районних центрів, центрів територіальних громад, осередків розвитку промисловості, туризму; через такі міста проходять важливі транспортні шляхи. Окрім того, середні міста можуть відігравати значну роль на рівні обласних та навіть міжобласних систем розселення.

На середні міста, як центри міжрайонних систем розселення, покладено ряд специфічних функцій. Завдяки ним і підтримується існування подібних територіальних утворень. Найбільш генералізований перелік таких функцій виглядає наступним чином:

- *Адміністративно-управлінська та контрольно-облікова.* Дана функція реалізовується за умови наявності у центрі міжрайонної системи розселення закладів та організацій зі збору чи обробки статистичної інформації; інспекційних організацій; територіальних центрів комплектування та соціальної підтримки;

- *Правоохоронна функція.* Реалізація цієї функції забезпечується наявністю закладів правоохоронних органів: судів, прокуратур, відділів поліції, митної служби тощо.

- *Функція соціальної підтримки і надання медичних та освітніх послуг.* Представлена категорія найбільш об'ємна. Вона включає в себе критично важливі для повноцінного функціонування міжрайонної системи розселення заклади. Закономірно такі заклади варто розділити на три групи. Першу групу складають державні соціальні установи – центри зайнятості, геріатричні установи, притулки та центри соціально-психологічної реабілітації для неповнолітніх, центри соціальних служб для сім'ї, дітей і молоді та ін. До другої групи входять заклади з надання медичної допомоги – районні лікарні та спеціалізовані медичні заклади (туберкульозні, онкологічні, шкірно-венерологічні центри та диспансери, стоматологічні поліклініки та ін.). Третю групу утворюють заклади вищої освіти – університети, інститути, академії, коледжі та їх філії.

- *Виробничо-промислова функція.* Міжрайонні функції, в першу чергу реалізуються підприємствами з виробництва харчових продуктів, напоїв і тютюнових виробів. Важливою є наявність хлібозаводів, молокозаводів та м'ясокомбінатів у центрі системи розселення. Подібний перелік підприємств пояснюється, з одного боку, обмеженим терміном придатності сировини, а з іншого – обмеженим терміном зберігання певних видів готової продукції. Більша економічна вигода, у цьому випадку, отримується від співпраці з населеними пунктами, що розташовуються ближче до центру міжрайонної системи розселення, навіть якщо вони належать до іншого адміністративного району;

- *Дозвіллево-розважальна функція.* Реалізовується шляхом наявності у населеному пункті театрів, кінотеатрів та музеївних закладів. Також варто враховувати і стадіони, кількість місць на яких перевищує одну тисячу;

- *Транспортно-комунікаційна функція.* Реалізовується за наявності залізничного сполучення з центром міжрайонної системи розселення;

- *Торгівельна функція.* Для її виконання необхідна наявність обладнаних місць для продажу товарів повсякденного вжитку та харчових продуктів – базарів, і наявність торгово-розважальних центрів.

Від ступеня інтенсивності проявів окремих функцій та їх взаємодії може залежати людність населених пунктів всередині поселенської мережі, їх концентрація та просторова конфігурація [1].

Не зважаючи на існування нових укрупнених районів, роль міжрайонних систем розселення та їх міст-центрів залишається досить значною. Водночас, надзвичайно складно схарактеризувати зв'язки між населеними пунктами в межах поселенської мережі. Адже необхідні статистичні показники, на зразок пасажиро- та вантажообігу, трудових чи побутових переміщень населення найчастіше відсутні. Таким чином, дослідження ролі середніх міст у функціонуванні міжрайонних систем розселення способом математичної обробки даних значно ускладнене. У цій ситуації, найбільш оптимальним видається метод експертної оцінки. Він реалізовується шляхом аналізу наявних систем розселення різних рівнів та їх компонентів, мережі транспортного сполучення, територіальної концентрації населених пунктів тощо. За результатами такого аналізу може бути проведена бальна оцінка. Однак, подібний метод складно назвати ідеальним через високий рівень суб'єктивізму. Саме тому, оцінка впливу середніх міст на міжрайонні системи розселення залишається маловивченою та потребує подальших всебічних досліджень.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гладкий О. Міські системи розселення: становлення та структура. Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка: Географія. 2014. № 1. С. 16 – 22.
2. Джаман В.О. Регіональні системи розселення: демографічні аспекти. Чернівці: Рута, 2003. 392 с.
3. Яворська В., Коломієць К. Формування територіальних систем розселення Миколаївської області у структурі Одеської міжобласної системи розселення. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: Географія. 2015. № 1. С. 78 – 86.

ЕКОНОМІЧНІ НАУКИ

Баліцький Віталій Васильович,
доктор філософії І року підготовки
за спеціальністю 292 «Міжнародні економічні відносини»
Донецький національний університет імені Василя Стуса
м. Вінниця, Україна
v.balitskyi@donnu.edu.ua

ВПЛИВ ДЕМОГРАФІЧНИХ ФАКТОРІВ НА ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНІ МОЖЛИВОСТІ УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ

Вступ. Розвиток освітньо-професійного складника як однієї з найбільш впливових та прибуткових галузей, необхідний країні з огляду на те, що освіта та науково-дослідна робота сприяють розвитку економіки. Спільна науково-дослідна робота кількох країн, наприклад, таких як Україна та Польща, допомагає розвитку й суміжних сфер життєдіяльності обох країн, таких як медицина, культура та мистецтво, будівництво тощо. Проте необхідно розуміти, що розвиток освітньо-професійного складника неможливий без зовнішніх та внутрішніх факторів, які впливають на цей складник. Зовнішніми факторами можуть бути: епідемії, воєнний стан, а щодо внутрішніх, то це економічний, соціальний та демографічний аспекти. Варто приділити увагу саме демографічному аспекту, оскільки його різкі зміни як у бік зменшення, так й у бік збільшення, впливають на стан освітнього сегмента будь-якої країни.

Мета дослідження – здійснити аналіз впливу демографічного аспекту на освітньо-професійні можливості, дослідити позитивні та негативні аспекти демографічного зростання та спадання в Україні та Польщі.

Виклад основного матеріалу. Освіта займає важливе місце серед складників, які впливають на розвиток економічного потенціалу. Оскільки кількість новостворених робочих кадрів, їх якість підготовки, здобута в ЗВО, здобуті освітні ступені тощо впливають на якість наданих послуг. Проте велика кількість освіченого населення може негативно вплинути на розвиток економіки, оскільки збільшиться конкурс на одне робоче місце. Наприклад, для подальшого працевлаштування за спеціальністю 221 «Стоматологія» конкурс на робоче місце може становити – одне робоче місце та 10 бажаючих отримати його, серед яких кожен має диплом із відзнакою та великий багаж знань у цій галузі. Відповідно, один із десяти потенційних претендентів отримає бажану посаду, а дев'ять будуть змушені надалі займатися пошуком роботи. Чим більша кількість високоосвічених кадрів, тим більший конкурс на робоче місце.

Розглянемо особливості поняття «демографічний аспект» і його вплив на освітньо-професійний сегмент, а також здійснимо порівняльний аналіз України із Польщею.

Демографічний аспект як самостійне поняття складається із наступних компонентів: кількість населення за статевою ознакою, збільшення та зменшення населення, фізичне переміщення населення, працевлаштованість населення та кількість непрацездатних осіб в країні.

Інформація щодо кількості населення серед жінок та чоловіків в Україні наступна: кількість жінок згідно результатів перепису населення становить 26 мільйонів, чоловіків – 22 мільйони [1]. Враховуючи воєнний стан в Україні, кількість чоловіків та жінок постійно змінюється, відсоток народжених за останні кілька років набагато нижчий за відсоток смертності. Відповідно до цього складника варто зробити такий висновок, що кількість населення серед жінок, які здобувають або вже здобули освіту, – 49%, а чоловіків – 51%. У Польщі показник освіченості серед населення за статеву ознакою значно нижчий та становить: 19% чоловіків та 27% [2].

Щодо показників збільшення та зменшення населення, то станом на 2022 рік населення України зменшилось на 541 739 осіб, а збільшилось на 96 755 осіб. З цього варто зробити висновок, що смертність суттєво переважає над народжуваністю. Відповідно, народжені протягом останніх двох років зможуть підвищувати освітній потенціал України через 10-12 років [1]. Щодо показників населення Польщі, то зменшилось населення на 130 000 осіб, а збільшилось на 16 711 осіб. Показники Польщі за кількістю населення менші, відповідно, чисельність освітян також нижча [2].

Показник приїзду іноземців на постійне місце проживання або з метою туризму в Україну за останні два роки знизився, спостерігається лише внутрішня переміщення українців у безпечні області України з окупованих територій, а також спостерігається еміграція до країн ЄС, у тому числі й до Польщі. За 2024 рік в Україну в'їхало 536 729 іноземних осіб [1]. В Україні зафіксовано поданих заяв на освіту іноземними громадянами – 51 676 осіб. Щодо Польщі, то через воєнний стан в Україні кількість населення Польщі стрімко зросла, 2,4 мільйони осіб виїхали з України на постійне проживання до Польщі, з Польщі виїхало до 10 000 осіб. Наразі у ЗВО Польщі навчаються 48 150 українців [2].

Працевлаштування, особливо за спеціальністю, здобутою на період навчання в ЗВО, – також важливий аспект, оскільки в Україні 61% населення офіційно працевлаштовані (23 000 000 мільйонів осіб), з них працює за фахом – 48% (18 240 000 мільйонів осіб), показник безробіття становить 16%. У Польщі 13,9 мільйонів працюючого населення, а безробітних – 517 000 тис. осіб.

Отже, варто розглянути результати аналізу впливу демографічних факторів на освітньо-професійний потенціал України та Польщі та порівняти їх.

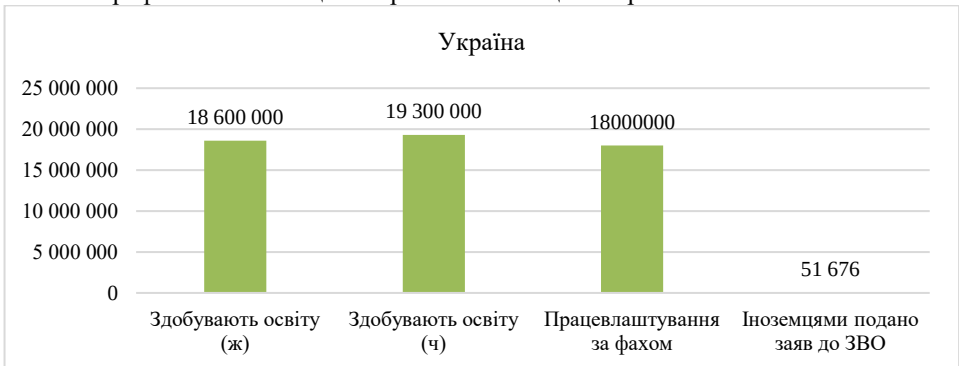

Рисунок 1 – Аналіз демографічного фактору на освітньо-професійний аспект України

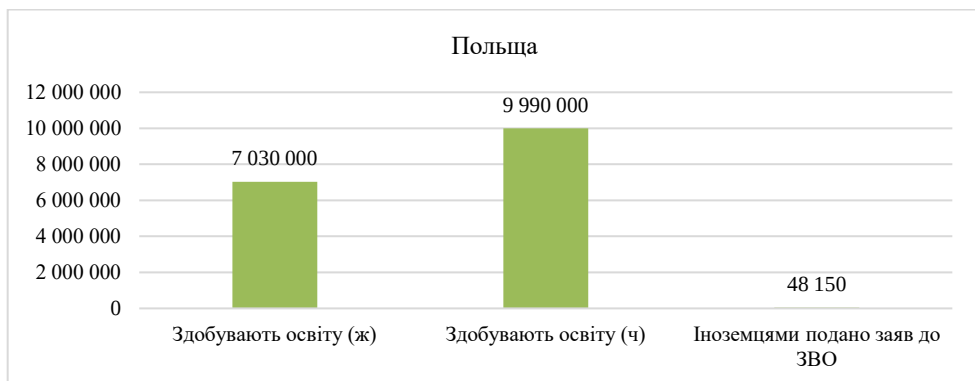

Рисунок 2 – Аналіз демографічного фактору на освітньо-професійний аспект Польщі

Висновок. Отже, проведений аналіз показав, що на розвиток освітньо-професійних можливостей впливає демографічний аспект. Показники Польщі та України відрізняються, оскільки маючи невелику різницю у населенні, показник освіченості населення в Україні набагато більший, кількість жінок, які здобувають освіту, наближений до кількості чоловіків. У Польщі прослідковується велика розбіжність між здобувачами освіти чоловічої та жіночої статі. Кількість поданих заяв до ЗВО іноземцями наближений один до одного та не має великого розриву.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ПОСИЛАНЬ

- 1) Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://minfin.com.ua/> (дата звернення: 10.06.2024)
- 2) Liczba pracujących. URL: <https://rynekpracy.org/statystyki/liczba-pracujacych/> (дата звернення: 10.06.2024)

Боканча С.В.,

здобувачка,

Науковий керівник: Пічугіна М.А., канд. екон. наук, доц.,

Національний технічний університет України

“Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського”,

м. Київ, Україна

ВИКОРИСТАННЯ РОБОТОТЕХНІКИ В СУЧАСНИХ ЛОГІСТИЧНИХ СИСТЕМАХ

Автоматизація - один із найважливіших процесів у стрімко розвиваючій логістиці. Вона стає все більш важливою для сучасних підприємств, які прагнуть підвищити свою ефективність та конкурентоспроможність. Одним із автоматизованих процесів є роботизація.

Можна сказати, що роботизація - це тренд, викликаний вимогою прискорення логістичних операцій.

Одним з основних застосувань робототехніки в логістиці є автоматизація складських операцій. Роботи, такі як ті, що використовуються на складах Amazon, можуть виконувати різноманітні завдання, включаючи сортування, пакування та переміщення товарів. Це дозволяє значно зменшити час обробки замовлень та мінімізувати помилки, пов'язані з людським фактором. Крім того, автоматизація складських операцій знижує витрати на робочу силу і підвищує загальну продуктивність складу.

Автономні транспортні засоби також відіграють важливу роль у логістичних системах. Ці безпілотні транспортні засоби можуть доставляти товари без участі водія, що знижує витрати на транспортування і зменшує ризики, пов'язані з людським фактором. Автономні транспортні засоби можуть ефективно працювати в різних умовах, включаючи складні міські середовища та віддалені райони, де традиційні методи доставки можуть бути неефективними.

Дрони стали ще одним важливим інструментом у сучасній логістиці. Вони використовуються для доставки товарів у важкодоступні місця, де наземний транспорт є неможливим або неефективним. Дрони можуть швидко і безпечно доставляти товари, знижуючи витрати на логістику та підвищуючи оперативність доставки. Вони також використовуються для моніторингу та інспекції складських територій, що забезпечує додатковий рівень контролю та безпеки.

Інтеграція робототехніки з штучним інтелектом (ШІ) надає нові можливості для оптимізації логістичних процесів. ШІ дозволяє роботам аналізувати великі обсяги даних і приймати рішення в режимі реального часу. Наприклад, системи на основі ШІ можуть прогнозувати попит на товари, оптимізувати маршрути доставки та забезпечувати ефективне управління запасами. Це дозволяє компаніям бути більш гнучкими і швидко адаптуватися до змін на ринку.

Лідерами в області роботизації є такі компанії, як Amazon, IKEA, DHL та Tesla. Наприклад, на сьогоднішній день компанія Amazon значно інвестувала в автоматизацію своїх операцій. Завдяки цьому придбанню, Amazon змогла автоматизувати значну

частину завдань, пов'язаних з переміщенням товарів на складах, такими як ходьба та пошук предметів. Незважаючи на те, що на кожного робота припадає більше чотирьох реальних співробітників, компанія досягла значних успіхів у зменшенні ручної праці та підвищенні ефективності роботи складів. Роботи допомагають швидше знаходити та переміщувати товари, що значно скорочує час обробки замовлень та знижує витрати на робочу силу. Така автоматизація дозволяє компанії не лише оптимізувати процеси, але й підвищити рівень обслуговування клієнтів.

Використання робототехніки має багато переваг, включаючи підвищення ефективності, зниження витрат та покращення точності операцій. Однак існують і виклики, пов'язані з впровадженням цих технологій, такі як висока вартість початкових інвестицій, необхідність у технічному обслуговуванні та оновленні обладнання, а також потенційні соціальні наслідки, такі як зменшення кількості робочих місць.

Отже, роботизація в логістичних процесах - доволі перспективний напрямок, який дуже стрімко розвивається. Роботизація надає багато перспектив для підприємств, а також автоматизує більшість процесів. З розвитком технологій, роль робототехніки в логістиці буде тільки зростати, відкриваючи нові можливості для інновацій та оптимізації логістичних процесів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Автоматизація та роботизація складу та логістичних підприємств. URL: <https://sunone.com.ua/articles-uk/avtomatizaciya-ta-robotizaciya-skladu-i-logistichnih-pidpriemstv/>
2. Робототехніка в логістиці: скільки компанії інвестують в роботів? URL: <https://synexlogistics.com/ua-uk/statti/robototekhnika-v-logistyczi-skilky-kompaniyi-investuyut-u-robotiv/>
3. Автоматизація складської логістики: тренди 2022 року та підсумки 2021. URL: <https://ain.ua/2021/12/27/avtomatyzacziya-skladskoyi-logistyky-trendy-2022-roku-ta-pidsumky-2021/>

Самбурцева Валерія Павлівна
здобувачка вищої освіти 4 курсу
спеціальність 073 Менеджмент
освітня програма «Бізнес-адміністрування»
Науковий керівник: Єжеслий Юрій Олексійович
асистент кафедри менеджменту
Полтавський університет економіки і торгівлі

КОРПОРАТИВНА СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ В СУЧАСНИХ КОМПАНІЯХ

На сьогоднішній день різноманітні дослідження вказують на те, що соціальна відповідальність створює конкурентну перевагу між компаніями у економічному, соціальному, екологічному та етичному аспектах їх діяльності. Організації інституціоналізують корпоративну соціальну відповідальність (КСВ) з економічних, екологічних або соціальних міркувань, і саме ці динамічні фактори характеризують механізми, за допомогою яких вони впроваджують КСВ у свої структури. Одночасно КСВ розвивається в свідомості людей як спосіб життя, який вони переносять в організації, де працюють, і до яких вони ставлять вимоги як споживачі або користувачі. З іншого боку, масштаби КСВ тісно пов'язані з масштабами корпоративних стратегій: інноваціями, ефективністю та конкурентоспроможністю.

У останні роки компанії, які бажають досягти успіху у своїх виробничих та комерційних процесах, повинні дотримуватись принципів КСВ у своєму управлінні, не лише в рамках чинного законодавства, але й відчуваючи наслідки впливу діяльності компанії на довкілля. Важливо визнати, що земля надає всі ресурси, які використовуються для виробництва, тому її збереження є життєво важливим для майбутніх поколінь. Таким чином, компанії, які взяли на себе зобов'язання впроваджувати КСВ як стратегію, не лише досягнуть економічного успіху, але й отримають визнання за якість продукції та соціальну відповідальність перед громадянськістю.

Термін «корпоративна соціальна відповідальність» має досить багато актуальних визначень, серед яких слід виділити такі:

1. Європейська комісія у своїй «Зеленій книзі» визначила КСВ як «концепцію, за допомогою якої компанія добровільно інтегрує соціальні та екологічні аспекти у свою бізнес-операцію та свої відносини з зацікавленими сторонами» [3].

2. Міжнародний стандарт ISO 26000 «Посібник із соціальної відповідальності», визначає КСВ як «відповідальність організації щодо впливу її рішень і діяльності на суспільство та навколишнє середовище через прозору та етичну поведінку, яка: сприяє сталому розвитку, здоров'ю та загальному добробуту суспільства; враховує очікування зацікавлених сторін; відповідає чинному законодавству та міжнародним стандартам поведінки; є інтегрованим у організацію та практикується в її відносинах» [2].

3. Організація Об'єднаних Націй (ООН) формулює визначення КСВ так: «корпоративна соціальна відповідальність – це форма управління, яка прагне досягти

балансу між економічним зростанням, соціальним добробутом і турботою про довкілля. Щоб досягти цього, компанії повинні приймати рішення на основі етичних принципів, враховуючи вплив своєї діяльності на всіх зацікавлених сторін, таких як співробітники, клієнти, постачальники, місцеві громади та суспільство в цілому [4].

Не існує загальноприйнятого визначення для опису корпоративної соціальної відповідальності. Однак існує загальне визнання того, що КСВ є важливою ініціативою для ефективного управління. Стверджується, що КСВ має бути нерозривно пов'язаною з прийняттям рішень організацією, що означає, що принципи та практика соціальної відповідальності враховуються в усіх бізнес-діях і процесах.

Компанії, які орієнтовані на сталий розвиток, намагаються вирівняти стратегічний рівень занепокоєння відносно навколишнього середовища та суспільства в поєднанні з економічними цілями. Для досягнення цього компанії повинні інтегрувати екологічні та соціальні складові у своє бачення, основні цінності, місію, різноманітні політики та стратегічні плани, щоб забезпечити стратегічне управління та самостійність. Варто регулярно вимірювати та здійснювати оцінку конкретних екологічних та соціальних цілей [1].

Корпоративна соціальна відповідальність базується на трьох основних принципах:

1. Економічна відповідальність – компанії повинні забезпечувати справедливе ціноутворення, підтримувати місцевих постачальників, бути чесними та відкритими з інвесторами та суспільством у цілому. Це допомагає створити сприятливе для всіх стейкхолдерів економічне середовище.

2. Соціальна відповідальність – створення рівних можливостей, толерантність, забезпечення безпечного робочого середовища для працівників і повага до прав людини. Це дозволяє компаніям стати відповідальними роботодавцями, які підтримують своїх працівників і громаду.

3. Екологічна відповідальність – акцент робиться на підтримці використання відновлюваних джерел енергії, збереженні природних ресурсів та ефективній утилізації відходів. Компанії також намагаються скоротити викиди парникових газів і інвестувати в проекти, які компенсують їхній вуглецевий слід. Такий підхід допомагає зменшити негативний вплив на навколишнє середовище та створити більш стійке майбутнє.

КСВ стала новим способом ведення бізнесу, коли організація дотримується норм і бере на себе обов'язки, які підкреслюють гармонійний розвиток її діяльності з точки зору економічних, соціальних та екологічних умов, визнаючи при цьому інтереси та потреби стейкхолдерів. Хоча його концептуалізація та підходи еволюціонували з макроекономічної точки зору до розробки корпоративних цілей відповідно до реальності їхніх зацікавлених сторін, наразі все ще переважають відповідальні практики з не дуже чіткими межами та сумнівною легітимністю.

Таким чином, компаніям важливо налагодити свою поведінку, щоб вона відповідала інклюзивним ринкам, зменшуючи внутрішній і зовнішній вплив організації; це передбачає прийняття міжнародних стандартів належної роботи та екологічної практики, створення можливостей для участі стейкхолдерів; встановлення відносин з іншими організаціями для пом'якшення негативного впливу та створення альянсів для сталого людського розвитку.

Важливо зазначити, що всі компанії повинні мати чітко визначену політику КСВ, розвивати культуру, яка керуватиме їхньою внутрішньою та зовнішньою діяльністю з

етичної та правової точки зору, а також розробляти ініціативи щодо сталого соціального інвестування. Хоча точного керівництва щодо впровадження КСВ не існує, важливо починати з участі окремих осіб і спільноти, з якою взаємодіють компанії, тобто співробітників, директорів, інвесторів, акціонерів, клієнтів, постачальників, уряду, державних і приватних організацій.

Отже, першим кроком має бути аналіз контексту, в який занурена компанія з соціальної, економічної, політичної та культурної точки зору. По-друге, корпоративний шлях має бути безпосередньо пов'язаний із такими рекомендаціями, як Індекс сталості Доу-Джонса (DJSI), Глобальна ініціатива звітності (GRI) та іншими нормативними актами щодо прав людини, оскільки компанії зобов'язані гарантувати їх виконання на кожному робочому місці. По-третє, компанія повинна бути соціально відповідальною перед суспільством, впроваджуючи політику КСВ, вимірюючи результати систематично та організовано шляхом планування, моніторингу, визначення ключових показників ефективності (KPI), щоб можна було контролювати та коригувати реалізацію КСВ. Кожна організація повинна спланувати, реалізувати та оцінити пропозицію щодо соціальних інновацій, спрямовану на оцінку стейкхолдерів як дійсну альтернативу пошуку загального блага, оскільки це сприятиме участі громадськості. Для цього пропонується впровадження методології Design Thinking, оскільки цей інструмент участі дозволяє спільноті визначати проблемні ситуації та можливі альтернативи зі свого повсякденного життя. Для майбутніх досліджень ця методологія має бути контекстуалізована з перспективи сталого розвитку щодо економічних, соціальних та екологічних аспектів як способу сприяння соціально відповідальній поведінці.

Корпоративна соціальна відповідальність стала важливим аспектом сучасної бізнес-стратегії. Застосовуючи підхід КСВ, компанії можуть зробити позитивний внесок у сталий розвиток, зміцнити свою репутацію та покращити стосунки з усіма стейкхолдерами. Інтегруючи принципи КСВ у свою діяльність, компанії створюють позитивний вплив на суспільство та навколишнє середовище, одночасно забезпечуючи власний довгостроковий успіх.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Єжелій Ю. О. Стратегічна орієнтація на сталий розвиток сучасної бізнес-єдиниці. *Стратегічні орієнтири сталого розвитку в Україні та світі : збірник тез доповідей II Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених (м. Чернігів, 21 квітня 2023 р.)*. Чернігів : НУ «Чернігівська політехніка», 2023. С. 199–200.
2. ISO 26000:2010. Guidance on social responsibility. URL: <https://www.iso.org/obp/ui#iso:std:iso:26000>.
3. Promoting a European framework for corporate social responsibility - Green Paper. European Commission. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52001DC0366>.
4. The View from the Boardroom. CEO Study on Corporate Social Responsibility. URL: <https://www.undp.org/trinidad-and-tobago/publications/corporate-social-responsibility>.

Анатолій СІЛЕЦЬКИЙ,
*студент 1 курсу
спеціальності 141 Електроенергетика, електротехніка та
електромеханіка
Науковий керівник: Вікторія ФАБІЯНСЬКА,
к.е.н., доцент, завідувач навчально-методичної лабораторії
Вінницький технічний фаховий коледж*

ПРОЦЕДУРИ З РОЗРОБКИ БІЗНЕС-ПЛАНУ ТА ЇХ УДОСКОНАЛЕННЯ

Вступ. Створення бізнес-плану є чи не найпершим кроком у формуванні ефективного бізнесу. В бізнес-плані власники розглядають ідею створення бізнесу, його майбутню прибутковість, товари, роботи, послуги, виробництво яких є метою діяльності, маркетинговий план та інші організаційні моменти функціонування підприємства.

Тому дуже важливо створити якісний план бізнесу задля того, щоб з однієї сторони - задовольнити потреби людей, а з іншої - отримати прибуток. З метою створення конкурентоспроможної продукції, варто попередньо вивчити попит та пропозицію на ідентичні товари, а також визначити зовнішні фактори впливу на розвиток бізнесу в умовах сучасного економічного середовища. Доцільно провести SWOT аналіз майбутнього бізнесу в процесі стратегічного планування його діяльності, що полягає в розподілі факторів впливу на чотири категорії: сильні і слабкі сторони проєкту, можливості, та загрози, пов'язані з його здійсненням.

Бізнес-план є описом ідеї створення бізнесу з метою покращення його якості, а саме вивчення перспектив, можливостей, і найголовніше, - оцінка ризиків та прибутків.

Метою дослідження є вивчення особливостей формування бізнес-плану, виокремлення проблемних аспектів під час його складання та пошук шляхів удосконалення процедур розробки цього документу, що у підсумку дасть можливість уникнути помилок у організаційних моментах під час складання бізнес-плану.

Наразі значна кількість людей мають на меті створити власну справу, проте неможливо побудувати жодного бізнесу без попереднього планування, розрахунків витрат і майбутніх надходжень, оцінки ефективності запланованих стратегій збуту та регулювання продажів.

Бізнес-планування є сучасним і, як свідчать дослідження, досить популярним терміном в бізнес-середовищі. Але розробка бізнес-плану і подальше здійснення діяльності в руслі постійного перегляду цього документа з урахуванням потреб розвитку підприємства (постійний моніторинг ринку, стану конкурентного середовища, складання планів для впровадження будь-яких змін тощо) на теренах вітчизняного бізнесу знаходяться на відчутній відстані від європейських практик розвинених країн.

Закордонна практика управління підприємствами, що досягли значних успіхів у бізнесі, серед безлічі застосовуваних методів менеджменту, досить ефективно використовує процедури бізнес-планування. Дослідження діяльності зарубіжних фірм показують, що причинами абсолютної більшості банкрутств компаній є прорахунки або

відсутність бізнес-планування. Проте використання бізнес-планування для вироблення і обґрунтування рішень щодо управління українськими підприємствами з'явилося не відразу.

Розвиток ринкових відносин у нашій країні здебільшого відбувався стихійно, і потреба в бізнес-плануванні сформувалася дещо пізніше. Перші бізнес-плани, як «заморська дивина», з'явилися в Україні лише на початку 1990-х років, але з розвитком ринкової економіки та міжнародних зв'язків потреба в розробці бізнес-планів ставала очевидною. Вже в 1994-1995 рр. бізнес-план стає обов'язковим документом, що застосовується «з метою вдосконалення методів розрахунку економічної ефективності проектних рішень та комерційної доцільності вкладень інвестицій» [1].

Структура бізнес-плану зазвичай складається із таких елементів: коротке резюме; вихідні положення; маркетинговий план і план проекту; економічний аналіз доцільності інвестицій і фінансовий план; додатки та примітки до бізнес-плану (табл. 1).

Таблиця 1

Структура бізнес-плану та характеристика його елементів

Розділ бізнес-плану	Характеристика інформації
Коротке резюме	Одна з найважливіших частин бізнес-плану, "віджим" з нього, який треба ставити на початку, але писати – в останню чергу. Резюме повинно показати інвестору, що ідея жива і варта інвестицій. Вміст – короткий витяг головних ідей кожного розділу, крім додатків. Обсяг – не більше двох сторінок. Якщо інвестор, кредитор або ви самі не зацікавитесь тим, що написано в цій частині, далі план ніхто не читатиме
Вихідні положення	Результати поточного аналізу. Опис ринку і споживачів, компанії як бізнесу – чим вона займається, яке в неї положення на ринку, скільки вона має працівників, як вона розвивалася. Опис бізнес-середовища (конкурентне, регуляторне) та засновників компанії
Маркетинговий план та план проекту	Це не про рекламу, а про те, що ви збираєтеся робити на ринку. Він описує, які потреби клієнтів задовольняє ваш продукт і як саме продукт задовольняє ці потреби. Проаналізуйте потенційні заміники (не плутати з конкурентами), здатні вбити індустрію. Приклад: друкована газета – інтернет. Цінова стратегія. Їх є кілька, їх можна знайти в інтернеті і підібрати. Стратегія просування, тобто якими методами і грошима ви збираєтеся просувати продукт
Опис проекту	Це конкретні кроки і цифри на кожному з них: скільки бізнесу треба ресурсів, обладнання, часу, та з яких етапів складається реалізація ідеї. Зазначте критичні точки та прив'яжіть їх у часі, як правило, до грошей
Аналіз економічної доцільності та фінансовий план	Вам потрібно довести собі, партнерам чи інвесторам, що вигода від проекту перевищує вкладення. Для цього опишіть усі припущення та ідеї у вигляді цифр та проаналізуйте їх

Джерело: сформовано автором на основі [2]

Якщо інвестор не вимагає конкретного методу аналізу, варто обрати його самим власникам. Це може бути ТБЗ (точка беззбитковості), ROI (ROA) або динамічна модель з урахуванням ймовірностей та ризиків, наприклад, розрахунок чистої приведеної вартості (NPV) [2].

Бізнес-план може знадобитися в різних ситуаціях, ось найпоширеніші із них, коли власник:

1) розпочинає новий бізнес-проект. Бізнес-план є ключовим документом для стартапів і нових підприємств. Він допомагає зрозуміти можливості й ризики бізнесу, визначити стратегії досягнення успіху й отримати фінансування;

2) змінює стратегію. Бізнес-план може бути необхідний для перегляду стратегії організації, якщо змінилися умови ведення бізнесу чи цільова аудиторія продукту або проект не приносить очікуваного прибутку. Він допомагає визначити нові напрямки розвитку, оцінити фінансові ризики та підготуватися до змін;

3) є потреба в інвестиціях. Бізнес-план – це важливий документ для залучення фінансування, оскільки дає інвесторам можливість зрозуміти, яким чином підприємство приносить прибуток і які ризики пов'язані з вкладенням коштів. Бізнес-план знадобиться і щоб отримати банківський кредит, оскільки допомагає банку оцінити фінансову стійкість підприємства та будь-які ризики, пов'язані з кредитуванням;

4) планує розширювати бізнес. Бізнес-план дає змогу оцінити ризики, а також визначити необхідні ресурси, коли розвиток компанії вийшов на новий рівень [3].

Отже, бізнес-план може стати в нагоді в різних ситуаціях, оскільки підприємець або інвестор завжди потребує детальної структурованої інформації про бізнес і його потенційні можливості [3].

Якщо притримуватися всіх умов створення бізнес-плану, тоді без проблем можна буде побудувати як невеликий бізнес, так і велике підприємство, яке буде дуже вигідним як для споживачів так і для його власників.

Дослідження свідчать, що при формуванні бізнес-плану, підприємці нерідко допускають помилки, найпоширенішими із яких є такі:

- поверхневе дослідження ринку. Багато бізнесменів фокусуються на своїй ідеї, не звертаючи належної уваги на ринкові тенденції та діяльність конкурентів. Це може призвести до несподіваних труднощів при виході на ринок;

- недостатній фокус на потребах клієнтів. Бізнес-план має бути спрямований на розв'язання проблем і закриття потреб клієнтів, але підприємці часто зосереджуються на створенні продукту чи послуги без урахування потреб своєї цільової аудиторії;

- недостатня увага до фінансових показників. Підприємці зосереджуються на створенні продукту чи послуги, не приділяючи достатньої уваги фінансовим показникам проекту, таким як доходи, витрати та прибуток;

- надмірний оптимізм. Підприємці нерідко переоцінюють можливості свого бізнес-проекту, ігноруючи можливі загрози і труднощі, і пізніше виявляються не готовими до потенційних проблем і невдач;

- відсутність конкретних стратегій маркетингу. Бізнесмени зазвичай не звертають належної уваги на розробку стратегії маркетингу, внаслідок чого продукт чи послуга не знайдуть свого шляху до цільової аудиторії;

- відсутність плану розвитку. Підприємці більше зосереджені на створенні продукту чи послуги й не приділяють належної уваги плану розвитку бізнесу. Як результат бізнес не зможе розширитися і залишиться на рівні стартапу;

- неправильна оцінка ризиків. У багатьох випадках бізнесмени не враховують можливих ризиків і не готують плану дій у разі непередбачених обставин. Це може призвести до значних фінансових збитків і втрати довіри до проекту з боку партнерів та інвесторів;

- неналежна увага до персоналу. Команда є ключовим елементом будь-якого бізнес-проєкту, і недостатня увага до її підбору та розвитку часто призводить до того, що бізнес не здатен досягти поставленої мети;

- надмірна складність. Бізнес-план має бути доступним і зрозумілим потенційним інвесторам і партнерам, проте чимало бізнесменів додають до нього надто багато технічних деталей, що відволікає увагу від основних показників проєкту;

- недостатня увага до оформлення. Бізнес-план потрібно професійно та добре оформити, але багато підприємців фокусуються на змісті, ігноруючи оформлення. Це може знизити привабливість плану для потенційних інвесторів і партнерів [3].

В написанні бізнес-плану завжди будуть виникати певні дрібні, але все ж таки помилки. З метою їх запобігання, необхідно у процесі створення бізнес-плану перевіряти задум щодо розрахунку прибутку, попиту та маркетингових стратегій.

Задля того, щоб створити прибутковий бізнес, та виробляти конкурентоспроможну продукцію, необхідно провести детальний SWOT аналіз, оцінити потенційні можливості та загрози для майбутньої підприємницької діяльності.

Великою помилкою буде відсутність у бізнес-плані маркетингового плану який має містити план збуту, реклами, визначення інтересів покупців. Якщо все ж таки майбутній підприємець запланував запустити своє виробництво, то також великою помилкою може бути придбання неякісного обладнання або купівля застарілих технологій, оскільки чим технології якісніші і сучасніші, тим швидше бізнес окупить фінансові вкладення.

Висновок. Формування бізнес-плану є необхідною процедурою для створення як маленького бізнесу, так і великого підприємства з метою попередньої оцінки того, наскільки така бізнес-ідея зможе себе фінансово реалізувати. Щоб уникнути помилок при створенні бізнес-плану, найкращим рішенням є отримання консультації з боку компетентного спеціаліста, а ще краще, у власника підприємства, яке ефективно і динамічно розвивається та приносить прибутки своїм власникам.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Овдій Л.І., Некрасова Я.А. Оцінка інвестиційної привабливості підприємств за допомогою статистичних моделей. *Вісник Хмельницького національного університету*. № 4. 2009. URL: <http://www.nbu.gov.ua> (дата звернення: 09.06.2024).
2. Економічні засади. Як написати бізнес-план: приклад структури. URL: <https://www.epravda.com.ua/publications/2020/07/18/663063/> (дата звернення: 09.06.2024).
3. Як скласти бізнес-план. URL: <https://fondy.ua/uk/knowledge/business-plan/> (дата звернення: 09.06.2024).

УДК 658.821

Сімега К. С.,
студентка IV курсу ОС бакалавр
ДВНЗ «Донецький національний технічний університет»
Науковий керівник – Антоненко В.М., к.е.н., доцент,
доцент кафедри управління і фінансово-економічної безпеки

НЕДОБРОСОВІСНА КОНКУРЕНЦІЯ ЯК ГАЛЬМО РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ

Ринкові умови змушують підприємства шукати способи підвищення ефективності своєї діяльності. Торговельна сфера стає дедалі привабливішою через перспективи зростання обсягів експорту та імпорту українських товарів та послуг. Проте, цю сферу характеризують жорсткі конкурентні відносини, в яких іноді виникає недобросовісна конкуренція. Необхідність цілеспрямованого впливу на формування та розвиток зовнішньої й внутрішньої торгівлі визначає напрями досліджень щодо регулювання торговельної діяльності. Серед цих напрямів пріоритетним є виявлення негативних аспектів конкурентної боротьби в цій сфері та пошук засобів для їх усунення або обмеження [1].

Регулярне прискорення процесів оновлення виробництва і товару є об'єктивно необхідним. Конкуренція вимагає дотримання технологічної дисципліни, забезпечення високої якості продукції, сучасного дизайну та здатності передбачати перспективні тенденції, а не просто продавати те, що наразі має попит [2].

Конкуренцію поділяють на добросовісну та недобросовісну. Добросовісна конкуренція включає такі методи, як підвищення якості продукції, розширення мережі обслуговування клієнтів, використання реклами тощо. Недобросовісна конкуренція, навпаки, охоплює дії, які суперечать правилам і звичаям діяльності, такі як технологічне, фінансове та економічне шпигунство, копіювання продукції, використання торгової марки іншої компанії, махінації з документами, підкуп найкращих працівників. Розглянемо ключові аспекти впливу недобросовісної конкуренції на світовий бізнес у табл. 1 [3]:

Таблиця 1

Чинники впливу недобросовісної конкуренції на міжнародний бізнес

Чинник	Характеристика
Порушення інтелектуальної власності	Використання патентів, торгових марок і авторських прав без дозволу власників
Копіювання продукції	Виготовлення і продаж підробленої продукції під виглядом оригінальної
Ціновий демпінг	Продаж товарів за штучно заниженими цінами для витіснення конкурентів з ринку
Неправомірна реклама	Поширення неправдивої або оманливої інформації про продукцію чи послуги конкурентів
Корупція і підкуп	Використання хабарів для отримання контрактів або преференційних умов
Технологічне шпигунство	Викрадення технологічних секретів або інноваційних розробок конкурентів
Економічне шпигунство	Викрадення конфіденційної інформації про фінансовий стан або бізнес-стратегії конкурентів

Махінації з документами	Фальсифікація або підробка документів для отримання переваг у бізнесі
Порушення контрактних зобов'язань	Невиконання або неправильне виконання контрактних умов для отримання односторонніх переваг
Зловживання ринковою владою	Використання домінуючого становища на ринку для встановлення монопольних цін або інших обмежень, що шкодять конкуренції

Загалом, недобросовісна конкуренція має негативний вплив на ринок та економіку, проте деякі підприємства можуть отримати тимчасові переваги:

- швидке збільшення ринкової частки – використання недобросовісної конкуренції дозволить швидко завоювати частинку ринку, витісняючи конкурентів агресивними методами;
- зниження витрат – копіювання продукції дозволить компанії уникнути витрат на дослідження, розробку та маркетинг;
- підвищення прибутків – демпінг або махінації з документами можуть призвести до тимчасового збільшення прибутків;
- зниження конкуренції – витіснення добросовісних конкурентів з ринку створює можливості для монопольного або олігопольного контролю над ринком.

Компанії, що займаються недобросовісною конкуренцією, отримують несправедливу перевагу над тими, хто дотримується правил, створюючи нерівні умови на ринку. Це може обмежити можливості для чесних компаній розвиватися і змагатися на рівних умовах. Однак, вищезазначені переваги є короткостроковими й часто можуть призвести до значних юридичних, фінансових та репутаційних проблем у бізнесі [4].

Конкуренція відіграє ключову роль в ринковій економіці як на внутрішньому, так і на міжнародному рівнях, стимулюючи компанії до ефективного використання ресурсів, вдосконалення та створення нових товарів і послуг, що дозволяє їм максимально реалізувати свій економічний потенціал.

Отже, для запобігання недобросовісній конкуренції держава повинна вдосконалити антимонопольне законодавство, створити ефективні регулюючі органи та налагодити моніторинг ринку. Також важливо забезпечити суворі санкції за порушення та надати доступ до справедливому судового розгляду. Міжнародна співпраця та впровадження передового досвіду допоможуть у боротьбі з недобросовісною конкуренцією.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Дідик А.М., Кузьмін О.Є., Орлинський В. Л., Козаченко Г.В., Погорелов Ю.С., Ілляшенко О.В., Економічна безпека підприємства: підручник / за заг. наук. ред. А.М. Дідика – НУ «Львівська політехніка», ТзОВ «Видавнича група «Бухгалтери України», 2019. 624 с.
2. Швидка Т. Проблеми забезпечення добросовісної конкуренції та впровадження правил ринкової економіки. *Підприємництво, господарство і право. Господарське право і процес*. 2021. №3. С.126-131.
3. Павленко Н., Челомбітько Т., Черняєва О. Теорія та практика недобросовісної конкуренції в Україні. *Економічний аналіз*. 2021. №1. С.25-36.
4. Конкуренція та монополія. [URL:https://buklib.net/books/26512/](https://buklib.net/books/26512/) (дата звернення: 29.05.24)

Ченцова Юлія Петрівна,
доцент

Гармаш Олександр Миколайович,
магістрант

Західнодонецький інститут

ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна академія управління персоналом»

ОБ'ЄКТИВНА НЕОБХІДНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ СУЧАСНИХ ТЕХНОЛОГІЙ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

Технологія управління персоналом — це система, що складається з безлічі інструментів, необхідних для досягнення цілей. Грамотний вибір технології управління дозволяє не витрачати додаткові економічні ресурси. Сучасні технології управління персоналом дозволяють вирішити ряд завдань. За допомогою нових методик забезпечується висока ефективність роботи, яка спрямована на виконання поточних і стратегічних завдань підприємства. Підприємство зможе зайняти лідируючі позиції у своїй галузі, якщо команда професійних фахівців працюватиме з повною віддачею, а для цього необхідно приділяти особливу увагу розробці технологій управління персоналом[1].

Технологія управління персоналом заснована на опрацюванні прийомів та способів ефективного впливу, що дозволяє отримати найкращий результат трудової діяльності. У кожній організації розробляють свій зміст технології управління персоналом та нормативно-методичні документи, на підставі яких здійснюється подальша робота зі співробітниками. Управління належить до найскладнішої інтелектуальної діяльності. Одного бажання ефективно координувати роботу колективу виявляється недостатньо. Необхідно знати теорію, вміти застосовувати її практично. В умовах розвитку ринкової економіки основна діяльність має бути спрямована на підвищення продуктивності праці.

Кадрові технології в управлінні персоналом повинні включати: планування, найм, відбір та прийом персоналу; проведення ділової оцінки претендентів; профорієнтацію; адаптацію кадрів; розвиток ділової кар'єри; зниження ризиків втрати цінних кадрів; просування та управління кар'єрою; створення кадрового резерву керівного складу; мотивацію діяльності; забезпечення інформаційного, правового та нормативно-методичного аспекту управління [2].

Основні технологічні прийоми менеджменту реально працюють, наприклад: при доборі кадрів підвищена увага приділяється діловим та особистісним якостям претендентів; спеціалісти з кадрів проводять роботу, використовуючи різні технології відбору персоналу; новим співробітникам допомагають пройти ефективну адаптацію. Систематично проводиться атестація та оцінка трудової діяльності. З отриманих результатів вирішується питання доцільності перепідготовки, підвищення кваліфікації кадрів. Надалі технологічний процес управління полягає у розробці повноцінної системи мотивації, яка спрямована на підвищення продуктивності праці.

Основні види технологій управління персоналом застосовують для створення цілісності системи. В арсеналі менеджера є кейс технології, ділові ігри, коучинг, допомога професійних центрів ділової оцінки. У практиці кадрового менеджменту використовуються технології: управління - проводиться підбір, розстановка, кадрів, ділова оцінка, опрацювання основ організації праці; управління та розвитку - здійснюється

навчання, проводиться атестація, впроваджуються нововведення в роботі; управління поведінкою - опрацьовується система мотивації, швидкого вирішення конфліктів, формується організаційна, корпоративна культура, етика ділових відносин[4].

У всіх видах технологій управління персоналом проглядаються основи професійного підходу, провадиться постановка цільових завдань, визначаються пріоритети, координується робота всіх підрозділів, структур підприємства. Від застосовуваних видів технологій залежить кінцевий результат.

Забезпечити сталий розвиток та виживання підприємства в умовах мінливої ринкової економіки допомагають критерії ефективності, в яких на першому місці стоїть: простота та надійність управління; економічність; зручність застосування; практичність. Технології управління персоналом ретельно опрацьовують та впроваджують. Ефективність технологій залежить від того, наскільки вміло користується такими прийомами менеджер по роботі з персоналом, вища та середня керівна ланка компанії [3].

Соціальні технології в управлінні персоналом застосовують з урахуванням цілей організації, окремих груп та конкретних співробітників. Різні варіанти дій допомагають здійснити реалізацію запланованого результату через застосування різних способів впливу управлінської діяльності. Сучасний менеджмент орієнтується на впровадження технологій, які допомагають створити сприятливі умови для праці персоналу, соціальної захищеності. З цією метою розробляють управлінські проекти, створюють громадські групи, переглядають системи всіх видів мотивації. Соціальні технології управління персоналом працюють ефективно, якщо діяльність організації стійка, економічний стан стабільний. Кадровій службі відводиться провідна роль на етапі реалізації та впровадження соціальних управлінських технологій. У процесі застосування сучасних соціальних технологій управління персоналом в організації забезпечується: відбір, найм та контроль; побудова системи атестації; підтримка професійної освіти; оновлення кадрового резерву; забезпечення соціального захисту; розподіл пільг; пенсійне забезпечення. В основі застосування соціальної технології управління персоналом організації закладено систему прямої та непрямої матеріальної мотивації трудової діяльності, яка дозволяє підвищити продуктивність праці; забезпечити рентабельність продукції, що випускається; стабілізувати результативність діяльності всього персоналу; забезпечити зацікавленість у кінцевому результаті; створити згуртовану команду [4].

У результаті професійного компетентного застосування сучасних технологій управління персоналом вдається досягти результативності стратегічного планування, економічної стабільності та створити конкурентоспроможне виробництво, яке успішно функціонуватиме навіть у період нестабільної ринкової ситуації.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Василик А.В. Сучасні виклики та інноваційні практики управління персоналом. *Соціально-трудові відносини: теорія та практика*. 2014. № 1. С. 306—314.
2. Гавриш О.А., Довгань Л.Є., Крейдич І.М., Семенченко Н.В. Технології управління персоналом: монографія. Київ: НТУУ "КПІ імені Ігоря Сікорського", 2017. 528 с.
3. Гуцуляк Н.П. Сучасні технології управління персоналом. *Економіка і організація управління*. 2019, №3, с.111-118
4. Ведерніков М.Д., Базалійська Н.П. Інноваційні технології управління персоналом промислового підприємства. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2018. № 3. С. 72—78.

КУЛЬТУРОЛОГІЯ

Кабанова Ірина Геннадіївна
Східноукраїнський національний університет
імені Володимира Даля
аспірантка 3 курсу
спеціальність – 034 Культурологія,
Email: ikabanova200@gmail.com

ТЕАТРАЛЬНІ ФЕСТИВАЛІ: КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ПОГЛЯД «ЗСЕРЕДИНИ»

Фестиваль – це масове святкове дійство, що включає огляд чи демонстрацію досягнень у певних видах мистецтва (музика, театр, кіно, естрада). Спочатку виникли музичні фестивалі (Велика Британія, поч. XVIII ст.); міжнародні фестивалі набули поширення протягом XX сторіччя [1] і стали однією з найвідоміших масових форм соціальної та міжкультурної комунікації. Мистецькі фестивалі мають різне тематичне та жанрове спрямування, різні тривалості, можуть бути професійними або аматорськими заходами.

Перший фестиваль в Україні —відбувся напередодні розпаду СРСР. Перший Міжнародний фестиваль українського фольклору «Берегиня» —в червні 1991 року в Луцьку став початком фольклорно-фестивального руху в Незалежній Україні.

Сучасний культурний простір України включає велику кількість яскравих мистецьких явищ, серед яких особливе місце займають театральні фестивалі. Вони з'явилися як значні показники міської та регіональної ідентичності, відіграючи ключову роль у рості та розвитку театрального мистецтва і мають значення не тільки виховне але й сприяє загальному збагаченню культурному житті суспільства. О.М. Карпаш підкреслює: «Фестиваль є простором святкового дійства, а його перебіг засвідчує цілеспрямований пошук новаторських ідей, реалізації нетрадиційних рішень, розвиток інноваційних форм роботи акторів і режисерів, творчості інсценізаторів» [2, с. 15].

Театральний дитячий фестиваль – це проект, що охоплює дітей, батьків, студентів, викладачів, режисерів, акторів, видатних діячів мистецтва для залучення до кращих культурних традицій, найбагатшого пласта театрального мистецтва та розширення можливостей для творчого розвитку та самореалізації; проект, кінцевою метою якого завжди є об'єднання, з'єднання заради створення спільного смислового простору, єдиного для всіх учасників творчого поля.

Звісно, українське театральне мистецтво зазнало багатьох змін і трансформацій у різні періоди свого становлення. З початку 90-х років XX століття театральні фестивалі для дітей та юнацтва дедалі частіше стали включати у свою програму серйозний освітній компонент. За ці роки фестивалі дитячої аматорської творчості напрацювали досить багато різноманітних форм освітніх заходів. Це, звичайно, лабораторії для професійних акторів, режисерів, драматургів. Але також це майстер-класи та лабораторії для юних

акторів, режисерів, творчі ігри, школи юних театральних журналістів, здійснення спільних творчих начерків учасниками різних колективів у групах мікс просто під час фестивалів і багато іншого.

Наприклад, дитячий фестиваль «Земля. Театр. Діти» (м. Євпаторія), який заснований 1991 р. режисерами Ніною і Олегом Пермяковими і щорічно збирає театралів різних країн і міст, розширюючи межі жанрів і вікових груп [3]. Це масштабний театральний дитячий форум по праву носить неформальне звання «Дитячі Канни». У фестивалі брали участь театральні колективи з Узбекистану, Вірменії, Киргизії, Туви, Кабардино-Балкарії, Латвії, Литви, Естонії, Молдови, України, Росії, США, Англії, Франції, Швеції, Болгарії, Німеччини, Нідерландів. Відкриття фестивалю починається з театралізованої ходи вулицями міста і урочистим відкриттям, на якому кожен колектив-учасник представляє свою візитну картку, а потім весь тиждень йдуть вистави з ранку до вечора. У перервах проходять творчі зустрічі, майстер-класи, а ще є нічні покази, виїзні акції в інші міста півострова, вечірні програми та вистави просто неба, виставки, флешмоби, капусники, екскурсії тощо. На фестивалі 1991 року народилося таке явище (і поняття), як «дитяче журі», алероботу юних колег підкріпили обговореннями професійної експертної ради, до якої увійшли режисери, театральні критики, завідувачі театрознавчих, режисерських та акторських кафедр театральних вузів. Фестиваль традиційно містить три програми: «дитячу», «дорослу» і «освітню», і в кожній програмі є свої куратори. Так, поки дитяче журі розбирає свою програму, в сусідньому залі йде галасливий, але дуже інтелігентний, розбір дорослих театрів. Під час проведення кожного фестивалю організатори не забувають і про випуск традиційних відеощоденників, які протягом усього форуму транслюються на великому екрані, а потім потрапляють на офіційний канал фестивалю на YouTube.

Загально прийнята класифікація фестивалів відсутня: деякі фестивалі постійно працюють на майданчиках одних і тих самих театрів, деякі об'єднують найрізноманітніші театральні майданчики міста. Одні фестивалі постійно проводяться в якомусь певному місті, а деякі подорожують містами. Більша частина фестивалів приймає або професійні, або аматорські колективи, але деякі фестивалі поєднують перше і друге.

Наприклад, міжнародний театральний-дизайнерський фестиваль «Живи»-починався в Харкові, а проходив у селі Оленівка (Крим, мис Тарханкут). Зі слів засновника фестивалю Володимира Какуріна, це фестиваль-лабораторія недержавних театрів, графічних дизайнерів, театральних фотографів і критиків для створення продуктів нового рівня. Механіка фестивалю: театри презентують свої вистави, дизайнери за побаченим створюють афішу для цієї вистави, паралельно фотографи знімають вистави та змагаються у створенні театральної фотографії [4]. «Традиційно учасники дизайн-паті, який ми назвали «Голими руками», дивляться театральні постановки учасників фестивалю. Креатив народжується з чого попало. Тут же в санаторії буквально на пляжі, створюють афіші побачених вистав звичайними графічними засобами без комп'ютера», – розповів Валерій Гальченко [5]. Для учасників фестивалю проводяться майстер-класи, театральний квест для акторів; для дизайнерів і фотографів - відкриті дискусії, лекційна програма.

Для повноти об'єднання творчої спільноти до фестивалю долучаються критики та проводяться відкриті дискусії. На фестивалі були колективи з України, Росії, Польщі.

У Миколаєві започаткований спершу міжрегіональний, а пізніше – міжнародний фестиваль молодіжних аматорських театрів «Південні маски», який проходить у квітні. Ініціаторами проведення фестивалю стали Федерація аматорських молодіжних театрів «ФАМТ» та Миколаївський міський молодіжний народний театр «СТУК», які ставили за мету підтримати розвиток українських молодіжних аматорських театрів та країн СНД, відкрити імена талановитих митців, налагодити творче спілкування. За словами засновника фестивалю керівника народного театру «Стук» А. Свистуна, «черговий фестиваль доводить, що глядачеві не байдуже театральне мистецтво, що він чекає на нові ідеї та вистави» [6]. Дійсно, миколаївці – вишукана глядацька аудиторія, яка захоплюється театральним мистецтвом і завжди підтримує нові проекти, і у день відкриття фестивалю Миколаїв перетворюється на центр театального мистецтва: дитячі і молодіжні колективи Києва, Белгород-Дністровська, Південного, Одеси, Луганська, Севастополя, Сімферополя, Харкова, Херсона, Чернігова, а також із Польщі, Белорусії, Болгарії у різні роки приїжджали і брали участь.

На фестивалі існує дві команди журі: професійне (до складу входять актори, режисери, театральні критики) та альтернативне (складається із учасників фестивалю). На цьому театальному просторі цікаво усім – і дітям, і студентам, і дорослим. А головне, засновники фестивалю піклуються не тільки про поширення театального мистецтва, а й про рідне місто, рідний край, охоче знайомлячи учасників з Миколаївщиною. Мешканці міста люблять і підтримують фестиваль, тому і говорять: «Миколаїв – місто театральне» [7].

«Південні маски» обожнюють сюрпризи. Під час спільної роботи у Миколаївському аматорському театрі «Стук» познайомились хлопець і дівчина. Любов до театру з'єднала їх і вони одружилися: на фестивалі відбулося справжнє весілля. На цьому сюрпризи не завершалися: у 2009 році керівниця колективу з м. Саки, будучи вагітною, не змогла залишити учнів, приїхала разом з ними в Миколаїв. І так сталося, що в Миколаєві, в пологовому будинку вона народила прекрасного хлопчика, якого назвали на честь засновника фестивалю Артемом [8].

Фестиваль шкільних театрів «Перевтілення» (м. Київ) на початку травня щиро відкриває двері і запрошує дитячі та юнацькі театральні колективи загальноосвітніх шкіл, ліцеїв, гімназій, приватних освітньо-культурних організацій чи фондів, а також позашкільних закладів культури України. Організаторами фестивалю є Центр культури та мистецтв НПУ імені М.П. Драгоманова та народний театр «Вавілон» під керівництвом І. Савченко [9]. Приємно, що студійці театру «Вавілон» та студенти університету роблять свято для малечі, щоб юні актори відчували себе справжніми майстрами театального мистецтва. Однак журі не студентське, а справжнє професійне, до складу входять режисери, критики, актори, громадські діячі, працівники установ освіти і обговорення вистав з керівниками, режисерами йде на професійному рівні. Фестиваль є конкурсним, кожен колектив отримує диплом учасника, а кращім колективам надається звання Лауреата із врученням відповідного диплому та пам'ятних призів. Але головною нагородою є талісман фестивалю – лялька-театралка, яка дістається найкращому.

Фестиваль є складною подією. Для керівників, режисерів, учнів і студентів може бути цікаво відвідати окремі заходи фестивалів: подивитися найліпші вистави, зібрані з усієї країни, відвідати певні круглі столи, обговорення, майстер-класи. Але організаторами фестивалів давно помічено, що найбільший освітній ефект досягається від цілісної участі у фестивалі, коли діти й дорослі протягом кількох днів дивляться разом багато вистав,

беруть участь у багатьох освітніх подіях, у спільних творчих проєктах, освітній приріст виявляється дуже потужним і формує потребу в самоосвіті та творчій самореалізації.

Кожен з фестивалів, на яких довелося побувати як керівниці зразкової дитячої театральної студії «Арлекін», можна визнати за особливий, оскільки в кожного своя історія створення та сформовані традиції; втім побудова і проведення кожного українського театального фестивалю відбувається під впливом різноманітних економічних, соціальних, культурних, побутових та інших чинників, які можуть бути систематизовані, зокрема, з культурологічної точки зору. Такий підхід дозволить розглядати широкий спектр театральних фестивалів і поглибити розуміння цього явища.

Фестивалі різні але в них багато спільного, по-перше обмін досвідом, по-друге популяризація театральних колективів та прославлення національної культури. Це є, напевно, основними задачами взагалі фестивалів. Ну і звичайно розважальний зміст та насолодження видовищем, що відбувається на різних фестивалях не дивлячись на їх спрямування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Фестиваль. Вікіпедія. URL:<https://uk.wikipedia.org/wiki/%> (дата звернення 01.06.2024).
2. Карпаш О. М. Театральні фестивалі в культурно-мистецькому житті України кінця XX – початку XXI століття: історія, типологія, тенденції розвитку : дис. на здобуття наук. ступеня канд. мистецтв. : 26.00.01. Івано-Франківськ. 2019. 275 с. URL:https://svr.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/5/2019/03/dis_Karpash-1.pdf (дата звернення 01.06.2024).
3. Міжнародний фестиваль «Земля. Театр. Діти» сторінка Facebook URL:<https://www.facebook.com/search/top/?q=%D0%97%D0%B5%D0%BC%D0%BB%D1%8F.%D0%A2%D0%B5%D0%B0%D1%82%D1%80.%D0%94%D0%B5%D1%82%D0%B8> (дата звернення 01.06.2024).
4. VII Міжнародний театально-дизайнерський фестиваль «ЖИВИ!» сторінка сторінка Facebook URL: <http://surl.li/uljtu> (дата звернення 01.06.2024)
5. У старовинному замку в Криму пройде харківський фестиваль «Живи!» Дозор. URL:<https://dozor.com.ua/news/tabloid/1106191.html>
6. Івашко О. «Південні маски» захопили місто Урядовий кур'єр URL:<https://ukurier.gov.ua/uk/articles/pivdennei-maski-zahopili-misto/> (дата звернення 03.06.2024).
7. Південні маски. Південна правда URL: http://www.up.mk.ua/mainpage/show_item/6479 (дата звернення 03.06.2024).
8. Театральний фестиваль «Південні маски» закінчився справжніми пологами. Преступности. Нет. URL:<https://news.pn/uk/public/11794> (дата звернення 02.06.2024).
9. Фестиваль «Перевтілення» сторінка Facebook URL: <http://surl.li/uljue> (дата звернення 04.06.2024).

Яцевський Ярослав Вікторович,
аспірант

Київського національного університету культури і мистецтв

СОЦІАЛЬНІ МЕРЕЖІ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПРОСУВАННЯ СУЧАСНИХ УКРАЇНСЬКИХ КУЛЬТУРНИХ ПРОЄКТІВ

Соціальні мережі стали надважливим інструментом для просування культурних проєктів у сучасному світі. В Україні, з її багатою культурною спадщиною та мистецтвом, яке дуже динамічно розвивається, соціальні мережі відіграють ключову роль у популяризації культурних ініціатив і різноманітних проєктів.

У цих наукових тезах на прикладах досліджено сучасний стан та перспективи використання соціальних мереж у просуванні конкретних українських культурних проєктів.

Наразі платформи соцмереж, зокрема, Instagram, Facebook, YouTube, TikTok та месенджер Telegram є основними інструментами для просування українських культурних проєктів.

Саме вони дають можливість митцям та організаторам культурних заходів і проєктів за допомогою сучасних маркетингових та медіаінструментів охопити ширшу аудиторію, створити анонси та події, мати можливість поділитись із аудиторією новинами про свої івенти та залучити глядачів. «Останні [соціальні мережі] виступають інструментом, за допомогою якого велика кількість користувачів глобальної мережі отримує додаткові можливості у спілкуванні та поширенні інформації різного соціально-культурного значення» [3, с. 62].

В Україні є значна частина якісних прикладів культурних проєктів, які дуже вміло та професійно залучають платформи та інструменти соціальних мереж у своїй роботі задля популяризації. Проаналізуємо кілька наймасштабніших:

1. PinchukArtCentre – міжнародний центр сучасного мистецтва 21 століття, одна з найбільших галерей сучасного мистецтва в Східній Європі, розташована в Києві і заснована в 2006 році.

Галерея організовує виставки робіт українських та міжнародних художників і митців. Окрім цього, за час існування арт-центр відвідали понад 3 мільйони осіб [2].

PinchukArtCentre дуже активно просуває свої проєкти через соціальні мережі, такі як Instagram, Facebook, TikTok, YouTube.

В Instagram арт-центр має більше 51 тисячі підписників та налічує понад 1800 дописів різного формату: картинки, фото, відео Reels. Останні – мають досить значні перегляди, до прикладу, відео-анонс про нові виставки набрав 227 тис. переглядів та 178 лайків, значна кількість відео мають більше 100 тис. переглядів та близько 200 лайків кожне. Одразу стає зрозуміло, що сторінка активна і дає змогу аудиторії оперативно дізнатись усю необхідну інформацію щодо проведення та оновлення виставок, анонси різноманітних мистецьких лекцій, екскурсій тощо.

На публічну сторінку у Facebook підписано понад 62 тис. підписників та більше 59 тис. позначок «Подобається». Дописи на сторінці з'являються практично щодня, що

демонструє профіль як досить активний. Однак відео Reels не так багато у Facebook, проте найбільше серед переглядів – більше 183 тис. – ролик про книги, які допоможуть краще розуміти мистецтво і читатимуться легко, як художній роман. Окрім цього, відео набрало 171 лайк.

На YouTube-канал підписано більше 6 тис. користувачів та оприлюднено більше 800 відео. У TikTok 1655 підписників та отримано більше 60 тис. лайків.

2. Український культурний фонд (УКФ) – державна установа, що фінансує культурні проекти різних напрямків. Його мета: сприяти розвитку національної культури та мистецтва в державі, підтримувати культурне розмаїття та інтеграцію української культури у світовий культурний простір [5].

Український культурний фонд використовує соціальні мережі (Instagram, Facebook, YouTube, Telegram-канал) для інформування про грантові програми, успішні проекти та важливі події в культурній сфері.

- Instagram – понад 15 тис. підписників, більше 600 дописів, сторінка активна, дописи з'являються регулярно.

- Facebook – понад 42 тис. підписників, сторінка активна, дописи з'являються регулярно.

- YouTube-канал – підписано близько 5 тис. користувачів, оприлюднено більше 130 відео.

- Telegram-канал – назва «УКФ_ЩОДНЯ», більше 2 тис. підписників. Канал ведеться у форматі блогу, канал активний, дописи з'являються регулярно.

Варто відмітити, що всі сторінки Українського культурного фонду ведуться в єдиний витриманий стилістиці та з належним брендуванням, а також мають достатньо значне залучення аудиторії, що позитивно впливає на комунікаційну складову фонду та його культурні проекти різних напрямків.

3. Мистецький арсенал – національний культурно-мистецький та музейний комплекс у Києві, який організовує виставки, фестивалі, освітні програми та інші культурні заходи.

«Місія Мистецького арсеналу – сприяти модернізації українського суспільства та інтеграції України до світового контексту, спираючись на ціннісний потенціал культури» [4].

Мистецький арсенал використовує платформи соціальних мереж (Instagram, Facebook, YouTube) для просування подій та заходів, залучення аудиторії та прямої взаємодії з відвідувачами:

- Instagram – понад 23 тис. підписників, більше 1300 дописів, сторінка активна, дописи з'являються регулярно.

- Facebook – понад 52 тис. підписників, більше 47 тис. позначок «Подобається», сторінка активна, дописи з'являються регулярно.

- YouTube-канал – підписано близько 15 тис. користувачів, оприлюднено близько 600 відео.

Загалом Мистецький арсенал досить активно представлений у соціальних медіа та використовує їх реклами та всіх анонсів, а також для продажу квитків на події, інших товарів і послуг та залучає аудиторію й спілкується з нею в ефективний спосіб.

Соціальні мережі стають інструментом для розвитку культурних проектів та сучасного мистецтва. «Усі найпопулярніші галереї використовують Інстаграм-акаунти

для просування, митці подекуди просто змушені вести онлайн-блоги, адже інакше може бути втрачено значну частину аудиторії» [1, с.14].

Ці три проаналізовані приклади (PinchukArtCentre, **Український культурний фонд** та Мистецький арсенал) демонструють, як українські культурні проекти використовують соціальні мережі для просування своєї діяльності, залучення глядачів та взаємодії як з українською, так і з міжнародною аудиторією.

Соціальні мережі надають можливості для охоплення широкої аудиторії, залучення нових глядачів та стали потужним інструментом для просування українських культурних проєктів. Тому серед подальших перспектив розвитку цього напрямку варто відмітити подальше зростання ролі відеоконтенту, використання нових технологій та розширення міжнародної аудиторії. Окрім цього, важливо, щоб організатори та менеджери культурних проєктів активно використовували всі ці можливості, адаптувалися до змін та експериментували з новими формами просування, щоб ефективно комунікувати з аудиторією та популяризувати українську культуру.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гончар, К. (2019). Соціальні мережі як інструмент сучасного мистецтва. *Науковий журнал ХУДОЖНЯ КУЛЬТУРА. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ*, (15(2), 13–16.
2. Інформація про PinchukArtCentre. *PinchukArtCentre*. URL: <https://new.pinchukartcentre.org/about> (дата звернення: 09.06.2024).
3. Коган К. М. (2014) Соціальні мережі як елемент нового соціального середовища. *Міжнародний науковий форум: соціологія, психологія, педагогіка, менеджмент*. Київ (16), 61–71.
4. Місія інституції. *Мистецький арсенал*. URL: <https://artarsenal.in.ua/pro-nas/misiya/> (дата звернення: 09.06.2024).
5. Про нас. *Український культурний фонд*. URL: <https://ucf.in.ua/p/about> (дата звернення: 09.06.2024).

МЕДИЧНІ НАУКИ

Веденсєв В'ячеслав Дмитрович,

аспірант кафедри стоматології

Інституту післядипломної освіти

Науковий керівник: Жегулович Зінаїда Єгорівна,

доктор медичних наук,

професор кафедри стоматології Інституту післядипломної освіти

Національного медичного університету імені О.О.Богомольця

ТАКТИКА СТОМАТОЛОГІЧНОГО ЛІКУВАННЯ ЗУБІВ З ДЕФЕКТАМИ КОРОНКОВОЇ ЧАСТИНИ («ЕФЕКТ ФЕРУЛУ»)

Реставрація зубів із дефектами коронкової частини зуба після сколу бугра або однієї із стінок зуба є одним із завдань ортопедичної стоматології. Як вважають провідні зарубіжні дослідники порушеної проблеми, одними із головних факторів, що впливають на довготривалий прогноз виживання зуба після ортопедичного лікування, є достатня кількість здорових тканин над яснами – ферул, та максимальне збереження перичервікального дентину [1].

Зауважимо, що тактика стоматологічного лікування таких зубів, як правило, передбачає відновлення зуба ортопедичними методами лікування за декілька візитів, або видалення зуба у разі сумнівного прогнозу. Ключем до довготривалого успіху ортопедичної реабілітації у таких випадках є можливість «охопити» по колу здорові тверді тканини зуба за допомогою керамічної реставрації, інакше кажучи – створити «ефект ферулу».

Однак практикуючий лікар-стоматолог ортопед нерідко опиняється перед клінічною дилемою, оскільки збереження таких зубів може призвести до запальних процесів в тканинах пародонту, естетичних ускладнень і іноді – до пошкодження сусідніх зубів, а видалення такого зуба з подальшою імплантацією є більш передбачуваним і практично іноді легшим. Проте існують ретроспективні дослідження, котрі доводять, що довговічність дентальних імплантів після 10 років спостереження не перевищує довговічність власних зубів із компромісним прогнозом, що були успішно відновлені, саме тому лікар-стоматолог ортопед, при наявності практичної компетенції у протезуванні таких зубів, має намагатися максимально подовжити строк життя власних зубів пацієнта [2].

Наукова література, що присвячена реставрації сильно зруйнованих зубів, часто збігається з літературою, що висвітлює реставрацію зубів, пролікованих ендодонтично, однак схожа концепція відновлення також актуальна для зубів із вітальною пульпою.

Дослідниками встановлено, що проблема відновлення зубів без пульпи безпосередньо пов'язана зі значною втратою природної структури зуба, яка часто спостерігається в цих зубах. Крім того, було точно доведено, що довговічність кореня зуба безпосередньо пов'язана до кількості залишкового здорового матеріалу зуба.

Як правило, ендодонтичні зуби, які втратили значну частину природної структури зуба, відновлюються повними керамічними реставраціями, тобто коронками. У випадку, коли необхідно провести ендодонтичне лікування перед відновленням такого зуба, потрібно провести додаткові лікарські маніпуляції, а саме передендодонтичне відновлення втраченої стінки (білдап). Подальше післяендодонтичне відновлення передбачає відновлення культі зуба, за необхідності, встановлення внутрішньоканальних штифтів, та іноді операцію з подовження клінічної коронки зуба.

Зазначені процедури рекомендовано виконувати в концепції максимального збереження здорових твердих тканин зуба, оскільки їх надмірне препарування під час відновлення культі зуба та створення простору під внутрішньоканальний штифт може ще більше зменшити структурну цілість зуба та погіршити його реставраційний прогноз. В умовах клінічного прийому при зверненні пацієнта із переломом зуба важливо оцінити стан зуба для прийняття рішення про подальше лікування, а саме оцінити кількість здорових твердих тканин після діагностичного препарування, стан пародонту та колової зв'язки, та можливість провести якісне ендодонтичне лікування за потреби [3].

Застосування концепції «ферули» або «ефекту ферулу» було прийнято як одну з основ у реставрації ендодонтично-лікуваних зубів. Вважається, що цей термін походить від латинських термінів «ferum» – залізо та «virgola» – браслет, тобто ферул – це стрічка з литого металу, що оточує коронкову поверхню зуба. Встановлене правило полягає в тому, що висота ферулу 1,5-2 мм безпосередньо над маргінальним краєм ясен покращує довгострокову виживаність ендодонтично оброблених зубів, незалежно від обраного методу відновлення культі зуба. Ортопедична конструкція оточує залишкові структури зуба з максимально паралельними стінками, і таким чином, «скріплює» зуб, забезпечуючи стійкість до розцементування коронки та запобігаючи вертикальному перелому корення зуба.

Часто термін «ферул» використовують як вираження кількості здорового дентину, що залишився над фінішною лінією препарування зуба під повну коронку. В дійсності «ферулом» є не залишкова структура зуба, а охоплення коронкою залишкових структур зуба, що і називають «ефектом ферула», тобто захистом залишкової структури зуба від подальшого перелому кореня під навантаженням. В науковій літературі, що присвячена «ефекту ферулу», автори розглядають різні параметри товщини та висоти твердих тканин зуба, щоб отримати достатній «ефект ферулу» для постійної реставрації, але нині бракує досліджень, які підтверджують один дизайн над іншим.

Більшість наукових публікацій, що присвячені «ефекту ферулу» обговорюють його необхідну висоту, однак інші характеристики дизайну, такі як товщина дентину, розташування решти стінок зуба та ексцентричні навантаження на реставрацію, достатньо не розглядалися [4].

Внутрішньоканальні штифти часто використовуються для додаткової ретенції матеріалу, яким відновлюється культя зуба у випадку дефіциту твердих тканин коронкової частини. Однак їх використання, за умови надлишкового препарування простору кореневого каналу, та відсутності «ферулу» на реставрації, може призвести до вертикального перелому кореня, через передачу жувального тиску з апікальної частини штифта на стінку кореня при ексцентричному навантаженні на коронку.

Тому створення на повній коронці «ефекту ферулу» має виключно важливе значення для зубів, культя яких була відновлена з використанням внутрішньоканального штифта.

Класично, препарування зуба під коронку, передбачає створення горизонтальної фінішної лінії (уступу), що є орієнтиром для зубного техніка, де має починатись ортопедична конструкція. Саме від ширини та локалізації уступу залежить залишковий об'єм дентину у зоні шийки зуба, що буде охопдений коронкою і братиме участь у створенні «ефекту ферулу». Вважається, що від кількості здорових тканин зуба, які охоплені реставрацією, залежатиме реставраційний прогноз зуба та успішність такого відновлення у довгостроковій перспективі.

В той же час, у випадку відколу стінки зуба на рівні, або під ясенами в межах супракрестальних прикріплених тканин («біологічна ширина» до 2019 року за рекомендаціями ААР), клінічно вже спостерігається ситуація із дефіцитом твердих тканин зуба з боку стінки, де стався перелом. В такому випадку препарування уступу призведе до додаткової втрати твердих тканин вже достатньо зруйнованого зуба, що додатково погіршить міцність зуба та його довготривалий реставраційний прогноз. В такому випадку, раціональним вибором було б відмовитись від створення горизонтальної лінії препарування (уступу) та використати методики вертикального препарування, яка передбачає відсутність горизонтальної фінішної лінії препарування зуба і дає можливість зберегти наявну товщину дентину у ділянці шийки зуба.

Використання уступу у випадку відколу стінки зуба на рівні, або під ясенами в межах супракрестальних прикріплених тканин, також значно ускладнює створення «ефекту ферулу» в цій зоні, оскільки подальше поглиблення препарції зуба лише стоншуватиме перицервікальний дентин, а зміщення фінішної лінії в апіальному напрямку не є доцільним через порушення біологічної ширини, що призведе до розвитку локального гінгівіту та як наслідок – локального пародонтиту та запальної резорбції альвеолярної кістки. Додатково слід зазначити, що для створення «ефекту ферулу» в зубі із сколом однієї із стінок, та локалізації лінії перелому в зоні супракрестальних прикріплених тканин, можливе включення в схему лікування таких методів, як хірургічне подовження клінічної коронки та/або ортодонтична екструзія.

Однак операція з подовження клінічної коронки може призвести до погіршення співвідношення коронки та кореня, погіршення естетики, втрати міжзубного сосочка та потенційної втрати альвеолярної кістки в ділянці сусідніх зубів. Ортодонтичне втручання здатне усунути деякі з цих ризиків, однак співвідношення коронки та кореня все ще може бути порушено, також це додає значний час до схеми лікування і тягне за собою додаткове фінансове навантаження на пацієнта.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Jotkowicz A., Samet N. Rethinking ferrule – a new approach to an old dilemma. *British Dental Journal*. 2010. № 209. P.25–33.
2. Cheung G. S., Chan T. K. Long-term survival of primary root canal treatment carried out in a dental teaching hospital. *International Endodontic Journal*. 2003. № 36. P. 117–128.
3. Holm-Pedersen N., Lang P., Müller F. What are the longevities of teeth and oral implants? *Clinical Oral Implants Research*. 2007. № 3. P.15–19.
4. Juloski J. et al., Ferrule Effect: A Literature Review. *Journal of Endodontics*. 2012. № 1. P.11–19.

МИСТЕЦТВОЗНАВСТВО

*Анастасія Івашко,
студентка 4-В групи спеціальності 013 Початкова освіта
Відділення початкової, дошкільної освіти та
інформаційних технологій
Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради
Науковий керівник - Царик Тетяна Мирославівна,
викладач хореографічних дисциплін*

ВПЛИВ КЛАСИЧНОГО ТАНЦЮ НА РОЗВИТОК РИТМІЧНИХ НАВИЧОК У ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Танці завжди були невід'ємною частиною культури та розвитку людства. Класичний танець, зокрема, є унікальним засобом вираження, що об'єднує музику, рух і емоції. У молодшому шкільному віці діти перебувають у критичному періоді свого фізичного та психічного розвитку, і участь у класичному танці може мати значний вплив на їхні ритмічні навички. Цей вплив є багатограним і охоплює фізичні, когнітивні та емоційні аспекти розвитку дитини.

Перш за все, класичний танець сприяє розвитку координації та моторики. Молодші школярі часто мають недостатньо розвинену дрібну і грубу моторику, і заняття танцями допомагають їм покращити ці навички. У процесі виконання танцювальних рухів діти вчаться контролювати своє тіло, що сприяє розвитку координації. Крім того, регулярні тренування допомагають зміцнити м'язи, що робить дитину більш витривалою та спритною.[1]

Однією з ключових складових класичного танцю є ритм. Ритмічні вправи та виконання танцювальних композицій під музику розвивають у дітей здатність відчувати ритм і темп. Важливою складовою цього процесу є слухання музики та її інтерпретація через рухи тіла. Діти вчаться розуміти музичні фрази, такти та ритмічні патерни, що допомагає їм розвивати музичний слух. Це, в свою чергу, сприяє розвитку інших музичних навичок, таких як гра на музичних інструментах або спів.

Заняття класичним танцем також мають значний вплив на когнітивний розвиток дітей. Дослідження показують, що танці можуть покращувати пам'ять та концентрацію уваги. Вивчення та запам'ятовування танцювальних комбінацій вимагає високого рівня концентрації та використання пам'яті. Крім того, діти вчаться планувати свої рухи та координувати їх з музикою та іншими танцюристами, що сприяє розвитку їхніх виконавчих функцій.

Крім фізичних і когнітивних аспектів, класичний танець має значний вплив на емоційний розвиток дітей. Танці допомагають дітям виражати свої емоції та розвивати емоційну інтелігентність. Через танцювальні виступи діти вчаться справлятися зі страхом

сцени, розвивають самовпевненість та відчуття власної гідності. Крім того, колективні заняття танцями сприяють розвитку соціальних навичок, таких як співпраця, взаємодія та емпатія.

Особливу увагу слід звернути на розвиток ритмічних навичок у дітей, які займаються класичним танцем. Ритм є основою будь-якого музичного твору, і вміння відчувати та інтерпретувати його є ключовою навичкою для танцюристів. Діти, які займаються танцями, вчаться синхронізувати свої рухи з ритмом музики, що допомагає їм розвивати почуття ритму. Ця навичка є важливою не лише для танцю, але й для інших видів діяльності, таких як спорт, де необхідно відчувати ритм і темп.[2]

Важливим аспектом розвитку ритмічних навичок є вивчення музичної грамоти. Заняття класичним танцем часто включають в себе вивчення основ музичної грамоти, що допомагає дітям розуміти музичні структури та ритмічні патерни. Це, в свою чергу, сприяє розвитку їхнього музичного слуху та здатності до імпровізації. Діти вчаться розпізнавати різні ритмічні малюнки та інтерпретувати їх через рухи тіла, що розвиває їхню творчість та музичне мислення.

Ще одним важливим аспектом є індивідуальний підхід до кожної дитини. Кожна дитина має свої особливості та темп розвитку, і вчителі танців повинні враховувати це у своїй роботі. Індивідуальний підхід допомагає максимально ефективно розвивати ритмічні навички у кожної дитини, враховуючи її сильні та слабкі сторони. Це також сприяє розвитку у дитини почуття впевненості в своїх силах та мотивації до подальших занять.

Класичний танець також сприяє розвитку креативності у дітей. У процесі вивчення танцювальних комбінацій та постановок діти вчаться виражати свої ідеї та емоції через рухи. Це сприяє розвитку їхньої уяви та творчого мислення. Діти вчаться експериментувати з різними рухами та створювати власні танцювальні композиції, що розвиває їхню здатність до імпровізації та самовираження.

Заняття класичним танцем також мають позитивний вплив на психологічний стан дітей. Регулярні фізичні вправи сприяють виробленню ендорфінів, що покращує настрій та знижує рівень стресу. Крім того, танці допомагають дітям розслабитися та зняти емоційну напругу. Це особливо важливо для дітей молодшого шкільного віку, які часто переживають стрес через навчання та соціальні взаємини.[3]

Не можна не згадати про важливість ролі вчителя у розвитку ритмічних навичок у дітей. Вчитель повинен бути не лише професіоналом у своїй справі, але й мати високий рівень емпатії та розуміння дитячої психології. Важливо, щоб вчитель міг створити доброзичливу та підтримуючу атмосферу на заняттях, де діти могли б відчувати себе комфортно та безпечно. Це сприяє їхній відкритості та готовності до навчання.

Крім того, важливо забезпечити умови для регулярних занять танцями. Постійність та систематичність є ключовими факторами успішного розвитку ритмічних навичок. Регулярні тренування допомагають дітям закріплювати вивчені навички та поступово вдосконалювати їх. Важливо також, щоб заняття були різноманітними та цікавими для дітей, щоб підтримувати їхню мотивацію та інтерес до танців.

Одним з важливих аспектів є також взаємодія з батьками. Батьки повинні підтримувати своїх дітей у їхніх заняттях танцями, цікавитися їхніми успіхами та допомагати їм долати труднощі. Підтримка з боку батьків є важливим фактором, який впливає на мотивацію дітей та їхнє бажання займатися танцями. Важливо також, щоб

батьки розуміли значення занять танцями для розвитку ритмічних навичок та сприяли створенню сприятливих умов для занять.[4]

Важливим аспектом є також використання сучасних технологій у навчанні. Сучасні методи навчання, такі як відеоуроки та інтерактивні програми, можуть бути корисними інструментами для розвитку ритмічних навичок. Вони дозволяють дітям самостійно вивчати танцювальні рухи та ритмічні патерни, а також аналізувати свої помилки та вдосконалювати техніку. Використання технологій також сприяє підвищенню мотивації дітей до занять танцями та робить навчання більш цікавим та захоплюючим.

Не можна не згадати про роль виступів та змагань у розвитку ритмічних навичок. Участь у виступах та змаганнях допомагає дітям розвивати впевненість у собі та своїх силах. Вони вчаться справлятися зі стресом та демонструвати свої навички перед аудиторією. Крім того, участь у змаганнях сприяє розвитку здорового духу суперництва та мотивації до подальшого вдосконалення.[5]

Підсумовуючи, можна сказати, що класичний танець має значний вплив на розвиток ритмічних навичок у дітей молодшого шкільного віку. Він сприяє розвитку координації, моторики, музичного слуху, креативності та емоційного інтелекту. Важливу роль у цьому процесі відіграють вчителі, батьки та умови для регулярних занять. Використання сучасних технологій та участь у виступах також є важливими факторами, що сприяють успішному розвитку ритмічних навичок у дітей. Класичний танець є унікальним засобом розвитку дитини, який об'єднує фізичні, когнітивні та емоційні аспекти, сприяючи гармонійному розвитку особистості.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Бондаренко Л. А. Методика хореографічної роботи в школі / Л. А. Бондаренко. – К.: Музична Україна, 1989.
2. Березова Г. Класичний танець у дитячих хореографічних колективах / Галина Березова. – К.: Муз. Україна, 1990. –256с.
3. Верховинець В. Теорія українського народного танцю. – 5-те видання – К.: Музична Україна, 1990.
4. Верховинець В. М. Весняночка. Ігри з піснями для дітей дошкільного і молодшого віку. – К.: Музична Україна, 1989.
5. Голдрич О.С. Методика викладання хореографії: Навчальний посібник. – Львів: «Сполом», 2006. – 84 с.

ПЕДАГОГІЧНІ НАУКИ

Zhukevych Iryna

*PhD in Pedagogy, Associate Professor,
Teacher of the Department of English for Humanities №3,
Faculty of Linguistics
National Technical University of Ukraine
“Igor Sikorsky Kyiv Polytechnic Institute”
Ukraine*

SCIENTIFIC APPROACHES TO THE MODERN METHODOLOGY OF ENGLISH LANGUAGE TEACHING

Modern English language teaching has significantly changed in recent years according to advancements in various disciplines such as linguistics, cognitive science, second language acquisition, English for academic purposes, etc. These developments have motivated researchers and teachers to explore scientific approaches to enhance the teaching and learning of English as a second language. One area of focus in the modern methodology of English language teaching is incorporating technology [1]. Technology plays a crucial role in language learning and teaching, offering various tools and resources to support the process of English language development. The variety of technologies being used in classrooms worldwide has become diverse and continues to expand. Teachers can now harness the power of digital technology to create a rich and dynamic learning environment for their students.

Scientific approaches to the modern methodology of English language teaching have increasingly recognized the importance of incorporating technology into language instruction [2]. This recognition stems from the understanding that technology can enhance language learning by providing access to authentic materials, facilitating communication and collaboration, and offering personalized learning experiences. Furthermore, technology can help address the diverse learning needs and preferences of students, promote active engagement and motivation, and provide opportunities for personalized and differentiated instruction. These benefits highlight the potential of technology in transforming traditional English language teaching methodologies and creating more interactive and student-centered learning environments [3].

Technology serves as a powerful tool to facilitate the communicative approach. As Alemi [1] suggests, technology integration offers a plethora of benefits for ESL/EFL learners. Here are some key areas where technology enhances the learning experience:

Personalized Learning: Adaptive learning platforms analyse student performance data and tailor instruction to individual needs. This caters to diverse learning styles and paces, ensuring optimal learning outcomes [4].

Engaging Activities: Technology facilitates interactive and engaging activities like gamified learning experiences and simulations. These activities leverage the findings of neuroscience, where studies by [5] demonstrate the role of reward systems in motivation. By incorporating game mechanics, technology fosters a more stimulating and enjoyable learning environment.

Authentic Language Exposure: Technology provides access to a wealth of authentic language materials, including online publications, movies, and social media platforms [6]. Exposure to such materials allows learners to experience the nuances of language use in real-world contexts.

Collaborative Learning: Online platforms and applications facilitate communication and collaboration among students, both within and beyond the classroom. This fosters a sense of community and allows for peer-to-peer learning, which can be particularly beneficial for developing speaking and listening skills [7].

Accessibility and Flexibility: Technology allows for flexible and accessible learning opportunities. Students can access learning materials and engage in activities anytime, anywhere, at their own pace. This caters to the diverse needs and schedules of modern students [8].

When considering the impact of technology on English language teaching, it is important to acknowledge the role of digital tools and resources in improving speaking, listening, and reading skills. The use of multimedia computers, the Internet, mobiles, smart boards, and other technological tools can provide learners with authentic materials and real-life language input. Furthermore, these tools can also facilitate communication and collaboration among students, allowing them to practice their speaking and listening skills in a meaningful context.

Moreover, the integration of technology in language teaching can also enhance reading skills through interactive e-books, online reading platforms, and digital libraries. The use of technology in language learning can foster learner autonomy and engagement. By providing students with access to a wide range of resources and tools, technology can empower them to take control of their learning process. This can be achieved through self-directed learning activities, such as online research, interactive exercises, and virtual simulations.

Additionally, technology can promote student engagement by offering interactive and dynamic learning experiences. Furthermore, technology can also support differentiated instruction by allowing teachers to tailor the learning experience to individual student needs and preferences. One key aspect to consider when integrating technology into English language teaching is the need for careful planning and consideration. Teachers should carefully select appropriate technological tools and resources that align with learning objectives and language proficiency levels [9]. Moreover, teachers should receive training and support to effectively integrate technology into their teaching practice. This will ensure that technology is used purposefully and effectively to enhance language learning outcomes.

The use of technology has transformed the way English language teaching is approached and has opened new possibilities for students and teachers. Overall, the integration of technology in English language teaching has proven to be a valuable tool for enhancing language learning outcomes.

Technologies like adaptive learning apps and online databases cater to individual needs (personalized learning) and foster collaboration through online platforms. This aligns with the scientific emphasis on learner-centred approaches. Additionally, technology grants access to a wealth of authentic language materials, mirroring the growing focus on real-world applications in language acquisition. The result is a dynamic learning environment with the potential to significantly enhance speaking, listening, and reading skills.

REFERENCES

1. Alemi, M. (2016). Technology in ELT: A literature review. *International Journal of Language Studies*, 10(2), 142-151.
2. Luthfiyyah, R., Hafifah, G. N., Ivone, F. M., & Tresnadewi, S. (2021). Technology use in secondary level of English language teaching: A Literature Review. *JEES (Journal of English Educators Society)*, 6(1), 79-89.
3. Ghanizadeh, A., Razavi, A., & Jahedizadeh, S. (2015). Technology-Enhanced Language Learning (TELL): A Review of Resources and Upshots. In *International Letters of Chemistry, Physics and Astronomy*, 54, 73–87.
4. Taylor, Deborah & Yeung, Michelle & Bashet, A.Z.. (2021). Personalized and Adaptive Learning. *Innovative Learning Environments in STEM Higher Education*. 17-34.
5. Rivera, Errol & Garden, Claire. (2021). Gamification for student engagement: a framework. *Journal of Further and Higher Education*. 45, 1-14.
6. Domogen, Jevera. (2023). Authenticity in Language Learning: A Study of Language Materials in Public High Schools. *OKARA: Jurnal Bahasa dan Sastra*. 17. 193-211.
7. Liman Kaban, Aysegul. (2022). Interaction design and online collaborative learning. *IATEFL 2022 Belfast Conference*. 35-37.
8. Yadav, Neeraj. (2024). The Impact of Digital Learning on Education. *International Journal of Multidisciplinary Research in Arts, Science and Technology*. 2(1), 24-34.
9. Gilakjani, A. (2017). A Review of the Literature on the Integration of Technology into the Learning and Teaching of English Language Skills. *International Journal of English Linguistics*, 7 (5), 95-106.

УДК 793.3

Бebes Вікторія
студентка педагогічного факультету
Науковий керівник: Тетяна Царик,
старший викладач циклової комісії методики музичної освіти
та вокально-хорової підготовки
Комунального закладу вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

ФІЗИЧНИЙ ТА ЕСТЕТИЧНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ ЗАСОБАМИ ХОРЕОГРАФІЇ

Хореографічне мистецтво відкриває дітям світ прекрасного, формує загальну естетичну культуру, розвиває фізичний стан і поставу. Сучасна естрада як синтетичне культурно-мистецьке явище включає хореографічне мистецтво в усіх його різновидах. Надзвичайно популярним у наш час став жанр сучасного танцю. Цьому сприяють численні телевізійні проекти, конкурси, фестивалі, які проводяться і на танцювальних майданчиках, і у вишуканих концертних залах усього світу. Сучасному танцю притаманні енергетика, динаміка, стрімкість і пластичність.

Ми живемо за часів бурхливого розвитку сучасної та масової гіподинамії, коли дитина волею-неволею стає заручником, швидко розвиваються технічних систем (телебачення, комп'ютери, стільниковий зв'язок і т.д.) - все це призводить до нестачі рухової активності дитини і відбивається на стані здоров'я підростаючого покоління. Дитина має обмежений запас рухових навичок, порушену поставу, погану координацію. Одні скуті, нерухомі, повільні, інші - розбовтані і метушливі. Часто діти погано тримаються: гнуться, піднімають плечі, неправильно ставлять ноги при ходьбі і т.п. Хореографія сприяє правильному фізичному розвитку і зміцненню дитячого організму. Розвивається естетичний смак, культура поведінки і спілкування, художньо - творча і танцювальна здатність, фантазія, пам'ять, збагачується кругозір. Заняття з хореографії спрямовані на виховання організованою, гармонійно розвиненою особистості.

Сучасна хореографія - мистецтво, яке не має кордонів. Тут можливо будь-який рух, емоція, музичний матеріал. Але і одночасно - дуже рухлива структура, яка змінюється і розвивається постійно, тут складно знайти стандарт викладання. Педагогу необхідно самоосвічуватися, щоб бути в курсі тенденцій в сучасному танці: відвідувати майстер-класи та вистави, брати участь в лабораторіях і семінарах. Одне із завдань сучасної хореографії - донести до глядача настрій, використовуючи певні рухи, а також інші елементи (наприклад, акторську майстерність, силові вправи, декорації, музику), щоб створити ефект цікавого шоу.

Всі види сучасних танців розвивають і зміцнюють все тіло, змушують працювати в повну силу незалежно від навичок або віку навчаються.

Таким чином ми бачимо, що заняття хореографією дають дитині :

- Загальний фізичний розвиток.

Хореографія для дітей - чудовий спосіб розвитку музичного слуху, координації, гнучкості, дитина зможе сформувати гарну поставу, стати більш впевненим у собі, веселим і відкритим.

- Самоствердження, підвищення самооцінки.

Всім дітям подобаються руху під музику. У танці дитина самостверджується. На паркеті танцювальної студії чи вдома біля дзеркала актуалізується його внутрішнє «Я»

- Психологічний і духовний розвиток.

Користь танців полягає ще і в психологічному розвитку дитини: вчать дітей співпрацювати, триматися в команді, програвати, стійко переносити невдачі, роблять дітей більш стійкими до стресів, знімають напругу і м'язові затиски.

Танці покращують настрій, заспокоюють дітей, допомагають простіше сприймати хвилюючі їх проблеми.

- Дисципліна.

Регулярне відвідування тренувань, підготовка до конкурсів та змагань вчать дитину бути зібраним і дисциплінованим. Це якість проявляється в подальшому не тільки в танцювальній сфері, а також в школі і вдома. Діти вчаться не боятися труднощів, стають більш дисциплінованими, спокійними, відповідальними, уважними.

- Естетичний смак

Танці прищеплюють хороший смак до одягу, елегантність - існує така закономірність, що діти, які з ранніх років займаються танцями, мають хороший смак.

Принциповий підхід до засвоєння танцювальних рухів такий: рух, сповнене багаторазово, стає простим і доступним. Тіло має в своєму розпорядженні два різних типи руху: довільні і не довільні. Першими можна управляти за бажанням, а другі такому управлінню не піддаються.

Розучуючи руху, відпрацьовуючи технологію виконання, треба звертати увагу на кожен танцювальний елемент, тоді прискорюється формування пластичних навичок. Акцентування уваги на помилках створюється умова для швидкого їх виправлення через розуміння сенсу виконуваних рухів, через відчуття. Тому чим більше число танцювальних рухів і їх комбінацій освоєно, тим краще розвинені рухова і м'язова пам'ять. Це значно розширює можливості організму перемикатися з однієї м'язової діяльності на іншу.

Навіть самий нескладний танець складається з декількох комбінацій рухів, і танцюючий повинен миттєво перемикатися з одного руху на інше, міняючи розмір кроку, швидкість, змінюючи самі руху в іншому ракурсі, орієнтуючись в просторі.

Кожен новий елемент, що ускладнює вже завчене рух, розвиває здатність перемикатися з одного руху на інше, змінюючи напрямок. Це навчить дітей відчувати свої танцювальні рухи. Узгодженість рухів в хореографії можна розділити на прості і складні рухи. Прості рухи - це одночасні і односпрямовані руху рук, по чергові руху ніг, одночасні і односпрямовані руху рук і ніг. Складні руху - одночасні різноспрямовані рухи, перемикання з односпрямованих на різноспрямовані рухи, з одного темпу на інший.

Роль хореографії у розвитку дитини важлива і багатогранна. У зміцненні здоров'я, фізичних сил вона гармонійно, рівномірно і з однаковим ступенем активності розвиває всі групи м'язів, в тому числі і лицьових (міміка).

Заняття хореографією допомагають дітям набути впевненості в собі, позбутися від сором'язливості, скутості, комплексів - тим самим, розкриваючи в ньому творчі здібності і зміцнюючи його здоров'я. Вихованці вчаться осмислено сприймати музичний матеріал, отримуючи емоційний заряд, який допомагає їм більш точно виконати рухи танцю. Музичний супровід допомагає розвинути почуття ритму, музичний і гармонійний слух, музичну пам'ять.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державна національна програма "Освіта" (Україна ХХІ ст.) – К.: Радуга, 1994. – 61 с.
2. Коджаспиров Ю.Г. Функціональна музика в підготовці спортсменів. – М.: Фізкультура і спорт, 1987. – 64 с.
3. Ротерс Т.Т. Музично-ритмічне виховання і художня гімнастика: Навч. посібник для учнів педучилищ. – М.: Просвещение, 1989. – 175 с.
4. Ротерс Т.Т. Теорія та методика розвитку особистості школяра на заняттях із ритміки в загальноосвітній школі. – Луганськ: Альма матер, 2001. – 279 с.
5. Концепція розвитку галузі фізичного виховання і спорту в Україні. – Рівне.: Редакційно-видавничий центр "РЕГ" ім. акад. С. Дем'янчука, 2003. – 215 с.

Болгар О. М.,
спеціаліст вищої категорії, викладач-методист.
Комунальний заклад Львівської обласної ради
«Бродівський фаховий педагогічний коледж
імені Маркіяна Шашкевича»
Olena547@ukr.net

ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ НА ВСЕБІЧНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ

Одним із найважливіших напрямів фізичного виховання є залучення дітей та дорослих до фізичної культури. Фізична культура є частиною загальної культури, сукупністю досягнень суспільства у справі створення та використання спеціальних засобів фізичного вдосконалення народу. У сучасному світі без опанування основ фізичної культури людина не може вважатися культурною.

Наша система фізичного виховання дітей орієнтована на:

- сприяння правильному фізичному розвитку та підвищенню працездатності організму, зміцнення здоров'я та загартовування організму;
- формування та вдосконалення рухових навичок, вивчення нових видів рухів;
- розвиток таких вольових якостей, як сила, витривалість, спритність, швидкість тощо);
- виховання дисциплінованості, колективізму, почуття дружби та товариства, навичок культурної поведінки, відповідального ставлення до праці;
- формування звички та виховання сталого інтересу до регулярних занять фізичними вправами;
- прищеплення гігієнічних навичок;
- прищеплення організаторських навичок та ін.

Реалізація цієї системи може вважатися задовільною, якщо у школяра сформована потреба та необхідні вміння для власного фізичного вдосконалення і він використовує ці вміння в організації свого життя [3].

Завдання фізичного виховання можуть бути успішно вирішені лише за умови впливу на дітей всієї системи фізичного виховання: гуртки фізичної культури, спортивні секції, спортивні змагання; фізкультурно-оздоровчі заходи у режимі шкільного дня до занять; фізкультхвилинки та руханки на уроках, ігри й фізичні вправи в умовах групи продовженого дня; позашкільну спортивно-масову роботу тощо).

Формування відповідальної, активної, свідомої особистості, що має високі морально-вольові характеристики, є вимогою часу. З одного боку, наявність таких громадян необхідна для сталого розвитку держави, з іншого боку, в умовах впливу несприятливих факторів навколишнього середовища, вимагає від кожного з нас володіння навичками здорового способу життя. Значний комплексний вплив на особистість з метою формування відповідального ставлення до себе та розвитку духовних та моральних якостей надає фізкультура та спорт [6].

Спортсмен займається самопізнанням та самовдосконаленням. Вміле поєднання індивідуальних та колективних дій у процесі гри формує активну, творчу особистість, яка прагне постійного пошуку рішень. У процесі занять спортом загартовується воля та характер, удосконалюється вміння керувати собою та своїми емоціями, швидко та правильно орієнтуватися у різноманітних складних ситуаціях, своєчасно приймати рішення. Удосконалюючись у спорті, людина самовдосконалюється всебічно.

У сучасній освіті, поряд з традиційними цінностями, знаннями, вміннями та навичками важливого значення набуває розвиток здібностей індивіда до творчого мислення.

Цілеспрямованість - одна з основних вольових якостей, що характеризується постановкою конкретних цілей і завдань та прагнення до їх досягнення. Учень, розвиваючи цю якість під час занять фізичною культурою, допомагає собі й у формуванні зосередженості, планованості. Наполегливість характеризується мобілізацією своїх можливостей, якостей і сил для подолання труднощів і перешкод, які часто зустрічаються на шляху досягнення будь-якої поставленої мети. Формування цієї якості стане в пригоді у досягненні успішних професійних результатів в майбутньому [2].

Сміливість виступає в ролі своєрідної «машини» або «двигуна», що допомагають індивіду реалізовувати свої плани в житті. Якщо людина розвиває цю якість, то вона завжди зможе легко йти вперед, долати труднощі та руйнувати свої страхи.

На навчальних заняттях, тренуваннях, а особливо під час спортивних змагань учні переносять великі фізичні та моральні навантаження: опір суперника, залежність результату спортивних змагань від зусиль кожного члена команди, уміння підпорядкувати свої інтереси інтересам колективу, шанобливе ставлення до суперника розвивають такі риси характеру, як сила волі, сміливість, самовладання, рішучість, впевненість у своїх силах, витримка, дисциплінованість [5].

У жорстокому суперництві, безумовно, повніше і яскравіше, ніж у буденності, проявляється і будь-яка людська особистість, і кожна риса характеру. Тут напружено виступають почуття, повніше виявляється воля. Саме коли тобі важко, ти весь розкриваєшся в пориві. Спорт дає можливість розвинути в собі таку вольову якість як самовладання, що дає можливість керувати своїми діями, почуттями, емоціями тощо. Розвиток такої якості як самовладання дасть здатність повністю контролювати себе, а значить бути емоційно зрівноваженою спокійною людиною. Отже, спорт людини – могутній засіб самопізнання, самовираження, самоствердження.

Заняття фізичною культурою є також галуззю спілкування та засобом прояву соціальної активності людей, змістовною формою організації та проведення дозвілля, а також впливає на такі сторони людського життя, як становище у суспільстві та авторитетність, трудову діяльність, на структуру моральних та інтелектуальних характеристик, естетичних та ціннісних ідеалів [1].

Тільки правильно організовані заняття під наглядом лікаря, з дотриманням принципів спортивного тренування зміцнюють здоров'я, покращують фізичний розвиток, підвищують фізичну підготовленість та працездатність організму, сприяють зростанню спортивної майстерності. Неправильна організація занять, нехтування методичними вказівками, виконання обсягу та інтенсивності фізичного навантаження без урахування стану здоров'я та індивідуальних особливостей учнів, відсутність регулярного медичного контролю можуть завдати шкоди здоров'ю.

Усі, хто займається фізичною культурою та спортом за навчальним розкладом чи самостійно, мають проходити медичні обстеження. Додаткові медичні огляди проводяться перед змаганнями, після перенесених захворювань, за несприятливих суб'єктивних відчуттів, за направленням вчителя.

Фізичні вправи сприятливо впливають на розвиток таких функцій нервової системи як врівноваженість нервових процесів. Навіть напружена розумова діяльність неможлива без руху. Розумова праця потребує мобілізації м'язових зусиль, оскільки сигнали від м'язів активізують діяльність мозку. Достатня рухова активність є необхідною умовою гармонійного розвитку особистості [4]. Фізична культура також викликає позитивні емоції, бадьорість, створює добрий настрій. Тому стає зрозумілим, чому людина, яка пізнала «смак» фізичної культури та спорту, прагне до регулярних занять ними.

У системі сучасної освіти спостерігається тенденція переходу дисципліни «фізична культура» з менш важливих предметів в основний провідний ряд дисциплін, який містить гуманітарні та точні обчислювальні науки. Це пов'язано насамперед з тим, що фізична культура, спорт, здоровий спосіб життя нашого часу набувають великого значення і стають соціально обумовленими. Річ у тому, що будь-якій людині в наш час недостатньо бути розумною, талановитою і творчою. Сучасній людині потрібно мати такі якості як цілеспрямованість, рішучість і сміливість, ініціативність і самостійність. Такі вольові якості, безсумнівно, розвивають у людини заняття фізичною культурою та спортом. Тому, щоб стати конкурентоспроможним на ринку праці, важливо мати достатній рівень фізичної підготовки. Отже, спорт дає можливість не тільки успішно розвиватися фізично, а й формує у людині певні психічні та моральні якості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Волков В. Л. Основи теорії та методики фізичної підготовки студентської молоді: навч. посібник (для студентів навчальних закладів). Київ: Освіта України, 2008. 256 с.
2. Ведмеденко Б. Ф. Теоретичні основи і практика виховання молоді засобами фізичної культури. Київ: Либідь, 1993. 114с.
3. Гончарук Михайло. Особливості формування здорового способу життя молоді засобами фізичного виховання. // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: Збірник наукових праць. Луцьк, 2005. С. 27-29.
4. Здоров'я і освіта: проблеми та перспективи // Матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції. Донецьк: Дон, 2004. С. 45– 47.
5. Марчук В. Рухова активність учнів і її виміри. // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: Збірник наукових праць. Луцьк, 2005. С. 295-296.
6. Михайлович М. Фізкультурна активність як засіб зміцнення здоров'я. // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: Збірник наукових праць. Луцьк, 2005. С. 307-309.

Болгар О. М.,
спеціаліст вищої категорії, методист.

Литвин В. В.,
студентка.

*Комунальний заклад Львівської обласної ради
«Бродівський фаховий педагогічний коледж
імені Маркіяна Шашкевича»*

Olena547@ukr.net

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ ЯК КОМПОНЕНТ ЦІЛІСНОЇ СИСТЕМИ ВИХОВАННЯ

Особистість – це сукупність індивідуальних особливостей людини, які роблять її істотою моральною та визначають як члена суспільства. Чутливість дитини до виховних впливів визначається гнучкістю та мінливістю властивостей особистості, здатністю сприймати, набувати, зберігати, перебудовувати, переймати досвід інших людей, тобто здатністю до розвитку.

Розвиток особистості – частина загального розвитку людини. У вітчизняній психології під розвитком особистості розуміється закономірна зміна особистості з часом у якісному, кількісному та структурному відношеннях. Це незворотній, спрямований, здатний до накопичення змін процес, що здійснюється в умовах соціалізації індивіда та, зокрема, його виховання [2].

До трирічного віку утворюється здатність до поведінки, визначеної соціальними нормами, тобто дитина до трьох років вже вміє поводитися так, як заведено в людському суспільстві. А вже у підлітковому віці виникає здатність свідомого формування таких особистісних властивостей, що визначають поведінку людини: мотивів, цінностей, переконань, інтересів.

Рушійними силами розвитку особистості є суперечності між:

- потребами та зовнішніми умовами;
- новими потребами, що породжуються діяльністю та можливостями їх задоволення;
- новими вимогами діяльності та несформованими знаннями, вміннями та навичками;
- фізичними здібностями, духовними можливостями та старими формами діяльності.

Формування – це зміни у розвитку особистості людини чи окремих її якостей, які відбуваються під впливом сукупності факторів: внутрішніх та зовнішніх, природних та соціальних, об'єктивних та суб'єктивних.

Формування особистості – це процес становлення особистості в результаті об'єктивного впливу спадковості, середовища, цілеспрямованого виховання та власної активності індивіда.

Особистісний розвиток можна розглядати у двох аспектах:

1) зміст внутрішнього світу: емоції та мотиви поведінки, самосвідомість та самооцінка, воля та саморегуляція дій;

2) структурування внутрішнього світу: визначення ціннісних орієнтацій, виділення основних мотивів та підпорядкування їм другорядних (створення ієрархії мотивів).

Отже, розвиток особистості – єдиний і цілісний процес, зміна змісту якого призводить до зміни його структури [3].

Досягнення сучасної науки, зокрема філософські, психолого-педагогічні, медико-фізіологічні, соціологічні, генетичні, юридичні праці свідчать, що у соціальному середовищі у процесі цілеспрямованого виховання відбувається дієве вироблення програм соціальної поведінки людини, що формує людину як особистість.

Фізичне виховання – це процес, що є складовою частиною загального виховання особистості, спрямований на розвиток, саморозвиток фізичної культури людини, її гармонійного розвитку. Своєю чергою під фізичною культурою особистості розуміється досягнутий рівень фізичної досконалості людини та ступінь використання набутих рухових якостей, навичок, спеціальних знань у повсякденному житті, що виражається у цілеспрямованому розвитку всіх підструктур фізичної культури особистості:

- мотиваційної (розвиток потреби у формуванні цінностей здорового способу життя, у фізичному вдосконаленні);
- когнітивної (практико-орієнтована система знань та умінь фізичного саморозвитку);
- діяльній (досягнення певної фізичної кондиції через індивідуально-орієнтовану та особистісно значущу фізичну активність як передумову розвитку стійких звичок здорового способу життя).

У процесі фізичного виховання дуже важливо, щоб в учня відбулося глибоке усвідомлення особистої значущості систематичних занять фізичною культурою та спортом. Тільки за таких умов виникає стійка потреба у фізичному самовдосконаленні, у необхідності дотримання здорового життя.

Велика роль фізичного виховання у розвитку мислення. По мірі опанування руховими навичками розвиваються його нові форми: технічне, практичне, логічне.

У процесі фізичного виховання та спілкування з іншими членами спортивного колективу відбувається розвиток емоцій та почуттів. Радикальним чином змінюється самооцінка, розвивається соціалізація особистості, що робить її більш гармонійною. Таким чином, у процесі фізичного виховання розвиваються здібності, вміння та навички, формуються нові види мислення.

Крім цього, внаслідок колективної діяльності в процесі фізичного виховання, учень отримує навички роботи, спілкування, співпраці, що покращує адаптацію в суспільстві. В результаті цього педагогічний процес з фізичного виховання набуває властивість цілісності за умови комплексного планування освітніх, розвивальних та виховних завдань на основі аналізу педагогічної ситуації, прогнозування розвитку колективу та окремих учнів.

Вітчизняні та закордонні вчені приділяли багато уваги впливу фізичного виховання на розвиток особистості. Так, радянський просвітителі І. Новіков в останній чверті XVIII ст. у своїх педагогічних працях розглядає три складові виховання: фізичне, моральне, розумове. Йому також належить термін «фізичне виховання». Велике значення для науки про фізичне виховання, особливо її філософського та педагогічного осмислення, мали

праці А. Радищева, В. Белінського, Н. Чернишевського, Н. Добролюбова. Вони доводили ідею гармонійного розвитку розумових, моральних і фізичних сил людини [4].

Великий обсяг публікацій присвячений питанням оптимізації умов формування фізичної культури та вдосконалення процесу фізкультурної освіти досліджували такі вчені як В. Агєєв, П. Виноградов, М. Віленський, Ю. Гагін, В. Костюченко, В. Лях, О. Стрілець та ін.).

Технологічні аспекти формування фізичної культури описувалися в працях С. Дмитрієва, С. Молчанова, Н. Пономарьова та ін.

Ціннісно-гуманістичні основи фізичної культури та фізкультурної освіти аналізуються у дослідженнях В. Гончарова, І. Биховської, Н. Смирнова, Ю. Ніколаєва.

Фізичні вправи як різновид діяльнісного зрізу культури з погляду їх впливу на людину розглядаються авторами як методологічна основа розуміння багатогранної та інтегративної сутності фізичної культури в цілому.

Проблема цілісного різнобічного розвитку особистості знайшла широке відображення у дослідженнях різних аспектів соціально-культурної діяльності (Г. Бірженюк, Д. Генкін).

Фізичне виховання як частина інтегрального виховання особистості, нині є невіддільною частиною життя людей. Необхідність філософського, соціологічного, культурологічного, психолого-педагогічного аналізу проблеми фізичного виховання як елемента загальної та соціальної культури індивідів з метою виконання ними своїх функцій у практичній діяльності на високому професійному рівні становить особливий інтерес [1].

Проблема фізичного виховання людини є однією із ключових у полікультурному розвитку особистості. Особливо актуальною вона стала зараз, в епоху кардинальних суспільних перетворень в основних сферах людської діяльності: матеріальної, духовної, суспільно-політичної та соціальної, що проводяться з метою оптимізації сучасної соціокультурної ситуації.

Дослідження різних граней феномена фізичної культури має власну історію. Джерела появи проблеми фізичного виховання як елемента загальнокультурного розвитку особистості сягають моменту початку цивілізованого розвитку людини, що пройшла початкову фазу боротьби за своє виживання і перейшла до удосконалення не тільки знарядь праці, а й своєї природи.

Фізична культура середньовіччя, незважаючи на труднощі та складності її розвитку, зробила певний крок уперед у порівнянні з рабовласницьким суспільством. Це детерміновано тим, що в умовах середньовіччя народні маси починають брати активну участь у розвитку фізичних вправ та ігор, створюючи самобутні системи фізичного виховання. Цей досвід допоміг значною мірою становленню та формуванню сучасних видів спорту у наступні століття. А гуманізм та реформація епохи Відродження визначив подальші шляхи становлення та розвитку буржуазної системи виховання в цілому та фізичного виховання, зокрема. У її реформування заклали серйозні основи такі мислителі епохи Просвітництва, як Р. Малкастер, Я. А. Коменський, Д. Локк, Ж. Ж. Руссо, І. Г. Песталотці. Надалі поширення та розвиток фізичного виховання і спорту відбувалося в умовах великих соціальних суперечностей. Гонитва за максимальним прибутком супроводжувалася масовим зубожінням народних мас та погіршенням їх здоров'я й

фізичного стану. Пануючий клас стає зацікавленим у розвитку фізичного виховання та спорту серед народу, це зумовлювалося потребою буржуазії у сильних, заповзятливих людях для зміцнення свого політичного та економічного панування [5].

Інша мета, яку переслідувало буржуазне суспільство задля формування особистості молодшої людини - відволікання від політичної боротьби, підготовка до військової служби, отримання доходів від спортивних змагань та інші. Своєрідна сталість цих цілей спостерігається наразі і в Україні, яка має багаті духовні традиції виховання особистості. Відомо, що український народ зберіг свої самобутні форми фізичного виховання, не допускаючи чужоземного впливу.

У процесі фізичного виховання реалізуються оздоровчі, освітні, виховні, а також специфічні завдання, пов'язані безпосередньо з оптимізацією фізичного розвитку людини.

Оптимізація фізичного розвитку людини полягає:

- у всебічному розвитку фізичних якостей, що має найбільше значення у житті;
- у вдосконаленні статури;
- у зміцненні здоров'я та загартовуванні організму;
- у корекції недоліків статури, у тому числі вихованні правильної постави, пропорційному розвитку всіх частин тіла, збереженні оптимальної ваги та багато в чому іншому;
- у багаторічному збереженні високого рівня загальної працездатності тощо.

Спеціальні загальноосвітні завдання передбачають формування життєво важливих навичок та умінь й набуття базових знань науково-практичного характеру (техніки фізичних вправ, закономірності формування рухових умінь та навичок, фізичної культури та її значення для особистості й суспільства, знання фізкультурно-гігієнічного характеру, зміцнення та підтримки).

Загальнопедагогічні завдання безпосередньо пов'язані з формуванням особистості людини, де фізичне виховання має повністю сприяти розвитку моральних якостей у свідомості та поведінці людини, розвитку інтелекту та психомоторної функції. У процесі фізичного виховання вирішуються і завдання щодо формування етичних та естетичних якостей особистості, адже духовний та фізичний початок у розвитку людини є одним цілим.

Виховання фізичних якостей людини є значною частиною фізичного виховання. Опановуючи різні фізичні рухи, важливими як для спорту, так і для життя учнів, навички та вміння повноцінно та раціонально виявляти свої фізичні якості, паралельно з цим вони також пізнають закономірності розвитку власного тіла.

Керування розвитком сили, витривалості, швидкості та інших фізичних якостей стосується комплексу природних властивостей організму. Коли процес природного розвитку людини стає спеціально організованим, тобто набуває педагогічного характеру, тоді вже йдеться не про розвиток фізичних якостей, а про їхнє виховання.

Позитивні якості, яких людина набуває у процесі занять фізичною культурою, формують її як цілісну особистість, що має високий рівень загальної культури.

Таким чином, роль фізичної культури у формуванні основних якостей та властивостей особистості дуже велика. Людина повинна вміти абстрактно мислити, генерувати власні ідеї та діяти відповідно. Це може бути досягнуто лише за умов правильної фізичної освіти.

В умовах дедалі більшого навантаження на людину внаслідок впливу несприятливих екологічних та антропогенних факторів, в умовах забруднення навколишнього середовища, поширення шкідливих звичок, важливим є виховання в людині прагнення до здорового способу життя. Виховання у людини високих моральних, вольових, емоційних, комунікативних якостей означає оздоровлення суспільства, гармонізацію соціального життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ведмеденко Б. Ф. Теоретичні основи і практика виховання молоді засобами фізичної культури. Київ: Либідь, 1993. 114с.
2. Гаркавенко А. Д. Розвиток творчих здібностей учнів засобами фізичного виховання // Матеріали з досвіду педагогічної діяльності, представлені на другий тур Всеукраїнського конкурсу «Вчитель року - 2000». Наук-метод. жур. Харків: Основа, 2008. №11. С.21-29.
3. Гончарук Михайло. Особливості формування здорового способу життя молоді засобами фізичного виховання. // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: Збірник наукових праць. Луцьк, 2005. С. 27-29.
4. Кліщевська Я. А. Диференційований підхід до розвитку творчих здібностей на уроках фізичної культури з урахуванням вікових та статевих особливостей дітей // Матеріали з досвіду педагогічної діяльності// Наук-метод. жур. Харків: Основа, 2006. №10. С.20-27.
5. Марчук В. Рухова активність учнів і її виміри. // Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві: Збірник наукових праць. Луцьк, 2005. С. 295-296.

Воляннюк Анна Андріївна
Науковий керівник
Ліпкевич Ольга Богданівна
КЗЛОР "Бродівський фаховий педагогічний коледж
Імені Маркіяна Шашкевича"

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ У ПРОЦЕСІ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Відомо, що основною метою навчання іноземної мови є формування в учнів комунікативної компетенції, яка передбачає вміння використовувати іноземну мову як засіб спілкування у різноманітних сферах життя [2]. Оскільки спілкування іноземною мовою є однією з ключових компетентностей, якою повинні оволодіти учні НУШ, то, власне, на уроках англійської мови в школі найбільше уваги приділяється розвитку комунікативної компетенції. Психо-фізіологічні особливості розвитку молодшого школяра вимагають підбору різноманітних форм та методів навчання, які б стимулювали їх до творчої, продуктивної діяльності, викликали прагнення до активних дій. Поміж сучасних дієвих методів вивчення іноземної мови великої уваги приділяють інтерактивним методам, які базуються на особистісно-орієнтованому підході до учня, сприяють розвитку творчого потенціалу школяра, розвивають вміння критично мислити та швидко реагувати, вдосконалюють комунікативні навички.

На початку 90-х років ХХ століття значної уваги приділялось вивченню взаємодії учасників інтерактивного спілкування. Арнольд Р., Шелтен А., Швейтцер И., Стус Ф., Вейдиг І. зробили вагомий внесок у розробку та впровадження інтерактивних методів. У вітчизняній педагогіці проблемам застосування інтерактивних методик в навчальному процесі присвячені роботи О. Пометун, Л. Пироженко, Г. Сиротенко та ін. Питання використання інтерактивних технологій на уроках англійської мови досліджували Т. Бичківська, А. Зубрик, В. Редько та ін.

О. Пометун порівнює традиційне навчання з інтерактивним, наголошуючи на тому, що "традиційне навчання ставить перед собою мету: передати учням і домогтися засвоєння ними якомога більшого обсягу знань [...] Отримані в процесі такого навчання знання учня є певним обсягом інформації з різних навчальних предметів, що існує в його свідомості у вигляді тематичних блоків, котрі не завжди мають смислові та значеннєві зв'язки" [4, с.7]. У контексті інтерактивного навчання знання набувають іншої форми. Хоча вони є певною інформацією про навколишній світ, проте особливістю якої є те, що учень одержує її не у вигляді вже готової системи від вчителя, а в процесі власної активності [4, с.7]. Таким чином мета інтерактивного навчання — створення педагогом умов навчання, за яких учень сам відкриватиме, здобуватиме й конструюватиме знання та власну компетентність у різних галузях життя. Саме це є принциповою відмінністю цілей інтерактивного навчання від цілей традиційної системи освіти [4, с.8].

Інтерактивність (від англ. interaction – «взаємодія») розуміємо як здатність взаємодіяти чи знаходитись у режимі бесіди, діалогу з чим-небудь (наприклад, комп'ютером) або ким-небудь (людиною).

О. Помегун розуміє інтерактивне навчання “як організацію вчителем за допомогою певної системи способів, прийомів, методів освітнього процесу, заснованого на: суб’єкт-суб’єктних стосунках педагога й учня; багатосторонній комунікації; конструюванні знань учнем; використанні самооцінки та зворотнього зв’язку; постійної активності учня” [4 с.7].

Т. Бичківська визначає риси інтерактивного навчання: двобічний характер; спільна діяльність вчителя й учнів; керівництво процесу вчителем; спеціальна організація та різноманітність форм; інформаційна прогалина; цілісність та єдність; мотивація та зв’язок з реальним життям; виховання та розвиток особистості учнів одночасно з процесом засвоєння нових знань [1].

До того ж низка науковців виділяють переваги такого навчання: у роботі задіяні всі учні класу; учні навчаються працювати в команді; формується доброзичливе ставлення до опонента; кожна дитина має можливість пропонувати свою думку; створюється «ситуація успіху»; за короткий час опановується велика кількість матеріалу; формуються навички толерантного спілкування та вміння аргументувати свій погляд, знаходити альтернативне рішення проблеми [3, с.89].

Під час проходження пробної педагогічної практики з англійської мови в початковій школі ми мали змогу апробувати деякі форми та прийоми інтерактивного навчання. Розглянемо декілька найбільш ефективних:

Гра “*Шпиґун*” (1 – 4 класи). Спочатку вчитель, а потім учні загадують предмет і намагаються описати, не називаючи його: *I can spy with my little eye something ...* Таку гру можна грати як і в командах, так і фронтально. Учнім цікаво, активізується лексичний запас, розвиваються навички сприймання на слух.

Гра “*Зіпсований телефон*” (1 - 4 клас) – вчитель поділяє дітей на дві команди, вони стають у дві шеренги. Учнім, які стоять перші, він шепоче у вухо слово (1-2 клас), коротке речення (2-4 клас). Учні передають по черзі це слово чи речення до останнього члена команди. Виграє та команда, у якої останній гравець називає правильну відповідь. Тут в учнів окрім активізації лексичного матеріалу розвиваються навички лексичної здогадки.

Гра “*Містичний мішечок*” (1 – 4 клас). У мішечок вчитель кладе предмет, якого учень має торкнутись, дослідити форму, розмір, матеріал, і назвати (1 – 2 клас); описати і назвати, або клас за описом учня має здогадатись, що це (2 – 4 клас).

Гра “*Spelling ball*”. Учні стоять у колі, вчитель обирає флеш карту із зображенням і запитує “What is it?” Учні відповідають It is a ... Вчитель кидає м’яча учневі, який має назвати першу літеру слова і кинути м’яч наступному, який називає наступну літеру. Якщо учень помиляється, сідає. Мета гри - розвиток орфографічних навичок, повторення лексичних одиниць. Можна використовувати як і для мовних розминок, так і під час повторення вивчених лексичних одиниць.

Гра “*Hot Potato*”. Обирається виучувана лексика за тематикою, наприклад “My Favourite Food”. Учні стоять у колі. М’яч – це гаряча картоплина, яку тримати довго в руках не можна, бо обпечешся. Вчитель перший кидає м’яч учневі і ставить запитання. Учень швидко відповідає і передає м’яч іншому. Інший повинен, кидаючи м’яч другому,

ставити запитання. Учень відповідає і кидає м'яч іншому. Учні ставлять запитання, які опрацьовували на уроках:

- What is your favourite food?
- What do you like to eat?
- What do you like to drink?
- What don't you like to eat?
- Do you like pizza?
- Do you like chocolate or ice-cream?
- Do you eat meat?
- What do you have for breakfast?
- What do you have for lunch?

Мета такої інтерактивної гри – розвиток навичок усної взаємодії (діалогічних навичок), розвиток швидкої мовленнєвої реакції.

Гра “*Бігова доріжка*” (2 – 4 клас). Клас об'єднують у дві команди і кожна команда на своїй половині дошки має записати по черзі слова з певної теми. Учасники команд починають писати слова за командою: “Ready, steady, go!”. За командою “Stop!” учасники припиняють писати, до дошки виходять наступні учасники. Гру виграв команда, у якій найбільше написано правильних слів.

Мета гри – розвиток орфографічних навичок, повторення лексичного матеріалу.

Окрім інтерактивних ігор ми мали змогу використати метод мозкової атаки (brain storming). Вправа “*Give me five*” – учні обирають картку, із завданням, наприклад: Name 5 colours, 5 numbers, 5 dishes, 5 vegetables та ін. *Мета* такої вправи – активізація лексики.

Ефективними також виявились робота в парах (складання різноманітних діалогів у заданій ситуації), проектна робота в групах (створення постерів та лепбуків).

Отож, ми бачимо, що для створення максимально сприятливих умов розвитку комунікативних навичок учнів поряд із традиційними методами необхідно застосовувати й інтерактивні технології, котрі дозволяють активізувати освітній процес, зробити його більш цікавим, базуються на активній взаємодії та особистісному прояві вчителя та учнів.

ВИКОРИСТАНІ ДЖЕРЕЛА

1. Бичківська Т. М. Використання інтерактивних методів навчання у процесі формування комунікативної компетенції учнів на уроках англійської мови [Електронний ресурс] / Т. М. Бичківська // Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія : Філологічна, 2017. - Вип. 64 (1). С. 48-52. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2017_64\(1\)_18](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nznuoaf_2017_64(1)_18)

2. Державний стандарт початкової освіти (постанова Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87). URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/59891/

3. Зубрик А. Інтерактивні методи і прийоми навчання англійської мови учнів початкових класів // Актуальні питання гуманітарних наук. 2020. Т. 2, вип. 28. С. 87-92. URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/handle/123456789/17481>

4. Пометун О. Енциклопедія інтерактивного навчання / Олена Пометун. - Київ, 2007. 141 с.

5. Редько В. Інтерактивні технології навчання іноземної мови / В. Редько // Рідна школа. - 2011. - № 8-9. С. 28-35. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/rsh_2011_8-9_8.

Манюк Юлія-Марія Василівна

здобувач середньої спеціальної освіти відділення початкової освіти

Науковий керівник – Бердичевська Ірина Валентинівна, викладач

КЗ ЛОР «Бродівський фаховий педагогічний коледж

імені Маркіяна Шашкевича»

ВИКОРИСТАННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ВИВЧЕННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ НА ПОЧАТКОВОМУ ЕТАПІ НУШ

Метою статті є дослідження ефективності використання ігрових технологій у навчанні іноземної мови в умовах Нової української школи. Стаття розглядає, як ігрові методи сприяють розвитку мовленнєвих навичок, підвищенню мотивації учнів та забезпеченню їхнього емоційного залучення до навчального процесу. Особливу увагу приділено аналізу конкретних ігор з м'ячем, які можуть бути використані в освітньому процесі, а також їх впливу на формування компетентностей та критичного мислення молодших школярів.

Сучасна концепція Нової української школи (НУШ) спрямована на формування компетентностей учнів, розвитку їхньої креативності, критичного мислення та інших навичок. Це зумовлює пошук нових, інноваційних методів та форм навчання, які б відповідали потребам сучасних дітей та сприяли їхньому всебічному розвитку.

Як відомо, вивчення іноземної мови, так само як і інших шкільних предметів, за умови впровадження НУШ має бути реалізоване через застосування особистісно орієнтованого підходу не лише у навчанні, але й у вихованні. Такий підхід може виявлятися через інтерактивні вправи, імітаційні ігри, проблемне навчання, методи проектів, контекстне навчання, комплексні дидактичні завдання, імітаційно-ігрове моделювання технологічних процесів тощо [4]. Одним із методів навчання іноземної мови є використання ігрових технологій в освітньому процесі. Гра є природним видом діяльності дитини та сприяє кращому засвоєнню знань, умінь та навичок.

Гра – це не лише розвага, а й ефективний інструмент, який може допомогти вчителям зробити уроки англійської мови більш цікавими, ефективними та результативними[2]. На уроках іноземної мови використання ігор є найбільш ефективним, адже гра допомагає застосовувати та виконувати важливі методичні завдання:

- психологічне налаштування дітей до мовного спілкування
- забезпечення багаторазове повторення мовного матеріалу
- підготовка до ситуативного мовлення.

Гру на уроках іноземної мови рекомендують використовувати як під час введення нової теми, так і під час закріплення або перевірки знань молодших школярів [1]. Саме ігрові технології допомагають розвивати мовленнєві навички та сприяють розвитку особистості молодшого школяра. Місце гри на уроці і відведений їй час багато в чому залежить від ряду факторів: рівня підготовки учнів, матеріалу, що вивчається, цілей уроку [3].

Молодші школярі вирізняються емоційністю та рухливістю, що зумовлює нестійкість їхньої уваги. Ці фактори необхідно враховувати під час вивчення іноземної мови, щоб зробити процес навчання максимально ефективним та цікавим. Ігрова діяльність на уроках має бути організована згідно з шкільною програмою та з урахуванням психологічних особливостей та пізнавальних можливостей учнів [4].

Використання ігрових технологій при вивченні іноземної мови має багато переваг. Ігри підвищують мотивацію учнів до навчання, активізують пізнавальну діяльність учнів, спонукаючи їх до аналізу та пошуку рішень, розвиваючи тим самим критичне мислення. Граючись діти розвивають мовленнєві навички, такі як письмо, аудіювання, говоріння і читання, а також навички роботи в команді, тим самим формуючи комунікативну компетентність.

Перед тим, як використовувати ігрові технології потрібно враховувати і дотримуватися різних вимог. Перш за все ігри мають відповідати віковим та психологічним особливостям учнів, їхнім інтересам та потребам. Вони мають мати чітку мету, бути спрямованими на досягнення певних цілей. Також, використання ігор має реалізовувати принципи активності, доступності, системності.

На даний час існує безліч видів ігор. Наприклад, рухливі ігри (Simon Says), настільні ігри (Bingo, лото), ігри-змагання, рольові ігри, ігри з м'ячем. У цій статті ми ближче розглянемо саме ігри з м'ячем.

Spelling Ball. *Мета гри - розвиток орфографічних навичок, повторення лексичних одиниць.*

Учні стоять у колі, вчитель обирає флеш карту із зображенням і запитує “What is it?” Учні відповідають It is a ... Вчитель кидає м'яча учневі, який має назвати першу літеру слова і кинути м'яч наступному, який називає наступну. Якщо учень помиляється, сідає.

Freeze! *Мета – повторення лексичних одиниць.*

Учні стоять у колі з набором флешкарток по центру. М'яч передається по колу. Коли вчитель дає команду “Freeze”, учень, на якому зупинився м'яч, витягує флешкарту і називає слово “It is a ...”.

Hot Potato Game. *Мета – розвиток навичок усної взаємодії (діалогічних навичок), розвиток швидкої мовленнєвої реакції.*

Обирається виучувана лексика за тематикою, наприклад “My Favourite Food”. Учні стоять у колі. М'яч – це гаряча картоплина, яку тримати довго в руках не можна, бо обпечешся. Вчитель перший кидає м'яч учневі і ставить запитання. Учень швидко відповідає і передає м'яч іншому. Інший повинен, кидаючи м'яч другому, ставити запитання. Учень відповідає і кидає м'яч іншому. Гра проходить у швидкому темпі.

Учні ставлять запитання які опрацьовували на у роках:

- What is your favourite food?
- What do you like to eat?
- What do you like to drink?
- What don't you like to eat?
- Do you like pizza?
- Do you like chocolate or ice-cream?
- Do you eat meat?
- What do you have for breakfast?
- What do you have for lunch?

Ball and sack game. *Мета: повторення лексичних навичок, розвиток навичок усної взаємодії.*

Клас ділиться на два кола. Внутрішнє коло стає обличчям до зовнішнього. Внутрішнє коло отримує мішечок із запитаннями або флешкартками, зовнішнє – м'яч. Коли вмикається весела музика, кола починають передавати по колу м'яч та мішечок. Коли музика зупиняється, учень в руках якого мішечок, витягує запитання чи флешкарту. Учень із м'ячем відповідає. Кола можна змінювати кожні 3-4 запитання.

Snowball. *Мета - закріплення лексики, розвиток репродуктивних вмінь.* Учні сидять у колі. Вчитель кидає м'яч одному з учнів і називає слово англійською мовою. Учень, який зловив м'яч, має повторити слово і назвати нове слово. Гра триває, поки хтось не помиляється.

Pass the Ball. *Мета – розвиток навичок усної взаємодії (діалочних навичок).*

Учні сидять у колі. Вчитель кидає м'яч одному з учнів і ставить запитання англійською мовою. Учень, який зловив м'яч, має відповісти на запитання і кинути м'яч іншому учневі, ставлячи йому нове запитання. Гра триває, поки всі учні не візьмуть участь.

Вчителі можуть знайти безліч цікавих ігор на просторах інтернету. Ось декілька онлайн ресурсів:

British Council: <https://www.britishcouncil.org/>

Teaching English: <https://www.teachingenglish.org.uk/>

ESL Games: <https://games4esl.com/esl-classroom-games/>

Fun English Games: <https://www.funenglishgames.com/>

Armada English: <https://www.youtube.com/watch?v=IrowfO8duZ4>

Підводячи підсумки, можемо сказати, що використання ігрових технологій на уроках іноземної мови в умовах Нової української школи значно підвищує мотивацію та емоційну залученість учнів до навчального процесу, роблячи його більш цікавим та динамічним. Ігри з м'ячем, як один з видів ігор, ефективно розвивають мовленнєві навички, сприяють закріпленню лексики, покращенню орфографічних навичок, розвитку швидкої мовленнєвої реакції, а також формують комунікативну компетентність і соціальні навички учнів. Врахування вікових та психологічних особливостей молодших школярів під час впровадження ігрових методів робить навчальний процес максимально ефективним. Використання цих технологій відповідає сучасним вимогам освітньої реформи та сприяє всебічному розвитку учнів, формуванню їхніх компетентностей і підготовці до реального життя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кайда А.В. Ігрові технології на уроках англійської мови у початковій школі. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://vseosvita.ua/library/igrovi-tehnologii-na-urokah-anglijskoi-movi-u-pocatkovij-skoli-194891.html>

2. Смик Ю. Використання ігрових методів на уроках англійської мови в початкових класах. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://sno.udpu.edu.ua/index.php/naukovo-metodychna-robota/103-osvitniy-protses-pochatkovoyi-shkoly-dosvid-problemy-perspektyvy-15-16-kvitnia-2021-roku/696-vikoristannya-igrovikh-metodiv-na-urokakh-anglijskoji-movi-v-pochatkovikh-klasakh>

3. Латукко П.О. Використання ігрових технологій на уроках англійської мови. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://naurok.com.ua/tvorchiy-zvit-na-temu-vikoristannya-igrovih-tehnologiy-na-urokah-angliysko-movi-149269.html>

4. Шаповал І.С. Ігрові технології як інструмент компетентнісно орієнтованого навчання на уроці англійської мови. [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://naurok.com.ua/stattya-igrovi-tehnologi-yak-instrument-kompetentnisno-orientovanogo-navchannya-na-uroci-angliysko-movi-243533.html>

Масюк Тетяна Василівна,
*здобувачка освіти факультету початкової,
дошкільної освіти та інформаційних технологій.
Науковий керівник: Царик Тетяна Миколаївна
Комунальний заклад вищої освіти «Луцький
педагогічний коледж» Волинської обласної ради, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ АРТИСТИЧНИХ ЗДІБНОСТЕЙ УЧНІВ НА ЗАНЯТТЯХ З ХОРЕОГРАФІЇ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Проаналізовано особливості формування і розвитку артистичних здібностей учнів на заняттях хореографії у початковій школі, розкрито методичні підходи та важливі умови підготовки вчителя до занять.

Гармонійний розвиток молодших школярів неодмінно пов'язаний із формуванням та реалізацією їхніх духовних запитів та можливостями реалізувати свою творчість в суспільстві. Одним із ключових завдань сучасної освіти є формування та розвиток артистичних здібностей учнів. Для цього слід сформувати відповідне освітнє середовище. Сучасний підхід до мистецької освіти передбачає розвиток у молодших школярів спеціальних компетенцій у акторській галузі.

Розвиток артистичних здібностей учнів на заняттях з хореографії у початковій школі дає можливість розвинути творчий потенціал школярів, а також виховати особистість, яка може знайти власний стиль у житті і стати незалежною. Крім цього, артистизм позитивно впливає на розвиток психіки, підвищує здатність дитини до самовираження і свободи.

Сучасні педагогічні дослідження підтверджують безсумнівну цінність розвитку артистизму у дітей на уроках хореографії, оскільки ці заняття сприяють не лише фізичному розвитку, а й формуванню естетичного смаку, емоційної виразності та креативності. Хореографія допомагає дітям розвивати координацію рухів, ритмічність, почуття простору та гармонії, що, у свою чергу, позитивно впливає на їхню здатність до самовираження і впевненість у собі. Крім того, заняття хореографією виховують дисциплінованість, наполегливість та вміння працювати в команді.

Як свідчать висновки вчених, на артистизм можна впливати, якщо розпочати процес якомога раніше, створювати розвивальне середовище й застосовувати відповідні для цього методики [4, с.20]. У своїх розробках з методики І. Шелепенко розглядав розвиток артистизму молодших школярів за допомогою засобів хореографії. Він пояснює, що артистизм є певним мистецтвом перевтілень як зовнішньо, так і внутрішньо. Воно є великим вмінням одягнути маску та відповідати певній ролі за особливих обставин.

В Академічному тлумачному словнику української мови [1] поняття «артистичний» означає той, «який відзначається високим мистецтвом виконання, майстерністю; майстерний, мистецький» [2]. Тобто така людина має схильність до творчості та самовираження через різноманітні форми мистецтва.

Існує низка чинників, які впливають на формування даних здібностей школярів на заняттях з хореографії:

1. Найперше, сюди належать особливості середовища та культурного контексту, адже різні культурні та соціальні впливи відображаються на сприйнятті та вираженні хореографічних форм. Наприклад, етнічні традиції, музична спадщина та вплив сучасних медіа можуть вплинути на стиль та підхід до хореографії.

2. Особливості професійності вчителя, його підходи, методи навчання, індивідуальний підхід до учнів, а також створення стимулюючого середовища для розвитку здібностей грають важливу роль.

3. Можливість виявлення власних талантів та відчуття задоволення від процесу також є важливими чинниками. Бо учні, які мають сильний інтерес до хореографії та мотивацію до саморозвитку, зазвичай досягають кращих результатів.

4. Фізичні особливості кожного учня можуть впливати на його успішність у виконанні хореографічних рухів. Рівень гнучкості, координації рухів та м'язова сила також важливі для успішного виконання хореографічних композицій.

5. Визначення цілей та завдань навчальної програми, структура уроків, методи оцінювання та підтримка вчителя. Ці всі чинники можуть взаємодіяти між собою, створюючи унікальне навчальне середовище, що сприяє розвитку артистичних здібностей учнів.

В молодшому шкільному віці діти потребують самоствердження та хочуть бути дорослими. Вони люблять зображувати те, що побачили на різних концертах, виступах, у театрах тощо. Заняття хореографії в даному віці передбачають власну імпровізацію рухів під музику та намагаються передати музичний супровід.

Власна імпровізація рухів під музику є важливою складовою таких занять і допомагає дітям не лише передавати музичний супровід, але й виражати свої емоції та думки. Хореографія розвиває координацію, гнучкість, витривалість та силу, що сприяє загальному фізичному розвитку дітей. Вміння відчувати ритм і рухатись під музику допомагає молодшим школярам розвивати музичний слух та ритмічне відчуття. Групові заняття хореографією сприяють розвитку комунікаційних навичок, вміння працювати в команді та взаємодіяти з однолітками.

Успіхи в танцях і позитивна оцінка викладачів та однолітків підвищують самооцінку дітей та зміцнюють впевненість у собі. Танці допомагають дітям виражати свої емоції, знижувати стрес і покращувати настрій.

Однією з важливих умов розвитку артистичних здібностей дитини та розвитку творчого потенціалу і уяви є гра [3, с.45]. Для дітей віком від 7 до 11 років достатньо трьох занять на тиждень, які тривають 60-90 хвилин. В цей період вони вивчають деякі складні рухи та комбінації, хоча елементи гри ще не відкидаються.

Вчителю на таких заняттях доцільно використовувати різні методи і прийоми роботи з дітьми. Найперше, це власний показ вчителя. Учні можуть послідувати за вчителем, намагаючись відтворити його рухи та позиції. Це сприяє кращому засвоєнню матеріалу та розвитку технічних навичок. Під час власного показу вчитель може пояснити складні аспекти та відповісти на питання учнів щодо техніки виконання. Відеоматеріали та усне пояснення теж належать до важливих елементів роботи з учнями.

Розвиток артистичних здібностей учнів на заняттях з хореографії у початковій школі має свої особливості, які пов'язані з віковими та психологічними особливостями дітей цього віку. Діти у початковій школі дуже енергійні, що робить хореографію ідеальним

способом для них вивільнити накопичену енергію. Постійний рух необхідний для їхнього фізичного та психічного розвитку, а хореографія відповідає цій потребі. Заняття танцями допомагають розвивати дрібну та велику моторику, координацію та рівновагу.

Танці надають можливість дітям виражати свої емоції та почуття, що є важливим для їхнього емоційного благополуччя. Успіхи у виконанні танцювальних рухів підвищують впевненість у собі та самооцінку дітей. Групові заняття сприяють розвитку комунікативних навичок, навчанню працювати у команді та взаємодіяти з однолітками.

При викладанні хореографії вчителю слід враховувати різні методичні підходи:

- Ігрові методи: використання ігрових форм навчання допомагає утримувати увагу дітей та робить процес навчання цікавим.

- Поступовість і систематичність: навчання повинно бути поступовим, з урахуванням вікових можливостей дітей. Важливо систематично повторювати і закріплювати вивчений матеріал.

- Індивідуальний підхід: вчитель повинен враховувати індивідуальні особливості кожної дитини, підтримувати її та створювати умови для розкриття її потенціалу.

Структура заняття хореографії у початковій школі передбачає наступні етапи:

1. Розігрів: включає прості вправи для підготовки м'язів до більш інтенсивних рухів.
2. Основна частина: вивчення нових рухів і танців, розвиток техніки виконання.
3. Імпровізація: практика імпровізаційних навичок, створення власних танцювальних композицій.
4. Заклучна частина: розслаблення і підбиття підсумків заняття.

Отже, розвиток артистичних здібностей на заняттях з хореографії у початковій школі є багатограним процесом, що охоплює фізичний, емоційний, соціальний та творчий розвиток дітей. Вчителі повинні створювати сприятливі умови для самовираження та підтримувати інтерес дітей до танців, враховуючи їхні індивідуальні особливості та потреби. Це забезпечить підвищення мотивації учнів до хореографічної діяльності, розвитку танцювальних здібностей та досягнення певного результату [5, с.7].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Академічний тлумачний словник української мови. Url: <https://sum.in.ua/> (дата звернення: 29.05.2024).
2. Вікісловник. URL: <http://surl.li/ubibq> (дата звернення: 24.05.2024).
3. Герасимчук В. (2020). Педагогічні умови формування артистичних здібностей у майбутніх учителів музичного мистецтва засобами театральної педагогіки. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи, 75, 44–49
4. Колеснікова С.С. Розвиток дитячої креативності засобами танцювальної імпровізації за мотивами художніх творів. Педагогічний досвід роботи. Запоріжжя, 2021 р. 23 с.
5. Терешко І.Г. Танцювальна імпровізація як засіб творчої реалізації учнів молодшого шкільного віку у професійній діяльності педагога-хореографа. АКАДЕМІЧНІ ВІЗІЇ Випуск 21-2023, 2023 р. с.7
6. Ткаченко І. Розвиток артистичних здібностей дітей молодшого шкільного віку на заняттях з хореографії та вокалу. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології, 2023, № 1 (125). с.142

Марина Наглюк,
*студентка 4-В групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти
та інформаційних технологій
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк
Наукова керівниця: старший викладач, Тетяна Царик*

ПРОФЕСІЙНА ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ХОРЕОГРАФІВ У СИСТЕМІ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ

У статті окреслено особливості професійної підготовки майбутніх учителів-хореографів у системі вищої освіти; розкриваються професійні та особистісні якості педагога-хореографа, визначаються критерії професійної компетентності.

Ключові слова: педагог-хореограф, мистецька компетенція, хореографічне мистецтво, специфіка, педагогічна система, когнітивна парадигма, система

Сьогодні українська педагогічна система перебуває на етапі кардинальних змін. Модернізація вітчизняної освіти та її входження в європейський освітній простір висуває нові вимоги до підготовки майбутніх хореографів.

Практика показує, що когнітивна парадигма (знання, уміння, навички), що існує протягом багатьох десятиліть у професійній освіті, вже не актуальна. Сьогодні, важливо не тільки об'єм знань, які отримує випускник, а й формування у нього вміння використовувати їх на практиці. Педагог повинен бути готовим до змін та вміти адаптуватися до нових вимог, які висуваються виробництвом, керувати інформацією, навчатись упродовж життя. Словом, в освіті виділяють те, що необхідно «формувати не лише знання, а й вміння використовувати їх для діяльності» [1, с. 35].

В Україні створена і інтенсивно розвивається система підготовки педагогів хореографії у педагогічних і гуманітарних університетах. Поряд з цим, орієнтація переважно на традиційні форми і методи проведення спеціальних занять часто має своїм наслідком визнання фахових знань і практичних навичок основним показником якості навчання. Але зараз важливим напрямом підготовки фахівців з вищою освітою є не лише знання і вміння, а розвиток особистості, здатної самостійно мислити і діяти [2].

Отже, перед закладами освіти сьогодні поставлено завдання – формування особистості, яка має цілісне світорозуміння. Окрім того, нині треба дбати про такий розвиток особистості студента, що дасть йому змогу надалі попереджувати існуючу затребуваність знань за допомогою власної пізнавальної активності. Компетентність є багатогранним критерієм результативності. Адже акцент робиться на те, що мають засвоїти здобувачі освіти, а не на те, як вони застосовують набуті знання і досвід [3].

Мистецька компетенція майбутнього педагога-хореографа передбачає синтез, єдність:

- знань з історії, теорії, методики викладання танцю;
- умінь в галузі виконавства або практичного класу;
- досвіду практичної художньо-освітньої діяльності, що дає змогу майбутньому фахівцю успішно впроваджувати професійні функції, самостійно розвивати і реалізовувати набутий у процесі навчання фаховий потенціал.

Для професійної діяльності хореографів важливими є також питання музичної підготовки. А саме розуміння взаємозв'язку музики і танцю, співставлення музичних творів з рухами, формування у майбутніх педагогів уміння передавати емоційний та ідейний зміст музичних творів засобами хореографії при створенні танцювального образу. Сучасний педагог-хореограф повинен бути музично освіченим, мати розвинутий художній смак [2].

Заняття хореографією залучають людину до прекрасного, виховують художній смак. Зіткнення з танцем вчить їх слухати і любити музику. Хореографічні заняття вдосконалюють молодь фізично, зміцнюють їх здоров'я, сприяють правильному розвитку кістково-м'язового апарату, виправляють порушення постави, посилюють емоційну реакцію. У танці розвивається її творча фантазія, творчі здібності: вихованець вчиться сам створювати пластичний образ.

Проте, педагогічний досвід свідчить, що багато здобувачів освіти прагнуть реалізуватися передусім як хореографи-виконавці, тому основну увагу приділяють хореографічній підготовці, формуванню професійних навичок виконавської майстерності. У зв'язку з цим необхідним є впровадження спеціальної програми занять для підготовки майбутнього хореографа в процесі навчання [1, с. 27].

Як відомо, специфіка хореографічного мистецтва у вузькому змісті полягає в танцювальному виконанні, а саме у вмінні передавати ідейний задум автора твору завдяки тілу й акторській грі. Але професія хореограф – досить широке поняття, це може бути і танцюрист у складі танцювального колективу, і постановник танців, і керівник дитячого або професійного колективу, і балетмейстер, постановник балетних спектаклів. Професійний хореограф поєднує у своїй роботі функції педагога, репетитора й балетмейстера.

На думку більшості педагогів-хореографів, хореографічна освіта крім виконавської підготовки включає розвиток у студентів їх базових творчих здібностей, формування педагогічних умінь та навичок, а також навчання вмінням створювати власний хореографічний продукт. Ця галузь потребує постійної освіти та підвищення кваліфікації [3].

Враховуючи специфіку навчання можна умовно виділити три етапи становлення майбутнього хореографа.

- перший етап – адаптація здобувачів освіти до умов навчального процесу;
- другий етап – освоєння способів, оволодіння вміннями і навичками;
- третій етап – професійна орієнтація здобувачів освіти, що вимагає включення у процес навчання і додання професійної спрямованості іншим формам і методам навчання [2].

Підводячи підсумок, підкреслимо, що актуальні проблеми підготовки майбутніх педагогів-хореографів у закладі освіти спрямовують наукові пошуки в бік виявлення педагогічних та організаційних засобів їхнього вирішення.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Під заг. ред. О.В.Овчарук. Київ: "К.І.С.", 2004. 112 с.
2. Проблеми підготовки сучасного вчителя № 10 (Ч. 3), 2014 URL: https://library.udpu.edu.ua/library_files/probl_sych_vchutela/2014/10_3/34.pdf
3. Особливості професійної підготовки майбутніх хореографів у системі педагогічної освіти. Вісник Житомирського державного університету. URL: https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/21471/1/kozachuk_kosakovska_2.pdf

*Пристаичук Анна,
студентка 4-В групи спеціальності 013 Початкова освіта
відділення початкової, дошкільної освіти
та інформаційних технологій
КЗВО «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк
Наукова керівниця: старший викладач ТетянаЦарик*

РОЗВИТОК КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

У статті окреслено тонкощі комунікативної компетентності вчителів, ототожнення даного поняття, його компоненти та функції.

Ключові слова: *комунікативна компетентність, мовленнєве вміння, компонент, процес навчання, учитель.*

Однією із важливих професійних навичок вчителя початкових класів є комунікативна компетентність, яка дозволяє здійснювати дієву взаємодію з школярами та створювати умови для їх співробітництва з людьми навколо. Розвиток комунікативної компетентності педагога можна розглядати і як один із прийомів зростання та самореалізації здобувачів освіти.

У нинішніх дослідженнях триває досить широкий теоретичний розгляд поняття «комунікативна компетентність», хоча і немає однозначного погляду на суть даного поняття, зокрема на те, чим є комунікативна компетентність: комплексом знань, умінь і навичок чи якістю особистості.

Комунікація в педагогіці зводиться здебільшого до технологічного, інформаційного, мовленнєвого аспекту, тобто суто як засіб передачі інформації. З іншого боку, вона усвідомлюється як щось таке, що не може бути провідним у педагогічному процесі.

Розглядають комунікативну компетентність як і в усному спілкуванні, так і письмі, діалозі, монологі, породженні та сприйнятті тексту; знанні та дотриманні традицій, ритуалів, етикету; діловому листуванні; діловодстві, бізнесі мовлення; іншомовному спілкуванні, комунікативному завданні, рівні впливу на реципієнта [1, с.24].

Ю.Федоренко виділяє шість компонентів комунікативної компетентності: соціокультурну (країнознавство та лінгвокраїнознавство); мовну (мовні знання: лексичні, граматичні); мовленнєву (аудіювання, мовлення, письмо, читання): компетенцію щодо процесу говоріння (діалогічне й монологічне мовлення); лексичну й граматичну (знання лексики, граматики та мовленнєві лексичні й граматичні навички): фонетичну (знання фонетики й мовленнєво-слуховимовні навички) [4, с. 65].

Розвинені мовленнєві вміння, за твердженням С. Мартиненко, є ознакою педагогічної культури і майстерності вчителя. Звичайно, утворення мовленнєвих умінь, комунікативної культури здійснюється під впливом психофізіологічних, соціокультурних і педагогічних чинників, які впливають на засвоєння студентами знань

про мовленнєву культуру і потребу до її застосування, особливостей та мети організації педагогічного процесу [2, с.87].

М. Сімоненко в структурі комунікативної компетентності виділяє п'ять компонентів: індивідуально-особистісний (успіх в комунікації неможливий без особистісних якостей, що необхідні індивіду для комунікації); мовленнєвий (без наявності знань мовного апарату і вмінь використовувати ці знання в мовленні ні одна комунікація не буде ефективною); інтерактивно-практичний (відображає всі деталі взаємодії між людьми); полікультурний (тракує деталі взаємодії між різноманітними народами і культурами); предметно-інформаційний (уміння працювати з інформацією) [3].

Формування комунікативної компетентності майбутніх педагогів початкових класів у ході підготовки, на думку О. Кравченко-Дзондзи, прогнозує отримання комплексу особливих знань, умінь та навичок, якостей, професійного досвіду і норм поведінки, який здійснюється у вищому навчальному закладі та надає можливість ефективної мовної та мовленнєвої діяльності у системі початкової освіти. Дослідниця запевняє, що комунікативна компетентність учителя визначається як система внутрішніх ресурсів успішного вирішення фахових завдань. Розвиток комунікативної компетентності стає провідною метою навчання [1, с.99].

Комунікація у професійній діяльності вчителя початкових класів здійснює основні функції: комунікативну (обмін інформацією); інтерактивну (організація взаємодії); перцептивну (процес сприйняття та формування образу іншої людини, встановлення взаємодії. Критерії розвитку комунікативної компетенції мають відповідати базовим функціям та транслювати такі вміння: вести вербальний і невербальний обмін інформацією, проводити діагностування власних якостей і якостей співрозмовника; створювати стратегію і техніку, аби взаємодіяти з людьми, організовувати їхню спільну діяльність для досягнення певної мети; ідентифікувати себе із співрозмовником, розуміти як він сприймається партнером по спілкуванню і емпатійно ставитися до нього.

Отже, у педагогічному процесі комунікація - основа всієї педагогічної діяльності. Її потрібно виробляти та вчитись нею правильно користуватись. У цьому майбутнім вчителям може допомогти відвідування семінарів, курсів і ,звісно, практика!

ЛІТЕРАТУРА

1. Кравченко-Дзондза О. Комунікативна компетентність майбутнього вчителя початкової школи у змісті фахової підготовки /О. Кравченко-Дзондза // Молодь і ринок. - №6 (137), 2016. - С.98-102.
2. Мартиненко С. Сучасні підходи до формування комунікативної компетентності майбутнього вчителя початкової школи / С.Мартиненко, Н. Кипиченко // Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки: педагогічні науки (14). - С. 85-89.
3. Сімоненко М. В. Полікультурна компетентність майбутнього вчителя як стандарт освіти європейського виміру / М. В. Сімоненко. - Режим доступу <http://www.rusnauka.com/6NITSB2010/Pedagogica/58322.doc.htm>.
4. Федоренко Ю. П. Комунікативна компетенція як найважливіший елемент успішного спілкування / Ю.С. Федоренко // Рідна школа. 2002. - № 1. - С. 63-65.

Фабіянський Олег Миколайович
здобувач фахової передвищої освіти комп'ютерного відділення
Науковий керівник: Харченко Оксана Анатоліївна
викладач-методист
Вінницький технічний фаховий коледж, Україна

БЕЗБАР'ЄРНИЙ ПРОСТІР ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ВІННИЦЬКОГО ТЕХНІЧНОГО ФАХОВОГО КОЛЕДЖУ

Створення та постійне удосконалення безбар'єрного простору для освітан та здобувачів освіти Вінницького технічного фахового коледжу (далі - ВТФК) є пріоритетним завданням закладу освіти і передбачає забезпечення рівного доступу усім учасникам освітнього процесу до освітніх послуг, фізичного оточення, інформації, зв'язку, інформаційно-комунікаційних технологій, інших об'єктів.

Відповідно до Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року (далі – Стратегія безбар'єрності), безбар'єрність - загальний підхід до формування та імплементації державної політики для забезпечення безперешкодного доступу всіх груп населення до різних сфер життєдіяльності [1].

Відсутність безбар'єрного середовища не лише створює проблеми для мільйонів громадян, але і призводить до загального погіршення добробуту кожної людини. Проблеми наявні у загальному доступі до інфраструктури (як фізичної, так і цифрової), а також у кожній сфері життя людини, зокрема ускладнений доступ до громадського транспорту та об'єктів фізичного оточення, відсутність адаптації інформації, сайтів та додатків для всіх громадян, суспільне несприйняття, бар'єри у доступі до освіти, роботи. Крім того, недостатній рівень забезпечення статистичними даними не дає змогу точно визначити кількість людей, які щодня стикаються з тими чи іншими бар'єрами, та, як наслідок, ускладнює процес формування та реалізації державної політики для усунення цих бар'єрів [1].

Наше суспільство перебуває на тому рівні розвитку, коли сприйняття безбар'єрності є цілком свідомим, адекватним та прогресивним, що сприяє реалізації стратегії та створення такого простору, де немає місця бар'єрам, які заважають усім відчувати себе однаково добре, що дасть можливість кожному реалізувати себе та розкрити свій потенціал [2].

Стратегія безбар'єрності визначає такі напрями безбар'єрності (табл. 1).

Таблиця 1

Напрями безбар'єрності відповідно до Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року

Напрямок	Характеристика
Напрямок 1. Фізична безбар'єрність	Усі об'єкти фізичного оточення доступні для всіх соціальних груп незалежно від віку, стану здоров'я, інвалідності, майнового стану, статі, місця проживання та інших ознак

Напрям 2. Інформаційна безбар'єрність	Люди незалежно від їх функціональних порушень чи комунікативних можливостей мають доступ до інформації в різних форматах та з використанням технологій, зокрема шрифт Брайля, великошрифтовий друк, аудіодискрипція (тифлокоментування), переклад жестовою мовою, субтитрування, формат, придатний для зчитування програмами екранного доступу, формати простої мови, легкого читання, засоби альтернативної комунікації
Напрям 3. Цифрова безбар'єрність	Усі суспільні групи мають доступ до швидкісного Інтернету, публічних послуг та публічної цифрової інформації
Напрям 4. Суспільна та громадянська безбар'єрність	Забезпечено рівні можливості участі всіх людей, їх об'єднань та окремих суспільних груп у житті громад та держави, рівний доступ до суспільно-політичного та культурного життя, сприятливе середовище для фізичного розвитку та самореалізації, а також інклюзивне середовище як передумова для участі у всіх формах суспільного життя та громадської активності
Напрям 5. Освітня безбар'єрність	Створені рівні можливості та вільний доступ до освіти, зокрема освіти протягом життя, а також здобуття іншої професії, підвищення кваліфікації та опанування додаткових компетентностей
Напрям 6. Економічна безбар'єрність	Всі громадяни незалежно від віку, статі, сімейного стану чи стану здоров'я мають умови та можливості для працевлаштування, отримання фінансових та інших ресурсів для заняття підприємництвом чи самозайнятністю

Джерело: сформовано автором на основі [1]

У Стратегії безбар'єрності за кожним напрямом сформовані візія, аналіз поточного стану та визначення ключових проблем; завдання, спрямовані на досягнення стратегічних цілей; цільові індикатори та очікувані результати за напрямом.

ВТФК забезпечує створення, підтримання та постійне вдосконалення безбар'єрного освітнього простору, в тому числі створений окремий Google сайт Безбар'єрний простір ВТФК [3], на якому висвітлюється інформація про стан та напрями вдосконалення безбар'єрного середовища закладу освіти за його напрямками.

Щодо реалізації фізичної безбар'єрності, у коледжі створені умови для безперешкодного доступу учасників освітнього процесу, в тому числі осіб з особливими освітніми потребами, зокрема облаштовані два пандуси для безбар'єрного доступу до основного навчального корпусу. Також обладнано вхід до лабораторного корпусу, який забезпечений широкими дверима та не містить сходів. Присутній безперешкодний доступ для осіб з особливими потребами до буфету, актові та спортивної зали, навчальних аудиторій, які знаходяться на першому поверсі основного та лабораторного корпусів коледжу, оскільки вхід до кожного із зазначених приміщень обладнаний низькими порогами та широкими дверима.

Створений безбар'єрний доступ осіб із особливими освітніми потребами до санітарних приміщень у ВТФК, шляхом облаштування інклюзивного санітарного вузла. У коледжі облаштовано тимчасово пристосовані укриття для перебування учасників освітнього процесу під час повітряних тривог.

ВТФК створив безбар'єрний інформаційний освітній простір та проводить роботу щодо його вдосконалення, зокрема у коледжі забезпечений доступ до Інтернет мережі, в тому числі в навчальному, лабораторному корпусах, гуртожитку, а також у тимчасово пристосованих укриттях для перебування під час повітряних тривог.

З метою забезпечення інформаційної прозорості закладу освіти функціонує сайт коледжу, на якому розміщена різноманітна інформація про діяльність коледжу, його структурні підрозділи, структурована інформація про вступ, інформація для студентів, інформація про різноманітні моніторинги, підсумки опитування, партнерів коледжу. Студенти закладу зможуть знайти інформацію щодо участі в олімпіадах, конкурсах, проєктах, змаганнях та пропозиції участі в наукових, науково-практичних конференціях.

З метою створення додаткових освітніх можливостей та забезпечення безперервного доступу до інформації учасників освітнього процесу та всіх зацікавлених осіб на сайті коледжу та на підпорядкованих йому інформаційних ресурсах були створені сайт «EduBox ВТФК», що дає можливість здобувачам фахової передвищої освіти швидко знаходити потрібну інформацію про додаткові освітні можливості, які функціонують на базі ВТФК. На сайті розміщена інформація щодо приєднання до факультативів, курсів поглибленого вивчення дисциплін, проблемних груп, гуртків художньої самодіяльності та спортивних секцій. Студенти закладу зможуть знайти інформацію щодо участі в олімпіадах, конкурсах, проєктах, змаганнях та пропозиції участі в наукових, науково-практичних конференціях.

Платформа дистанційної підтримки організації освітнього процесу у ВТФК (Платформа ВТФК) - це відкрите віртуальне навчальне середовище ВТФК, яке надає адміністраторам, викладачам та студентам широкі можливості щодо застосування сучасних технологій дистанційного навчання, розроблення веб-ресурсів навчальних дисциплін, організації інтерактивної взаємодії між викладачами та студентами, а також управління дистанційним освітнім процесом не тільки під час дистанційного та/або змішаного навчання, а й створює нові можливості для інформаційної підтримки всіх учасників освітнього процесу.

Платформа ВТФК базується на Google Workspace for Education (пакет хмарних додатків Google для побудови інформаційно-освітньої структури закладу освіти) та на інших програмних продуктах, призначених для реалізації дистанційного навчання.

З метою забезпечення якості організації освітнього процесу, з урахуванням особливостей карантинних обмежень та умов воєнного стану, у коледжі запроваджена і розгортається система єдиного освітнього інформаційного середовища Google Workspace for Education, зокрема, для кожної дисципліни кожної академічної групи викладачами коледжу створені та ефективно функціонують Google класи, які забезпечені всіма необхідними навчально-методичними матеріалами, що створює постійний безперешкодний доступ здобувачів освіти та освітян. Головними динамічними елементами платформи є лекції, тести, завдання, глосарій та інструментарій для інтерактивного спілкування в режимі семінарів, відеоконференцій, форумів, чатів і анкетувань. Доступ користувачів до дистанційних курсів системи Google Workspace for Education Платформи ВТФК здійснюється в режимі 24x7.

У коледжі працює психологічна служба, яка надає психологічну підтримку та супровід учасників освітнього процесу, в тому числі осіб з особливими потребами. Метою діяльності психологічної служби ВТФК є сприяння створенню умов для соціального та інтелектуального розвитку здобувачів освіти, охорони психічного здоров'я, надання психологічної та соціально-педагогічної підтримки всім учасникам освітнього процесу відповідно до цілей та завдань системи освіти.

У закладі освіти проводяться різноманітні заходи, зокрема адаптаційні тренінги для студентів нового набору, комунікативні тренінги для формування колективу групи, просвітницькі заходи для формування толерантного ставлення студентів один до одного, розуміння співчуття, емпатії, милосердя. Коледж співпрацює з громадськими організаціями з приводу запобігання насильству, булінгу, зокрема із ГО «Джерело надії».

Висновки. ВТФК є закладом освіти, який забезпечує, постійно вдосконалює безбар'єрність освітнього простору у напрямках: забезпечення фізичної безбар'єрності, дистанційної та цифрової безбар'єрності, інформаційної та психологічної безбар'єрності освітнього простору. Такою є принципова позиція освітянської спільноти ВТФК - для усіх існуючих та майбутніх учасників освітнього процесу - однакові, найкращі можливості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Національна стратегія із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року: схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 квітня 2021 р. № 366-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/366-2021-%D1%80#Text> (дата звернення: 09.06.2024).
2. Фабіянський О.М. Безбар'єрність: сутність, види та значення для розвитку суспільства. Актуальні питання розвитку науки та освіти: матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції м. Львів, 9-10 грудня 2023 року. Львів: Львівський науковий форум, 2023. 308 с. С. 123-125.
3. Безбар'єрний простір ВТФК. URL: <http://surl.li/ujwdq> (дата звернення: 09.06.2024).

СОЦІОЛОГІЧНІ НАУКИ

Любенко Р. Я.

аспірант кафедри соціології

Національний університет «Києво-Могилянська академія»

СПРОБА ВАЛІДИЗАЦІЇ ШКАЛЬНОЇ МІРИ СОЦІАЛЬНОЇ ПІДТРИМКИ, ДОСТУПНОЇ ЧЕРЕЗ САЙТИ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ ТА МЕСЕНДЖЕРИ

Представлено результати перевірки валідності шкальної міри соціальної підтримки, доступної на сайтах соціальних мереж та в месенджерах, використовуючи аналіз масиву даних онлайн-анкетування (N=406).

Ключові слова: соціальна підтримка онлайн, сайти соціальних мереж, месенджери, валідація шкали, психологічне благополуччя.

Сайти соціальних мереж (Facebook, Instagram, Twitter (X), Threads) та месенджери (WhatsApp, Telegram, Viber) є важливими онлайн-медіумами обміну соціальною підтримкою для мільйонів користувачів та користувачок цих сервісів в Україні, однак наразі не існує валідизованої шкальної міри соціальної підтримки, доступної через ці два типи сервісів, яка б враховувала українську культурну специфіку пошуку соціальної підтримки та користування соцмережами й месенджерами. Дослідником була зроблена спроба створити таку шкалу, базуючись на підсумках якісницького дослідження, що складалося з 20 напівструктурованих глибинних інтерв'ю, проведених взимку 2022-23 рр. (Lyubenko, 2023). Було сформульовано 12 тверджень, які посилялися на ключові аспекти досвіду обміну соціальною підтримкою на сайтах соцмереж та в месенджерах, та на які можна було відповісти, використовуючи класичне чотирикомпонентне віяло відповідей «Зовсім не погоджуюсь» – «Скоріше не погоджуюсь» – «Скоріше погоджуюсь» – «Повністю погоджуюсь»:

- 1) Я часто покладаюся на соцмережі/месенджери у вирішенні своїх проблем.
- 2) Я отримую багато позитивних реакцій («лайків» тощо) в соцмережах / месенджерах.
- 3) Без соцмереж/месенджерів я б почувався(-лась) значно самотнішим(-ою).
- 4) Отримання сповіщень про активність від соцмереж/месенджерів зазвичай піднімає мені настрій.
- 5) Мені байдуже, скільки реакцій отримає моя публікація в соцмережі/повідомлення в месенджері.
- 6) Якщо мені щось потрібно, я можу зробити про це публікацію в соцмережі й отримати допомогу.
- 7) Мені часто пишуть інші люди в соцмережах/месенджерах.
- 8) Соцмережі/месенджери викликають у мене почуття зближення з людьми в моєму житті.
- 9) Користуючись соцмережами/месенджерами, я відчуваю себе частиною спільноти.
- 10) Люди не приділяють мені достатньої уваги в соцмережах/месенджерах.

11) Спілкування з іншими людьми в соцмережах/месенджерах є дуже важливим для мене.

12) Я не відчуваю суттєвої підтримки від інших у соцмережах/месенджерах.

Ці твердження було включено до онлайн-анкети разом із Багатовимірною шкалою суб'єктивної соціальної підтримки (Zimet et al., 1988), скороченою версією Шкали суб'єктивного стресу (Cohen, Kamarck & Mermelstein, 1983), Шкалою самооцінки Розенберга (Rosenberg, 1965), набором запитань, що в загальних рисах характеризували досвід користування соцмережами та месенджерами, та ключовими соціодемографічними змінними.

Протягом другої половини лютого 2024-го року було зібрано трохи більше 450 анкет, із яких 406 було визнано дійсними. Принцип рекрутування респондентів та респонденток не був випадковим, але отримана вибірка відносно рівномірно представляла чоловіків та жінок, а також різні вікові групи в межах відрізка від 15 до 45 років.

Після кодування даних перш за все була перевірена факторна структура нової шкали. В ході експлораторного факторного аналізу з використанням методу оцінки зважених квадратів із поправкою середнього й дисперсії (wlsmv) в програмі Mplus модель із двох факторів за участю дев'яти з дванадцяти оригінальних тверджень показала поєднання прийнятних показників відповідності з лаконічною інтерпретацією факторних навантажень. Для всього масиву показник χ^2 склав 87,392 ($p < 0,001$), середньоквадратична помилка апроксимації RMSEA дорівнювала 0,094, індекси CFI та TLI становили 0,974 та 0,951 відповідно, а стандартизований середньоквадратичний корінь залишків SRMR – 0,039. Підвибірка чоловіків ($N=200$) показала найкращі показники відповідності серед усіх тестів на частковій вибірці: $\chi^2=32,728$, $p=0,026$, RMSEA=0,060, CFI=0,987, TLI=0,976, SRMR=0,036. Стандартизовані факторні навантаження після косокутного обертання для всієї вибірки та для чоловічої підвибірки показані в Таблиці 1.

	1	2	1	2
Я часто покладаюся на соцмережі/месенджери у вирішенні своїх проблем.	0,493	0,159	0,515	0,264
Я отримую багато позитивних реакцій («лайків» тощо) в соцмережах/месенджерах.	0,254	0,522	0,170	0,574
Без соцмереж/месенджерів я б почувався(-лась) значно самотнішим(-ою).	0,803	-0,161	0,795	-0,056
Отримання сповіщень про активність від соцмереж/месенджерів зазвичай піднімає мені настрій.	0,720	-0,009	0,740	0,011
Якщо мені щось потрібно, я можу зробити про це публікацію в соцмережі й отримати допомогу.	-0,012	0,671	-0,092	0,752
Мені часто пишуть інші люди в соцмережах/месенджерах.	0,229	0,598	0,011	0,705
Соцмережі/месенджери викликають у мене почуття зближення з людьми в моєму житті.	0,774	0,068	0,699	0,122
Користуючись соцмережами/месенджерами, я відчуваю себе частиною спільноти.	0,743	0,166	0,582	0,267
Спілкування з іншими людьми в соцмережах/месенджерах є дуже важливим для мене.	0,747	-0,004	0,793	-0,028

Таблиця 1. Факторні навантаження двохфакторної експлораторної моделі для всієї вибірки (ліворуч) та підвибірки чоловіків (праворуч).

Перший з виокремлених факторів, на який навантажилися шість тверджень, можна стисло описати як «Емоції та атитюди, асоційовані з підтримувальним користуванням соцмережами та месенджерами». Другий фактор можна назвати «Інфраструктура забезпечення обміну підтримкою онлайн», оскільки всі три твердження, які навантажуються на нього, описують конкретний функціонал соціальних мереж та месенджерів. Конфірматорний факторний аналіз цієї конфігурації відношень між твердженнями й факторами у програмі Mplus із тим же методом оцінки wlsmv спродукував наступні статистики відповідності (стосуються даних усієї вибірки): $\chi^2=104,89$, $p<0,001$, RMSEA=0,086, CFI=0,970, TLI=0,959, WRMR (зважений середньоквадратичний корінь залишків)=0,980. У Таблиці 2 відображено кореляції тверджень із кожним із факторів.

	Оцінка
Я часто покладаюся на соцмережі/месенджери у вирішенні своїх проблем.	0,592
Без соцмереж/месенджерів я б почувався(-лась) значно самотнішим(-ою).	0,686
Отримання сповіщень про активність від соцмереж/месенджерів зазвичай піднімає мені настрій.	0,708
Соцмережі/месенджери викликають у мене почуття зближення з людьми в моєму житті.	0,811
Користуючись соцмережами/месенджерами, я відчуваю себе частиною спільноти.	0,844
Спілкування з іншими людьми в соцмережах/месенджерах є дуже важливим для мене.	0,739
Я отримую багато позитивних реакцій («лайків» тощо) в соцмережах/месенджерах.	0,727
Якщо мені щось потрібно, я можу зробити про це публікацію в соцмережі й отримати допомогу.	0,536
Мені часто пишуть інші люди в соцмережах/месенджерах.	0,765

Таблиця 2. Кореляції тверджень із призначеними їм факторами для всієї вибірки

Після підтвердження факторної структури на основі відповідей на твердження шкали було сформовано адитивний індекс суб'єктивної соціальної підтримки онлайн (на сайтах соціальних мереж та в месенджерах), або ССПО. Для цього індексу була протестована монотонність взаємозв'язків з іншими адитивними індексами, які були отримані на основі відповідей на твердження зі згаданих вище валідизованих мір трьох аспектів психологічного благополуччя: суб'єктивної соціальної підтримки (неспецифічної щодо медіуму отримання), суб'єктивного стресу та самооцінки. Очікувалося, що агреговані відповіді на твердження новоствореної батареї продемонструють значущі результати кореляційного тесту Кендалла, який є непараметричним відповідником тесту Пірсона. Однак новий індекс ССПО продемонстрував статистично значущий зв'язок лише із загальною мірою соціальної підтримки, і величина ефекту цього зв'язку була незначною: $r_k=0,091$, $p=0,009$.

Наприкінці індексу ССПО, разом зі змінними-сумами відповідей на твердження кожного фактора окремо, були скорельовані зі змінними частоти (на суб'єктивній шкалі «Ніколи» - «Дуже часто») ряду основних досвідів, якими характеризується повсякденне користування соціальними мережами та месенджерами, і цього разу результати повністю узгоджувалися з очікуваннями – всі три адитивні змінні продемонстрували значущі прямі кореляційні зв'язки з p нижче 0,001 для всіх восьми змінних досвіду користування соцмережами та месенджерами (Таблиця 3).

	ССПО	ССПО фактор 1	ССПО фактор 2
Частота: чати один-на-один зі знайомими	0,238	0,219	0,197
Частота: групові чати зі знайомими	0,259	0,237	0,225
Частота: чати з незнайомими	0,211	0,189	0,189
Частота: поширення дописів	0,248	0,193	0,267
Частота: публікація дописів	0,275	0,177	0,386
Частота: отримання позитивних коментарів	0,314	0,195	0,455
Частота: отримання позитивних реакцій до дописів	0,339	0,226	0,452
Частота: отримання позитивних реакцій до коментарів/повідомлень	0,331	0,228	0,435

Таблиця 3. Величина ефекту тестів кореляції Кендалла ($p < 0,001$ для кожного окремого тесту).

Також індекс ССПО продемонстрував значущий зв'язок із метричною змінною середньої щоденної тривалості користування сумарно соцмережами та месенджерами в годинах (зі слів респондента/-ки): $r_k = 0,218$, $p < 0,001$.

У підсумку, отримані результати низки статистичних моделей та тестів утворюють дещо амбівалентну картину. Нова, індуктивним чином сформульована міра суб'єктивної соціальної підтримки, доступної через сайти соціальних мереж та месенджери (скорочено міра ССПО), продемонструвала задовільні показники параметрів відповідності факторної моделі, хоча деякі з них, зокрема RMSEA, залишилися доволі далеко від рекомендованого діапазону значень. Також серед результатів двовимірних кореляційних тестів індексу ССПО з валідизованими мірами психологічного благополуччя лише один зв'язок виявився значущим – із неспецифічним рівнем суб'єктивної соціальної підтримки. Проте індекс ССПО продемонстрував тісний та значущий монотонний зв'язок з усіма змінними, які стосувалися користування сайтами соціальних мереж та месенджерами. Вочевидь, потрібно більше даних (більшого розміру вибірки або вибірки з рандомізованим відбором учасників та учасниць), щоб сформувати однозначнішу оцінку психометричних властивостей нової шкальної міри. Так чи інакше, соціальна підтримка онлайн та її різні складові залишаються важливим об'єктом дослідження в поточному українському суспільному контексті.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Cohen, S., Kamarck, T., & Mermelstein, R. (1983). A global measure of perceived stress. *Journal of health and social behavior*, 24(4), 385-396. DOI: 10.2307/2136404
2. Rosenberg, M. (1965). *Society and the adolescent self-image*. Princeton, NJ: Princeton University Press.
3. Zimet, G. D., Dahlem, N. W., Zimet, S. G., & Farley, G. K. (1988). The multidimensional scale of perceived social support. *Journal of personality assessment*, 52(1), 30-41. DOI: 10.1207/s15327752jpa5201_2

ТЕХНІЧНІ НАУКИ

Оксана Бердник

к.т.н., доцент кафедри прикладної математики

o_berdnyk@ukr.net

Олександр Пивовар

здобувач вищої освіти

Факультету комп'ютерних наук та технологій

Національний авіаційний університет, м. Київ

ЕКСПЕРТНА СИСТЕМА ВІДБОРУ АВІА ІНСТРУКТОРІВ (ПІЛОТНА ВЕРСІЯ ЗАСТОСУНКУ НА JAVA FX)

Сучасним трендом у світовому масштабі є зростання інтенсивності повітряного руху. Відповідно, рівень підготовки авіа інструктора – це запорука належної безпеки та ефективності польоту. Питання кваліфікаційного оцінювання в авіаційній галузі знаходиться в центрі уваги як вітчизняних науковців [1], так і закордонних [2]. Проте станом на сьогодні не існує єдиної методології проходження процедури незалежної експертної оцінки [3-5]. Стрімкий розвиток сучасних інформаційних технологій спонукає до пошуку та побудови нових ефективних автоматизованих систем експертного оцінювання.

Розробка застосунків з графічним інтерфейсом не є тривіальним завданням. Розробнику доводиться вирішувати різні загальні проблеми інженерії програмного забезпечення, а також ті, що стосуються користувацьких функцій. Навіть односторінкова програма може містити кілька підпрограм, які повинні взаємодіяти одна з одною. Це викликає питання про те, як графічні компоненти та їх логіка повинні бути організовані.

Дана робота висвітлює результати розробки засобами JavaFX пілоотної версії застосунку «Експертна система відбору авіа інструкторів».

Важливою особливістю програм на Java є те, що вони можуть запускатись на будь-яких комп'ютеризованих пристроях, які працюють під різними операційними системами, причому без повторної компіляції коду. Тому для реалізації ідеї було обрано платформу JavaFX – набір графічних та медіа пакетів (бібліотек Java), які дозволяють програмістам проєктувати, створювати, тестувати та розгортати RIA (Rich Client Applications) застосунки, що фактично представляють собою програми із графічним інтерфейсом, які виглядають та працюють однаково на всіх платформах та пристроях.

На рис. 1 представлено архітектуру платформи JavaFX, до складу якої входять:

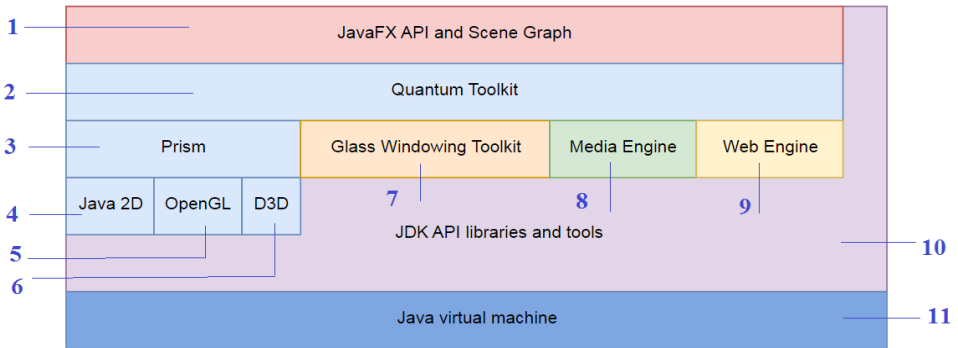

Рис.1. Архітектура платформи JavaFX [6]

1 – верхній рівень архітектури, що забезпечує повний набір загальнодоступних API Java, які підтримують розробку багатofункціональних клієнтських програм; а граф сцени /Scene Graph є відправною точкою побудови таких програм;

2 – Quantum Toolkit – квантовий інструментарій – це абстракція над низькорівневими компонентами Prism, Glass, Media Engine і Web Engine; поєднує Prism і GWT і робить їх доступними для JavaFX;

3 – Prism – це високопродуктивний апаратно-прискорений графічний конвеєр, який використовується для відтворення як 2-D, так і 3-D графіки в JavaFX;

4 – Java 2D – API для малювання двовимірної графіки під час використання мови програмування Java;

5 – Open Graphics Library (OpenGL) специфікація, що визначає платформонезалежний (незалежний від мови програмування) програмний інтерфейс для написання додатків, що використовують двовимірну та тривимірну комп'ютерну графіку;

6 – Direct3D – інтерфейс виведення тривимірних примітивів;

7 – Glass Windowing Toolkit (GWT) надає послуги для керування Windows, таймерами, поверхнями та чергами подій; з'єднує платформу JavaFX із рідною операційною системою;

8 – media-процесор JavaFX, що базується на механізмі з відкритим кодом, підтримує відтворення відео та аудіо контенту;

9 – Web Engine, заснований на WebKit, який є механізмом веб-браузера з відкритим кодом, який підтримує HTML5, CSS, JavaScript, DOM і SVG;

10 – Java Development Kit – комплект розробника додатків мовою Java (що розповсюджується компанією Oracle Corporation), включає компілятор Java, стандартні бібліотеки класів Java, приклади, документацію, різні утиліти і виконавчу систему Java;

11 – Java Virtual Machine – віртуальна машина Java – основна частина виконуючої системи Java, так званої Java Runtime Environment. Віртуальна машина Java виконує байт-код Java, попередньо створений з вихідного тексту Java-програми компілятором Java.

У пілотній версії розробленого за стосунку «Експертна система відбору авіа інструкторів». передбачено функціонал для двох ролей: «користувач» та «адміністратор». Зокрема, після входу в систему в якості «користувача» у вікні «Main page» буде запропоновано список питань та варіанти відповідей (рис.2).

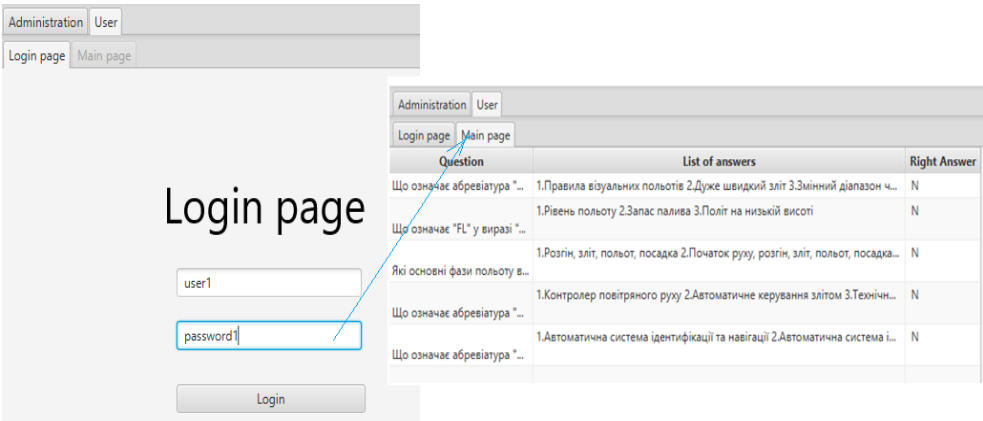

Рис. 2. Початок роботи «користувача»

В поле «answers» необхідно ввести номери правильних відповідей та натиснути кнопку «Save». Для повернення «Login page» необхідно натиснути кнопку «Log out» у нижньому правому куті форми, як показано на рис. 3.

Функціонал ролі «адміністратора» розпочинається із реєстрації на відповідній закладці форми застосунку (рис.4).

В результаті відкриється вікно «Main page», де є можливість побачити питання та правильні відповіді до них. (рис.5). Якщо «адміністратор» хоче додати у список ще одне питання, то для цього потрібно заповнити додаткові поля «questions», «List of answers», «right answer» та натиснути кнопку «Add question». А для реалізації можливості видалення із списку – передбачено поле «delete question by index», в яке водиться індекс питання та натискається кнопка «Delete question».

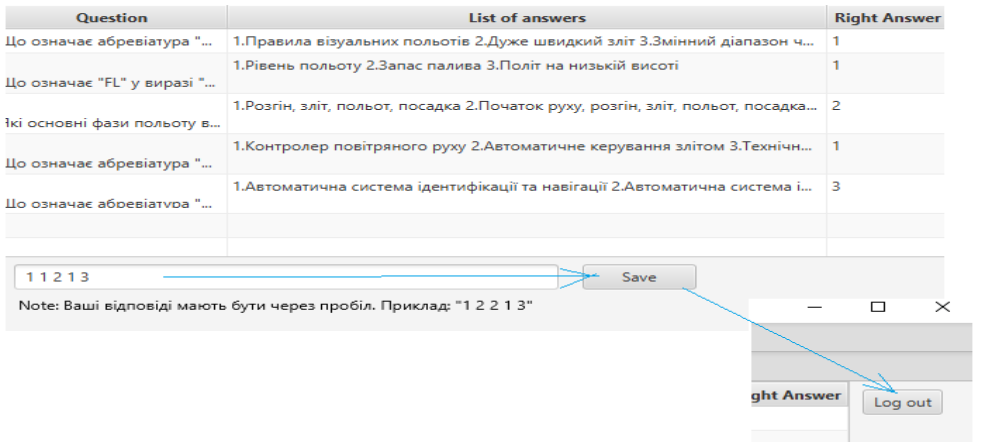

Рис. 3. Завершення роботи «користувача»

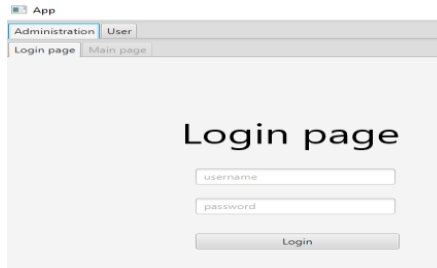

Рис. 4. Початок роботи «адміністратора»

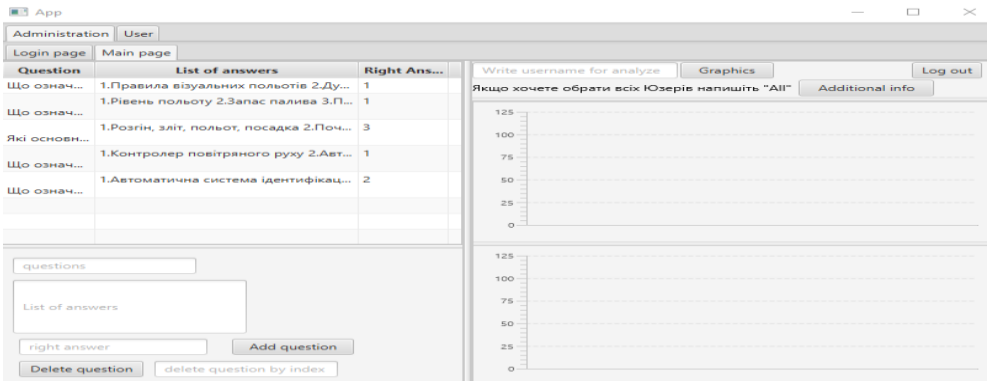

Рис. 5. Функціонал «адміністратора»

У правій частині форми (рис.5) знаходяться інструменти для аналізу відповідей кандидата (або всіх кандидатів) в авіа інструктори. Для запуску цього функціоналу потрібно ввести в поле «Write username for analyze» ім'я «користувача» (або ввести «All»). В результаті буде виведено інформацію щодо пройденого тестування даним кандидатом (чи групою кандидатів), що продемонстровано на рис. 6.

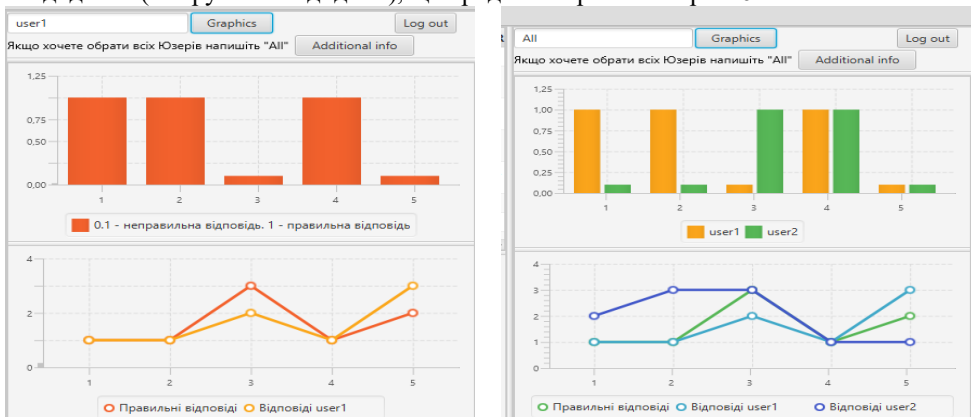

Рис. 6. Функціонал «адміністратора» для аналізу та експертного оцінювання

Також у «адміністратора» існує можливість перегляду додаткової інформації при натиснутій кнопці «Additional info» (рис.7).

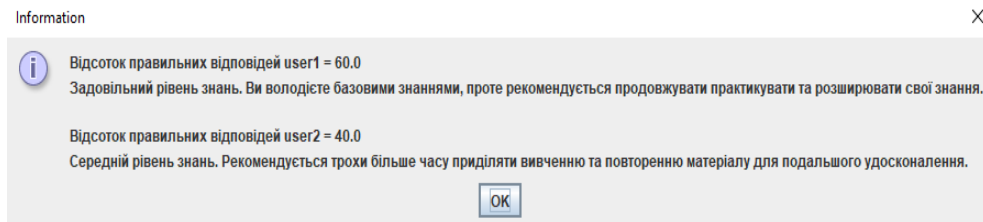

Рис. 7. Додаткові показники для експертного оцінювання.

Важливим аспектом для розробника на платформі JavaFX є те, що вигляд та поведінку програм можна налаштовувати за допомогою каскадних таблиць стилів (CSS – Cascading Style Sheets). Такий підхід, який історично був першим застосований до веб-сайтів, дозволяє відокремити зовнішній вигляд програм (інтерфейс користувача) від реалізації. Тому ця особливість дозволяє програмістам зосередитись на розробці бізнес-логіки застосунку. А турботу про графічний інтерфейс тепер покладено на плечі графічних дизайнерів, які налаштовують зовнішній вигляд за допомогою скриптової мови FXML та технології CSS [6].

Загалом, розроблений застосунок «Експертна система відбору авіа інструкторів» може мати практичне застосування в авіаційній індустрії, зокрема в авіаційних школах та тренувальних центрах для якісного оцінювання рівня кваліфікації кандидатів в інструктори для навчання пілотів. Це дозволить суттєво зменшити час та зусилля, що витрачаються на процес відбору авіа інструкторів, та забезпечити більш ефективний відбір кваліфікованих спеціалістів залежно від попиту та ресурсів.

Перспективним напрямом розвитку даного проєкту є розробка механізмів аналізу даних з використанням технологій штучного інтелекту.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Сурков К. Ю. (2018). Декомпозиція діяльності диспетчерів управління повітряним рухом в адаптивній тренажерній системі. Системи управління, навігації та зв'язку. 6(52), С. 30-37. <https://doi.org/10.26906/SUNZ.2018.6.030>
2. URL:https://www.researchgate.net/publication/284199873_The_Concept_of_Qualification_Assessment
3. Харченко В. Прийняття рішень в соціотехнічних системах: монографія / В.П. Харченко, Т.Ф. Шмельва, Ю.В. Сікірда. Київ: НАУ, 2016. – 309 с.
4. URL: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/Narodna_osvita/vupysku/3/statti/2bodnar/bodnar.htm
5. URL: https://www.pedagogic-master.com.ua/public/group_expert_osin.pdf
6. URL: <https://tech.utugit.fi/soft/tools/lectures/dtek0097/2022-en/frameworks/architecture>

Засць І.І.

науковий співробітник

Тарасенко Я.В.

к.т.н., доцент, старший науковий співробітник

Колосов І.М.

молодший науковий співробітник

*Державний науково-дослідний інститут випробувань
і сертифікації озброєння та військової техніки*

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ВІБРОСТЕНДУ В ОЦІНЦІ ПОХИБОК БОРТОВИХ ВИМІРЮВАЛЬНИХ СИСТЕМ

В сучасних умовах, коли постійно зростають вимоги до якості пристроїв, обладнання та механізмів, існує необхідність підвищення ефективності оцінювання похибок при використанні бортових вимірювальних систем, які встановлюються на механізми широкого призначення. Зокрема, існує потреба оцінки похибок окремих компонентів, які використовуються в складі бортових вимірювальних комплексів, таких як акселерометри.

Як зазначається в [1], метод градування вібростендом в переважній більшості випадків застосовується з метою оцінювання похибок акселерометрів. Зокрема, такий підхід дозволяє проводити калібрування подібних датчиків.

Метод градування широко застосовується при калібруванні чутливих елементів приладових інформаційно-вимірювальних систем [2], які встановлюються на механізми широкого призначення, включно з автономними роботизованими комплексами чи безпілотними літальними апаратами.

Відповідно до [2], використання електродинамічного вібростенду виправдане в процесі застосування методу динамічного калібрування. Цим пояснюється використання електродинамічного вібростенду марки ВЕД-10 для випробувань, результати яких описані в [1]. При цьому, в [2] також зазначається що для калібрування акселерометрів застосовується абсолютний метод, а найкращим підходом вважають зворотне калібрування. Однак, при цьому існує задача підвищення ефективності застосування вібростенду для забезпечення високої точності вимірювань в процесі калібрування акселерометрів та інших чутливих елементів приладових інформаційно-вимірювальних систем.

Вирішенню задачі підвищення ефективності калібрування акселерометрів присвячено значна кількість сучасних наукових робіт. Однак, для вирішення задачі підвищення ефективності використання вібростенду в процесі застосування методу градування для оцінки похибок вимірювань бортових вимірювальних систем найбільш ефективним буде метод калібрування акселерометрів, описаний в роботі [3]. Зокрема, зазначений метод дозволяє підвищити інформативність процесів калібрування акселерометрів за рахунок застосування IoT орієнтованих підходів, що дозволяє

розширити спектр можливостей вимірювань та впровадити елементи штучного інтелекту, що дозволяє підвищити ефективність оцінювання похибок вимірювань та знизити вплив людського фактору на процес оцінювання похибок. Цим зумовлено можливість та доцільність застосування методу з метою підвищення ефективності використання вібростенду для калібрування чутливих елементів бортових вимірювальних систем.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Артьомов М.П., Клец Д.М. Динамічні випробування датчиків прискорень на лабораторному вібростенді. *Вібрації в техніці та технологіях*. 2012. № 2 (66). С. 5-9.
2. Ткачук А.Г. Градувальна характеристика чутливого елемента системи стабілізації оптичних пристроїв на базі роботизованої платформи. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Технічні науки*. 2022. Том 33 (72). №5. С. 159-163.
3. Accelerometer calibration method for industrial equipment vibration diagnostics / I. Turkin et al. *Information Technology: Computer Science, Software Engineering and Cyber Security*. 2022. № 3. Р. 41-49.

ФАРМАЦЕВТИЧНІ НАУКИ

Парченко М. В., Бушувєва І. В.

*Кафедра управління і економіки фармації
та фармацевтичної технології*

*Запорізький державний медико-фармацевтичний університет
м. Запоріжжя, Україна*

МАРКЕТИНГОВІ ДОСЛІДЖЕННЯ МЕТОДІВ ДІАГНОСТИКИ РАКУ ПЕРЕДМІХУРОВОЇ ЗАЛОЗИ

Вступ. Серед озних з найбільш соціально значимих проблем сучасної онкології є захворювання на рак передміхурової залози (далі – РПЗ). Вчені прогнозують значне зростання смертності від раку передміхурової залози до 2040 року. Вони вважають, що кількість смертей від цього захворювання подвоїться з 1,4 мільйона у 2020-у році до майже трьох мільйонів у 2040-у [1]. Терапія РПЗ полягає в тому, щоб діагностувати хворобу на ранніх стадіях та зупинити її прогресування у подальшому. Таких результатів можливо досягти тільки за допомогою застосування сучасних стандартів та уніфікованих протоколів лікування при існуванні якісної системи діагностики РПЗ та визначення оцінки медичних технологій (далі – ОМТ).

Мета дослідження полягає у проведенні комплексного маркетингового аналізу ОМТ у терапії РПЗ та визначенні основних методів діагностики для виявлення даного захворювання.

Методи дослідження. У ході здійснення аналізу були використані загальні методи досліджень – наукознавчий аналіз, узагальнення, пошук і аналіз доступної інформації за допомогою Стандарту медичної допомоги «Рак передміхурової залози»; Уніфікованого клінічного протоколу первинної, вторинної (спеціалізованої), екстреної третинної (високоспеціалізованої) медичної допомоги «Рак передміхурової залози», розробленого на основі Адаптованої клінічної настанови, заснованої на доказах «Рак передміхурової залози» (відповідно до вимог наказу Міністерства охорони здоров'я (МОЗ) України від 02.04.2014 р. № 235) та локальних протоколів [2].

Результати. На підставі опрацювання вищенаведених нормативно-законодавчих актів, визначено стандартний обсяг обстеження хворих на РПЗ в поліклінічному відділенні та стаціонарі (табл. 1), який містить:

Таблиця 1

Стандартний обсяг обстеження хворих на РПЗ в поліклінічному відділенні та стаціонарі [3]

Стандартний обсяг обстеження хворих на РПЗ в поліклінічному відділенні:	Стандартний обсяг обстеження хворих на РПЗ в стаціонарі:
1. Фізикальне обстеження	1. Фізикальне обстеження збір анамнезу захворювання
2. Лабораторне дослідження крові (загальний, біохімічний аналізи, коагулограма, RW) та сечі	2. Лабораторне дослідження крові та сечі (контроль)

3. Визначення PSA	3. Стандартне обстеження хворих при неможливості амбулаторного дообстеження
4. Пальцеве ректальне дослідження простати	4. Контрольні дослідження та повторні консультації фахівців – за показаннями
5. ЕКГ	5. МРТ малого тазу – при підозрі на наявність розповсюдження процесу.
6. СКТ органів грудної, черевної порожнини, заочеревинного простору та малого тазу з в'єнним контрастуванням.	
7. Трансректальне УЗД з біопсією передміхурової залози (мінімум з 6 ділянок) та морфологічним дослідженням	
8. Фіброгастродуоденоскопія, фіброколоноскопія – за показаннями.	
9. Остеосцинтиграфія при PSA більше 30 нг/мл або при скаргах на болі в кістках.	
10. Консультація онкохірурга, хіміотерапевта, променевого терапевта.	

Для точної діагностики РПЗ, використовують і інші підходи, які не вказані у Стандарті і Протоколі, а саме: комп'ютерну томографія, яка може надати зображення поперечного перерізу тіла, допомагаючи визначити, чи рак поширився на сусідні лімфатичні вузли чи інші органи та призначення додаткових тестів (залежно від конкретного випадку), які включають генетичне тестування або ПЕТ-сканування простат-специфічного мембранного антигену (PSMA) для більш точного визначення стадії захворювання за шкалою Глісона.

За даними, переважно, іноземних джерел науково-медичної інформації, генетика відіграє важливу роль у ризику раку простати. Мутації в деяких генах, таких як BRCA1 і BRCA2, які добре відомі своєю роллю у розвитку раку молочної залози, також підвищують ризик раку простати у чоловіків. Крім того, якщо у чоловіка в сімейному анамнезі є деякі інші види раку, наприклад рак яєчників, це також може вказувати на вищий ризик розвитку раку простати [4].

Тому, профілактичні заходи, раннє виявлення вищевказаної патології, своєчасне застосування варіативних методів діагностики та лікування, які включають: активне спостереження, простатектомію, радіо –, хіміо –, імуні –, гормональну та таргетну терапію можуть запобігти багатьом незворотнім процесам, які несе в собі РПС.

Проведені маркетингові дослідження показали доволі низьку доступність вищевказаних методів діагностики саме для хворих на РПЗ в Україні. Це пов'язане, в першу чергу, з високою вартістю діагностики, правовим бар'єром у вигляді скасування дії вітчизняного Протоколу і, особливо останнім часом, відсутністю спеціалістів в даній області медицини.

Висновки. Проведені дослідження підтверджують необхідність у сучасних підходах до діагностики РПЗ, оновлення Протоколу, удосконалення заходів державної підтримки, а саме Програми державних гарантів для підвищення доступності даних медичних послуг в Україні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кількість смертей від раку простати може подвоїтися до 2040 року – дослідження // *Електронний ресурс*: <https://life.pravda.com.ua/health/kilkist-smertey-vid-raku-prostati-mozhe-podvojitisya-do-2040-roku-doslidzhennya-300920/> (дата звернення 10.06.2024)
2. Наказ МОЗ України «Про затвердження та впровадження медико-технологічних документів зі стандартизації медичної допомоги при раку передміхурової залози» від 02.04.2014 №235.
3. Стандарти діагностики та лікування // *Електронний ресурс*: <https://unci.org.ua/standarty-diagnostyky-ta-likuvannya/>
4. Рак простати: діагностика та профілактика чоловічого здоров'я // *Електронний ресурс*: <https://esculab.com/blog-rak-prostaty-diahnostyka-ta-profilaktyka-cholovichoho-zdorovya#4> (дата звернення 10.06.2024)

ФІЛОЛОГІЧНІ НАУКИ

Krykhovetska Alina

*Teacher at the Department of Philology and Translation
Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas*

Vasylyk Roksolana

*2nd year student of the Department of Philology
Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas*

THE ANALYSIS OF THE TRANSLATION TRANSFORMATIONS (BASED ON THE NOVEL "A FAREWELL TO ARMS!" BY ERNEST HEMINGWAY)

Today, translation is an important area of research in the field of linguistics. Translation is a process of interlingual communication aimed at reproducing the information of the source language in the target language. A translation that accurately conveys the message of the original by means of another language, preserving its features at all levels of the language, is called an adequate translation.

It is an adequate translation that can be analyzed from the translation point of view, speaking of its correspondence to the original and evaluating it as qualitative. An integral part of such translation is the use of translation transformations at different levels of the language. Transformational translation is a type of translation where the syntactic structure of a sentence is restructured, lexical changes are made, i.e., lexical and grammatical translation transformations are carried out [2].

Lexical transformations have been the subject of research by many domestic and foreign linguists. They propose different classifications of these transformations at the lexical level of the language, but we can assume that there are no differences in them, because each linguist describes the same translation phenomenon, sometimes combining two or three of them [4].

Lexical translation transformations include: concretization, generalization, logical development, compensation and antonymic translation [4].

Grammatical translation transformations are associated with changes at the morphological and syntactic levels of the source and target languages, as each language has its own unique grammatical structure, so it is not always possible to find complete correspondences between the source and target languages. As with lexical transformations, different linguists offer different classifications for grammatical transformations, but they have the same essence. Grammatical translation transformations include replacement, substitution, addition, omission, sentence joining and sentence fragmentation [4].

In the translation of Ernest Hemingway's *Farewell to Arms*, there are different types of translation transformations: "*We went to the bar under the grand stand and had a whiskey and soda apiece*" [5]. — «*Ми спустилися в бар під трибуну й випили по склянці віскі з содовою*» [1].

The translator applies the lexical transformation of concretization in the above example, conveying the emotional coloring of the original text through the replaced lexemes.

The sentences do not use the first dictionary equivalent, using a combination of contextual relations and functional characteristics of these lexemes. The sentence is an example of the most frequent use of the concretization transformation, as we can see the translation of the word “go”, which is an example of a word with a very broad meaning that can acquire different emotional colors in translation.

«*In the ward at the field hospital they told me a **visitor** was coming to see me in the afternoon*» [5]. — «У палаті польового госпіталю сказали, що **хтось** прийде мене відвідати пополуночі» [1].

Translator Viktor Morozov also uses a lexical transformation opposite to concretization in his translation — generalization. In the example above, we can see how the lexeme with the narrower meaning “visitor” was rendered with the pronoun “хтось”. The meaning of the original sentence is not lost after applying this lexical transformation, so it is quite appropriate.

«*If it leads **nowhere** we can turn around and cut back in,*» I said [5]. — «Якщо там буде **глухий кут**, ми встигнемо повернутися назад, — сказав я» [1].

The translator of the literary text under study quite often uses the transformation of logical development (modulation) in translation, which can be called the technique of contextual substitution. In the sentence, we can see the translation of the adverb “nowhere” with the phrase “глухий кут”, using the context.

«*You're **not** a Catholic, are you?*» [5]. — «А хіба ти **католичка**?» [1].

The above sentences are an example of lexical transformation of antonymic translation. In the English version, we observe the negation, which in the Ukrainian sentences is translated with a positive lexeme.

«*But those grenadiers; all over **six feet***» [5]. — «Але ж ті гренадери; кожен мало не **два метри** на зріст» [1].

From the above sentences, we can see that the translator also uses the transformation of compensation in his work. In the example, we can see the transformation of units of measurement from those that are inherent in the audience that reads the original text in English to those that are familiar to the Ukrainian reader, i.e., the translator transforms “feet” into “метри”.

In Viktor Morozov's translation of Ernest Hemingway's novel “A Farewell to Arms”, he also appropriately used grammatical transformations in translation, which indicates the high quality of the translation and also allows us to study different cases of using these transformations.

«***People** lived on in it*» [5]. — «Тут і далі мешкали **люди**» [1].

The above sentences are an example of the use of the grammatical transformation of replacement, where the translator changes the location of one word in the sentence in order to emphasize the meaning of the sentence, which is what Ukrainian grammar allows, namely its free word order in the sentence.

«*I got out and told the **driver** to go on and that if we had not caught up to them at the junction of the road to Cormons to wait there*» [5]. — «Я вийшов і сказав тим **водіям** їхати далі й зачекати нас біля роздоріжжя на Кормонс, якщо ми не наздоженемо їх раніше» [1].

The above sentences are an example of a grammatical transformation of the replacement of word forms. In the first sentence, we observe the replacement of the number of the noun, i.e. the word “driver”, which is singular in the original, is used in the plural form — “водіям”.

«*From the Division*» [5]. — «Зі **штабу** дивізії» [1].

«He made a gesture and laughed loudly» [5]. — «Він зробив жест **рукою** й гучно засміявся» [1].

The above examples demonstrate the grammatical transformation of addition used by the translator due to the informative insufficiency of the semantic components of the sentences and the use of syntactic constructions inherent in the Ukrainian language.

«They sent an orderly **to see** and she came back with him» [5]. — «Вислали санітара, а той повернувся разом із нею» [1].

In the above examples, the translator uses the grammatical transformation of omission to leave out sentence elements that are compensated for in the Ukrainian version by punctuation and the semantics of the words chosen to convey the message.

«Sure. Everybody in the Second Army knows that matron» [5]. — «Та ясно, цю матрону знає вся Друга армія» [1].

The above sentences are an example of a sentence joining transformation. The translator applies this transformation to form one Ukrainian sentence from two English ones. In the examples, we can see a conjunctionless way of joining sentences.

«The wounded were coming into the post, some were carried on stretchers, some walking and some were brought on the backs of men that came across the field» [5]. — «На пост прибували поранені. Декого несли на носках, дехто шкандибав сам, а декого тягли на плечах через поле солдати» [1].

In the example above, the translator uses the sentence fragmentation transformation to create two Ukrainian sentences from one English sentence. In the original, we observe a complex sentence, which the translator splits and forms in the Ukrainian version one simple two-member sentence and one complex conjunctionless sentence.

The analyzed transformations allow us to conclude that the translator justifiably uses them to reproduce Ernest Hemingway's authorial style by means of the Ukrainian language.

Thus, Viktor Morozov's translation of Ernest Hemingway's novel "A Farewell to Arms" is adequate, preserving all the norms of the Ukrainian language and accurately conveying the message of the original, using the changes inherent in the constructions of the Ukrainian language at all levels.

REFERENCES:

1. Гемінгвей Е. *Прощай, зброє!* : пер. з англ. Віктора Морозова ; іл. Творчої майстерні «Аграфка». Львів : Видавництво Старого Лева, 2018. 424 с.
2. Карабан В. І., Мейс Дж. Переклад з української мови на англійську мову. Вінниця : Нова книга, 2003. 608 с.
3. Корунець І. В. Теорія і практика перекладу (аспектний переклад) : підручн. Вінниця : Нова Книга, 2001 448 с.
4. Яровенко Л. С. Теорія перекладу : метод. посіб. Одеса : видавець Букаєв Вадим Вікторович, 2021. 88 с.
5. Hemingway E. *A Farewell to Arms*. N.Y. : Scribner, 1929. 355 p.

Krykhovetska Alina

*Teacher at the Department of Philology and Translation
Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas*

Tsiuha Viktoriia

*2nd year student of the Department of Philology and Translation
Ivano-Frankivsk National Technical University of Oil and Gas*

SOCIAL AND COMMUNICATIVE ROLES OF A CHARACTER IN FILM DISCOURSE (BASED ON THE TV SERIES "THE CROWN")

Speech acts and their components have been the subject of research by many scholars (F. Batsevyich, J. Austin, S. Abramovych, D. Crystal, K. Bach, etc.), but the change in communicative roles based on the television series "The Crown", which is the focus of our work, has not yet been studied.

According to F. S. Batsevyich, a speech act is a process that occurs at a certain moment and as a result generates discourse; it is both an interaction and a transaction at the same time [1]. Any speech act involves at least two people who transmit information using a language code. Each person who interacts within a speech act has his or her own social, psychological, cognitive, and ideological characteristics, which form his or her linguistic features and corresponding social and communicative roles [1].

Social roles are the actions of a person determined by his or her profession, age, gender, interaction with other people in society, etc. Communicative roles are a set of speech acts, actions, non-verbal means, and intonation of speech, that is, the image that a person creates during communication [1]. Communicative roles can be different:

KING GEORGE TO PRINCESS ELIZABETH: Dear girl, there you are! Welcome back! [2] (communicative role – a happy father who is glad to see his daughter, social role – Duke of Kent).

PHILIP TO ELIZABETH: Pity. Because I love it so very much. But, like a great many other things, I'm going to give it all up... for you. [2] (communicative role – a groom who is ready to change for the sake of his future wife, social role – Duke of Edinburgh).

Depending on the communicative role of the communicator, certain types of statements are used to formulate a message: performatives and statements. Performatives are verbs used in the appropriate form (1st person singular, rarely plural present tense), the use of which is also the performance of an action ("*I recommend you spend more time awake*" [3]; "*Oh, I beg to differ*" [5]). Statements are verbs that do not "interfere" with the performance of an action, but simply describe it ("*He just received a word from Buckingham Palace*"; "*And where there is heroism there will always be hope*" [4]) [1].

Since a certain communicative role is created as a pattern of behavior expected by others, it changes depending on the situation and the intention of the communicator. That is why in the TV series "The Crown" the characters change their communicative roles during the episodes, and do not stick to a single one [1].

Queen Elizabeth's character throughout the series best exemplifies how a character can adapt their communicative roles based on the direction of the speech act.

[ELIZABETH watches PHILIP take a drag]

ELIZABETH: Must you really smoke? You know how I hate it. [2].

In the example above, Princess Elizabeth (at that time) fulfills the communicative role of a future bride who dislikes her fiancé's smoking. She conveys her dissatisfaction not only through verbal means but also through intonation.

[Phone rings].

(1) MAN: Her Royal Highness the Princess Margaret, Your Majesty.

ELIZABETH: Thank you.

(2) MARGARET: Hello, you.

ELIZABETH: Hello, you [5].

A fragment of the series depicts Elizabeth's dialogues with her husband, who redirects calls, and with her sister Margaret. In the first case, she receives an official call, so her response is delivered with the appropriate intonation, and her communicative role is that of a highly respected queen who must receive the call. In the second case, the intonation changes, because Elizabeth is greeting her sister, and the communicative role becomes completely different – a happy sister catching up with a loved one.

Thus, the communicative roles of Queen Elizabeth, like many other characters in *The Crown*, change frequently and sometimes to completely unexpected ones, such as a female car-fixing mechanic.

REFERENCES:

1. Бацевич Ф. С. Основы коммуникативной лингвистики. Київ, 2004. 344 с.
2. The Crown: Season 1, Episode 1 script | Subs like Script. *Subs like Script - read transcript of any movie or tv show | Subs like Script*. URL: https://subslikescript.com/series/The_Crown-4786824/season-1/episode-1-Wolferton_Splash (дата звернення: 16.05.2024).
3. The Crown: Season 1, Episode 2 script | Subs like Script. *Subs like Script - read transcript of any movie or tv show | Subs like Script*. URL: https://subslikescript.com/series/The_Crown-4786824/season-1/episode-2-Hyde_Park_Corner (дата звернення: 16.05.2024).
4. The Crown: Season 1, Episode 4 script | Subs like Script. *Subs like Script - read transcript of any movie or tv show | Subs like Script*. URL: https://subslikescript.com/series/The_Crown-4786824/season-1/episode-4-Act_of_God (дата звернення: 16.05.2024).
5. The Crown: Season 1, Episode 6 script | Subs like Script. *Subs like Script - read transcript of any movie or tv show | Subs like Script*. URL: https://subslikescript.com/series/The_Crown-4786824/season-1/episode-6-Gelignite (дата звернення: 16.05.2024).

Кавуза Соломія,
 здобувачка освіти II курсу спеціальності «013 Початкова освіта»
 Науковий керівник: Ірина Лагола,
 спеціаліст вищої категорії, викладач-методист
 КЗ ЛОР «Бродівський фаховий педагогічний коледж
 ім. Маркіяна Шашкевича»

ОБРАЗ УЯВНОГО ДРУГА В ОПОВІДАННІ К. БАБКІНОЇ «ШАПОЧКА І КИТ»

Літературні твори, особливо ті, що орієнтовані на дитячу аудиторію, мають унікальну здатність проникати в глибини дитячої душі, розкриваючи складні емоційні та психологічні процеси. Тема уявних друзів у дитячій літературі є надзвичайно важливою і багатогранною, адже вона відкриває доступ до розуміння психологічних і соціальних аспектів розвитку дітей. Уявні друзі можуть виступати для дітей як спосіб виражати свої емоції, долати страхи та труднощі. У багатьох дитячих літературних творах уявні друзі стають близькими та допомагають головним героям знаходити відповіді на важливі життєві питання, боротись із самотністю.

Проблема уявного друга (або персонажа) уже більше століття осмислюється в дитячій літературі (Дж. Баррі, С. Лагерлеф, А. Мілн, А. Ліндгрен та ін.), проте цей феномен залишається нез'ясованим через надзвичайну функціональну мобільність. Сучасна психологія наголошує на декількох функціях уявного друга: співбесідник, помічник, захисник та співучасник гри. У художньому тексті його функції можуть варіюватися. Здебільшого автором підкреслюється одна (важлива для характеристики образу дитини) іпостась уявного друга: автор надзвичайних пригод і винуватець їх «результатів», а також рятівник від життєвих неприємностей [5].

Уявні друзі є поширеним явищем у дитячій психології, часто виступаючи засобом самозахисту та емоційної підтримки. Вони можуть бути різними за формою та змістом, але їхня роль залишається незмінною: вони допомагають дитині боротися з самотністю, або просто стають тими, хто приносить радість.

Однією з перших дитячих письменниць, яка звернулась до теми уявного друга, була Астрід Ліндгрен. Шведська письменниця у своїй повісті-казці «Малій і Карлсон, який живе на даху» створила одну з найбільш знакових ілюстрацій теми уявних друзів у дитячій літературі. Її підхід до цієї проблеми став новаторським і значущим, вплинувши на подальший розвиток дитячої літератури. Цей твір надихнув на створення інших історій про уявних друзів, які допомагають дітям долати труднощі та знаходити підтримку у вигаданих персонажах.

У сучасній українській дитячій літературі питання уявного друга розкриває письменниця Катерина Бабкіна в оповіданні «Шапочка і кит», де центральною темою є боротьба маленького хлопчика Шапочки з важкою хворобою — лейкемією, при якій існує дуже багато обмежень: *«Не бігати, бо в кістках ще замало кальцію, не їсти сире, смажене і жирне, не купувати непотрібних іграшок, ніяких собак, нічого молочного, і морозиво теж молочне»* [1, с.37]. Головний герой оповідання, Шап, зіштовхується з жорстокою реальністю, яку важко зрозуміти та прийняти навіть дорослим. У цьому контексті образ уявного друга — кита, який супроводжує Шапочку протягом усього твору, набуває особливої важливості та символічного значення.

Образ кита як уявного друга став символічним для Шапочки. Кит - велика і сильна істота, яка дає Шапочці відчуття захищеності та впевненості, що він зможе здолати свою хворобу. Коли кит «поїдає» таблетки, це створює для хлопчика ілюзію, що він не самотній у своїй боротьбі з лейкемією. Уявний друг бере на себе частину його тягаря, полегшуючи емоційний стан дитини і допомагаючи їй витримати складне лікування. Кит стає для Шапочки символом сили, мужності та віри в одужання, показуючи, як уява і внутрішня підтримка можуть мати велике значення у боротьбі з хворобою: *«Я одразу зрозумів його. Усі три таблетки я простяг йому через вікно на долоні. Кит взяв їх обережно, грубими м'якими губами, як поні в парку. Мені навіть здалося, що він задоволено причмокнув, випускаючи повітря через дихальце на голові»* [1, с.13].

Кит був саме тим другом, який міг принести хоч якусь розраду хлопчику від сірої буденності, щоденного прийому ліків, здачі аналізів. Це була вже звичка, сумно, проте такою була його реальність. Щоб хоч якось відчутти барви дитинства, яких так не вистачало Шапочці, хлопчик розпочав подорож безкрайнім світом своєї уяви поруч з найкращим та єдиним другом — китом: *«Я виліз - спершу з вікна, а потім - йому на велику спину... Я міцно вчепився руками за нарости на його спині, і ми попливли. Парк блищав і шелестів - краплі тарабанили по лапатах листках...»* [1, с.28].

Подорожі з уявним другом є уособленням прагнення до свободи, пригод та нових відкриттів, які допомагають відволіктися від болю і страхів, пов'язаних з хворобою. Хоча Шап у творі постає перед читачем як сміливий та мужній хлопчик, ми розуміємо, як важко йому було пройти це випробування. Через спілкування з китом, Шапочка починає мріяти про краще майбутнє. Він розповідає уявному другові про свої мрії та плани після одужання. Ці розмови не лише допомагають йому відволіктися від важкої реальності, але й дають надію на одужання та майбутнє, про яке так мріє хлопчик: *«Я чекав, поки видужаю – піду до школи, полечу з мамою літаком на море, гулятиму в парку з друзями і різними псами скільки захочеться...»* [1, с.36]; *«...ось мій басейн, в який я уже незабаром повернуся, ось школа, до якої я піду - а може, не в цю, а в оту, іншу, а ось великий паркінг за супермаркетом, де тато буде вчити мене водити «Тойоту», ось бабусина бібліотека, куди я знову буду приходити...»* [1, с.58].

Оповідання Катерини Бабкіної «Шапочка і кит» підкреслює важливість уяви і внутрішньої сили у боротьбі з важкими обставинами та із самотністю. Уявний друг в оповіданні - це промінь надії, який освітлює дорогу хлопчику, допомагаючи дитині знайти сили для боротьби і не втрачати віру в краще. Авторка через цю історію показує, як діти можуть знайти силу і підтримку в найскладніші моменти свого життя, застосовуючи свою творчу фантазію.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бабкіна К. Шапочка і кит. Львів: Видавництво Старого Лева, 2015.
2. Бабкіна К. Шапочка і кит. URL: <https://naurok.com.ua/babkina-katerina-shapochka-i-kit-409642.html> (дата звернення: 01.06.2024).
3. Мартинець А.М. Функції образу уявного друга в дитячій літературі (на прикладі творчості Астрід Ліндгрен та Міри Лобе). URL: <https://search.app/V8KyCMoKnLRc8JrcA> (дата звернення: 01.06.2024).
4. У кожної п'ятої дитини – синдром Карлсона. URL: <https://search.app/e4w2uZhTPGS9vCAw9> (дата звернення: 02.06.2024).
5. Цалаюва О.М. Функції уявного друга в повісті Л. Денісенко «Ліза та Цюця П». URL: https://www.rusnauka.com/14_ENXXI_2012/Philologia/3_110199.doc.htm (дата звернення: 02.06.2024).

Потапенко Наталія

викладач

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

м. Ізмаїл, Україна

natashapotaenko24@gmail.com

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ГОВОРІННІ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ

Відповідно до сучасних вимог освітнього процесу навчання іноземної мови у старшій школі має бути комунікативно-спрямованим у всіх видах мовленнєвої діяльності, а особливу увагу необхідно приділяти говорінню, а подані завдання на уроці повинні мати комунікативну спрямованість.

Говоріння – продуктивний вид мовленнєвої діяльності, за допомогою якого (паралельно з аудіюванням) здійснюється усне вербальне спілкування. Змістом говоріння є вираження думок у усній формі. В основі говоріння лежать продуктивні вимовні, ритміко-інтонаційні та лексико-граматичні навички [2, с. 298].

Говоріння як вид мовленнєвої діяльності, має специфічні властивості:

1. Мотивованість. Говоріння завжди мотивоване. Мотив може бути усвідомлюваний і неусвідомлюваний в даний момент мовлення, але завжди пов'язаний з усіма компонентами спілкуванням.

2. Активність. Говоріння - завжди процес активний, тому що в ньому проявляється ставлення тих, хто говорить до навколишньої дійсності. Саме активність забезпечує ініціативну мовну поведінку співрозмовника, що важливо для досягнення мети спілкування.

3. Цілеспрямованість. Говоріння завжди цілеспрямоване, будь-яке висловлювання переслідує якусь мету. Той, хто говорить, завжди хоче досягти своїм висловлюванням якоїсь мети: переконати чи перекопати співрозмовника, підтримати його думку чи висміяти його, заохотити, похвалити чи виразити комплімент тощо. Такі цілі визначаються як комунікативними завданнями [2, с. 299].

4. Зв'язок із діяльністю. Варто зазначити, що в процесі спілкування учень постійно перебуває у певному контексті діяльності, і саме схожість цих контекстів дозволяє йому так швидко знаходити спільну мову зі співрозмовником.

5. Ситуативність, яка є співвіднесеністю мовної одиниці із контекстом діяльності обох сторін спілкування.

6. Евристичність, яка зумовлює непередбачуваність мовленнєвих дій. Ситуації спілкування змінюються постійно, їх варіанти надзвичайно численні, отже, той, хто говорить, повинен бути готовий до діяльності саме в таких умовах, тобто до евристичної діяльності.

7. Самостійність. Ця якість говоріння як діяльності виявляється в тому, що говоріння, як правило, протікає:

- без запозичення думок із попередньо прочитаних чи прослуханих джерел;

- без опори на повні або часткові записи того, що використовується у мовленні;
- без опори на ілюстративне зображення об'єктів висловлювання;
- без звернення до рідної мови.

8. Темп. Говоріння завжди характеризується певним темпом, який має бути не нижчим і не вищим за припустимі у спілкуванні норми [1, с. 75].

Говоріння як вид мовленнєвої діяльності та комплексне мовленнєве вміння передбачає сформованість достатньої кількості навичок використання синтаксичних моделей, фраз та лексичних одиниць відповідно до мовленнєвого завдання, навичок правильного граматичного оформлення слів у фразі, навичок комбінування слів, навичок самокорекції та перефразування [1, с. 77].

Усно-мовленнєве спілкування може мати дві форми:

- монологічну,
- діалогічну.

Метою навчання монологічного мовлення є формування монологічних умінь, тобто умінь комунікативно-мотивовано, логічно послідовно і складно, досить повно і правильно в мовному відношенні викладати свої думки в усній формі [1, с. 80].

Діалогічне мовлення – форма мовлення, коли відбувається безпосередній обмін висловлюваннями між двома чи кількома особами. Основна мета учасників діалогічного спілкування – підтримка мовної взаємодії, в ході якого відбувається послідовне породження співрозмовниками різноманітних за своїм функціонально-комунікативним призначенням мовленнєвих актів [4, с. 194].

При здійсненні монологічного чи діалогічного мовлення учні вирішують такі мовні завдання, як: повідомлення, переконання, висловлювання сумнівів, критика, схвалення, заохочення тощо. Мовленнєве завдання визначає формування основної схеми висловлювання, запускає в роботу операції з вибору лексичних одиниць та операції з поєднання лексичних одиниць, актуалізує форму лексичної одиниці [5, с. 472].

Говоріння в ситуаціях безпосереднього діалогічного спілкування при зміні комунікативних ролей партнерів і говоріння в монологічній формі різняться за цілою низкою психологічних та лінгвістичних ознак. Так, діалогічному спілкуванню властива більш часта зміна комунікативних ролей партнерів у порівнянні з монологічним спілкуванням, а це означає, що говоріння кожного партнера орієнтоване на мовленнєву поведінку іншого та на умови конкретної ситуації спілкування. Це вимагає від мовця концентрації уваги саме на партнері і динаміці розвитку самої мовленнєвої ситуації.

Говоріння у безпосередньому діалогічному спілкуванні характеризується наступними мовними особливостями:

- 1) наявністю звернень та вигуків;
- 2) переважанням нескладних синтаксичних конструкцій;
- 3) використанням літературно-розмовного варіанта англійської мови при спілкуванні з незнайомими партнерами або сленгу та діалектних виразів при спілкуванні зі знайомими;
- 4) великою кількістю емоційно-забарвленої лексики та інших засобів вираження ставлення мовця до партнера спілкування, до змісту власного висловлювання;
- 5) використанням скорочених форм, редукованих фраз та інших видів еліпсів [5, с. 473].

Таким чином, відповідно до сучасних вимог, говоріння є пріоритетним у навчанні іноземної мови. Для навчання говоріння учні повинні мати певний словниковий запас лексичних одиниць та фраз. Саме цим і зумовлена актуальність навчання лексики та на старшому етапі вивчення англійської мови тому, що навчання має бути спрямоване на формування мовленнєвих навичок.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Методика викладання англійської мови : навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів / уклад. Холод Ірина Василівна. Умань: Візаві, 2018. 165 с.
2. Методика навчання іноземних мов і культур: теорія і практика: підручник для студ. класичних, педагогічних і лінгвістичних університетів / Бігич О. Б., Бориско Н. Ф., Борецька Г. Е. та ін./ за загальн. ред. С. Ю. Ніколаєвої. К. : Ленвіт, 2013. 590 с.
3. Федоренко Ю. П. Формування комунікативної компетенції старшокласників на сучасному етапі // Збірник наукових праць Полтавського державного педагогічного університету ім. В.Г. Короленка. – Випуск 2. Серія «Педагогічні науки». Полтава, 2004. С. 82-87.
4. Hwang, W., Ma, Z., Shadiev, R., Shih, T., & Chen, S.. Facilitating Listening and Speaking with Game-Based Learning Activities in Situational Context. *Emerging Issues in Smart Learning*, 2014, pp. 193-200.
5. Sadikov, E. T. Teaching Pragmatic Speech Acts Through The Receptive And Productive Skills. *Academic research in educational sciences*, 2(11), 2021. pp. 463-476.

ФІЛОСОФСЬКІ НАУКИ

Бачинський Артем Анатолійович,

здобувач вищої освіти

на бакалаврському рівні факультету публічного управління

Хмельницького університету управління та права

імені Леоніда Юзькова

ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА ПУБЛІЧНИХ СЛУЖБОВЦІВ

У суспільстві, де особисті прагнення перетинаються з суспільними нормами, а індивідуальні свободи постійно стикаються з колективною відповідальністю, етика виступає як орієнтир в цих процесах. Це не просто сукупність жорстких правил чи абстрактних теорій, а динамічна система, що надає нам чітке розуміння складних проблем, з якими стикається людство.

Насамперед, слід розуміти, що таке етика. Це наука про людське ставлення до самої моралі: про те, який смисл, яку внутрішню необхідність вбачає людина в прийнятті тих або інших моральних норм, на чому ґрунтує свій вибір, звідки взагалі виникає в неї потреба в моральному самообмеженні. Вона досліджує фундаментальні питання про те, що означає бути доброю людиною, як повинні виглядати взаємини між людьми, які принципи та цінності мають бути основою суспільного життя. Розглядаються різні підходи до визначення правильних і неправильних дій, аналізуються мотиви та наслідки людських вчинків, а також прагнення зрозуміти природу морального обов'язку і справедливості [1].

Частиною етики є професійна етика, яка досліджує моральні норми та принципи, що стосуються конкретної галузі. Вона вивчає, як загальноприйняті моральні принципи трансформуються і адаптуються до особливостей певної діяльності. Професійна етика зумовлює специфіку морально-етичних норм поведінки представників різних професій (професійних груп), у тому числі публічних управлінців.

Існує багато науковців, кожен з яких трактує визначення професійної етики публічної служби по своєму. Одні з найвідоміших це:

- за Котович Г. В. - етика державних службовців та посадових осіб органів місцевого самоврядування є результат професійної діяльності з огляду на ціннісні орієнтири суспільства. На її думку, етика публічної служби допомагає конкретизувати, реалізувати моральні цінності в складних умовах, до яких слід віднести повномасштабне вторгнення РФ в Україну, та політична нестабільність в країні;

- за Требенцем Н. І. - це сукупність моральних правил поведінки публічних службовців, яка дозволяє оцінити їхню діяльність з точки зору таких цінностей як справедливість, доброчесність, сумлінність, гідність, лояльність, чуйність, толерантність, відповідальність, професіоналізм тощо;

- за Даниленко Ю. С - це система етичних норм і принципів, порядок дій, правил та взаємовідносин у державно-службових відносинах, яка базується на цінностях служби та усвідомленні службовцем свого професійного призначення;

- за Янюком Н.В- розглядається не лише як сукупність правил поведінки між службовцями, а передусім як їхній обов'язок виявляти високу культуру спілкування з

іншими учасниками правовідносин, які не перебувають у державно-службових взаємовідносинах зі службовцем, тобто з іншими громадянами [Цит. за: 2].

Розглянувши дані визначення, запропоновані різними науковцями, слід зауважити, що їхні підходи є дуже подібними, проте в кожного є свої нюанси. Тому із перелічених вище можна зробити власне окреслення цього феномену. В контексті публічної служби та її посадових осіб, етика – це система принципів та норм, які регулюють поведінку публічних службовців. Основною метою є забезпечити чесне, підзвітне та неупереджене виконання службових обов'язків, спрямованих на загальне благо, довіру до влади та їх якісне виконання, ґрунтуючись на повазі до прав та свобод людини та інтересів громадян, а також збереження довіри громадськості до державних інституцій.

Етика публічного службовця ґрунтується на таких принципах:

- чесність та неупередженість;
- підзвітність;
- прозорість;
- об'єктивність;
- відповідальність;
- повага;
- професіоналізм.

Вони не лише визначають стандарти поведінки публічного службовця, але й сприяють його особистісному зростанню та розвитку. Дотримуючись їх, посадова особа стає зразком для наслідування, здобуває довіру та повагу з боку громадськості, а також робить свій вагомий внесок у розвиток країни.

Тому створення етично орієнтованої культури є фундаментом для ефективного функціонування публічної служби. Вона повинна ґрунтуватися на цінностях, нормах та принципах, які відповідають очікуванням суспільства та сприяють доброчесному та відповідальному виконанню публічними службовцями своїх обов'язків, та забезпечувати ефективну комунікацію між публічними службовцями, керівниками та підлеглими.

Для забезпечення повноцінного функціонування органів влади, керівник повинен бути не лише компетентним у своїй роботі, але й зразком поведінки, адже саме він задає тон для всієї команди. Важливо не лише очікувати від підлеглих етичної поведінки, але й активно залучати їх до розробки та вдосконалення етичних норм та правил, в результаті чого вони мають бути зафіксовані в нормативно-правових актах та правилах етичної поведінки, що робитиме їх обов'язковими [3].

Підсумовуючи вище сказане, слід зазначити, що етика публічних службовців відіграє вирішальну роль у забезпеченні органів державної влади, місцевого самоврядування та їх посадових осіб. Постійне вдосконалення етичних норм та стандартів, а також посилення етичної освіти та культури є ключовими завданнями для забезпечення високого рівня довіри до влади, зменшення корупційних ризиків, підвищення професійної компетентності та сталого розвитку країни, що є особливо актуальним на сьогоднішній день.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. ОСВІТА.UA. Етика як філософська наука. URL: <https://osvita.ua/vnz/reports/culture/10714/>
2. Серих О. В. ПРОФЕСІЙНА ЕТИКА ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ: ПОНЯТТЯ, ОСОБЛИВОСТІ. Нове українське право, Вип. 4, 2021. С. 104 – 111.
3. Сорокіна Н. Формування морально-етичних основ публічної служби в Україні. *Аспекти публічного управління*: Том 8, № 6, 2020. С. 90 – 97.

ЮРИДИЧНІ НАУКИ

Юлія ГОЛУБЕНКО

здобувач вищої освіти 3 курсу

Навчально-наукового інституту права

та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції

Науковий керівник: Едуард РИЖКОВ,

кандидат юридичних наук, професор,

професор кафедри економічної та інформаційної безпеки

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ІНФОРМАЦІЙНО АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ

Сьогодні робота будь-якої поліцейської організації немислима без підтримки та наявності інформації.

Поняття "інформація" можна розглядати як у широкому сенсі (що відображає застосування цього поняття до системи суспільних відносин в цілому), так і у вузькому сенсі (що відображає лише роль інформації як елемента права, тобто правовідносин). Таким чином, у "широкому" розумінні під інформацією можна розуміти певне відображення об'єкта чи процесу, а у "вузькому" - безпосередні відомості про певний об'єкт чи процес [1].

Інформаційне забезпечення поліції є основою для планування, прогнозування та здійснення оперативно-розшукової, слідчої та профілактичної діяльності, прийняття оптимальних управлінських рішень та контролю за їх виконанням. Автоматизовані інформаційні системи є найважливішим чинником організації діяльності органів і підрозділів національної поліції [2, с. 151].

Інформаційно-аналітичне забезпечення діяльності поліції є безпосереднім завданням окремих підрозділів, які створенні були у системі МВС, а саме підрозділи кримінального аналізу [3].

Інформаційне забезпечення поліцейської діяльності - це сукупність різних видів методів, засобів та інструментів, що забезпечують побудову та функціонування інформаційних технологій та їх ефективне використання для вирішення завдань, покладених на поліцію. Інформаційні підсистеми, як складові системи інформаційного забезпечення, призначені для збору, накопичення, зберігання та обробки інформації з конкретних ділянок обліку, орієнтовані на більшість правоохоронних операцій, мають загальний характер і належать до категорії інформаційних систем загального призначення.

Категорія "інформаційне забезпечення" набула значного розвитку в рамках інформаційного законодавства. Під інформаційно-аналітичним забезпеченням органів поліції слід розуміти інтеграцію, раціоналізацію та систематизацію інформаційних масивів у вигляді баз і банків даних та перетворення оперативної інформації в інформацію для прийняття управлінських рішень [4].

Основними джерелами інформації, що використовуються в оперативно-розшуковій та аналітичній діяльності поліції, є:

1. база даних оперативно-розшукових матеріалів, сформована управлінням розвідки та аналізу кримінальної поліції;
2. інформаційні масиви оперативно-довідкового та статистичного обліку
3. інформаційна база відомчих служб МВС України.

Система інформаційного забезпечення МВС України - це сукупність інформаційних підсистем, створених з урахуванням таких загальновизнаних базових вимог, як дотримання та забезпечення нормативно-правової бази, організаційне та кадрове забезпечення інформаційних служб, підготовка та перепідготовка кадрів, комп'ютерне забезпечення, телекомунікаційні засоби та технології, матеріально-технічне та фінансове забезпечення тощо.

Для того, щоб забезпечити ефективне інформаційне забезпечення в межах конкретного органу місцевої поліції, необхідно розробити об'єктивні критерії збору інформації та процедури її обробки. Технологія збору та обробки інформації визначається Законом України "Про Національну поліцію" [5] та положеннями про органи, що входять до системи Міністерства внутрішніх справ України (Державна служба України з надзвичайних ситуацій, Державна міграційна служба України, Державна прикордонна служба України, Національна гвардія України [6]) в межах усіх сфер діяльності складових частин системи державної поліції, збір та обробка якої здійснюється за такими показниками, як актуальності та інших показників зовнішніх і внутрішніх характеристик. З метою оптимізації завдань пошуку, відбору та систематизації інформації, необхідної для роботи поліції, в системі інформаційно-аналітичної служби України має бути сформований єдиний інформаційний простір. Цей інформаційний простір логічно визначити як сукупність спеціалізованих баз даних, а також інформаційно-аналітичних засобів, які функціонують на основі загальних принципів і загальних правил та забезпечують інформаційну взаємодію між Міністерством внутрішніх справ України та громадянами [7].

Ми вважаємо, що особливо важливим є вдосконалення інформаційно аналітичного забезпечення правоохоронних органів. Важливими характеристиками зібраної інформації є повнота, достовірність, доступність, актуальність та точність. Це пов'язано з тим, що в умовах розвитку надання якісної інформаційно аналітичної підтримки правоохоронним органам забезпечує ефективне виконання ними своєї роботи, тим самим підвищуючи рівень захисту прав і свобод людини і громадянина в нашій країні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Марущак А. Визначення поняття «доступ до інформації». Правова інформатика. 2016. № 3 (11). С. 69–74.
2. Попович М. І. Організація інформаційного забезпечення оперативно-розшукової діяльності підрозділів МВС України у протидії незаконному обігу наркотичних засобів. Європейські перспективи. 2014. №. 7. С. 145–151.
3. Наказ Міністерства внутрішніх справ: від 19.07.2022. № 441: «Про внесення змін до наказу Міністерства внутрішніх справ України від 20 жовтня 2017 року № 870» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0851-22#Text> (дата звернення 24.04.2024)

4. Інформаційні технології : підруч. / В. Б. Вишня, К. Ю. Ісмаїлов, І. В. Краснобрижий, С. О. Прокопов, Е. В. Рижков. Дніпро : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2021. 492 с.

5. Про Національну поліцію : Закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 18.03.2024).

6. Про затвердження Положення про Міністерство внутрішніх справ України : постанова Кабінету Міністрів України від 28.10.2015 № 878 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/878-2015-%D0%BF> (дата звернення: 17.03.2024).

7. Про затвердження Порядку організації доступу до інформаційних ресурсів під час інформаційної взаємодії між Міністерством внутрішніх справ України, Державною міграційною службою України та Державною прикордонною службою України : наказ МВС України від 26.09.2013 № 920 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1771-13> (дата звернення: 17.03.2024).

Грабок С.В.

*здобувач вищої освіти 3 року навчання
освітнього ступеня бакалавр ННІМПтаМ НУОМА
Науковий керівник: Бельо Л. Ю., ст. викладач кафедри
загальноправових дисциплін НУОМА*

УСИНОВЛЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ: ОСОБЛИВОСТІ ТА ПРОЦЕДУРА РЕАЛІЗАЦІЇ

З початком повномасштабної неспровокованої та невиправданої агресії РФ проти України від 24 лютого 2022 року процедура усиновлення залишалася незмінною та могла проводитись на загальних підставах, проте фактично були ускладнені умови її проведення, особливо в тих регіонах, що перебували під тимчасовою окупацією чи в яких відбувались активні бойові дії. Тобто це було зумовлено не законодавчими підставами, а бар'єрами, що утворилися через війну. Зокрема в той час зупинили свою роботу суди, був обмежений доступ до багатьох державних реєстрів, було ускладнене проведення всіх етапів усиновлення.

Діти – це найбільш вразлива та незахищена категорія населення, особливо в умовах сьогодення. На превеликий жаль, більшість дітей втратили своїх батьків через ворожі обстріли по мирному населенню зі сторони супротивника, але залишаються небайдужі люди, які готові взяти на себе відповідальність за життя таких дітлахів. Кожна дитина має право зростати в сім'ї, де вона оповита любов'ю, відчуває себе як фізично, так і морально захищеною, саме тому на нашу державу покладається обов'язок забезпечити належну процедуру усиновлення під час воєнного стану, щоб зберегти найвищі інтереси та гармонійні умови життя дітей.

Як зазначає Дмитро Лубінець, Уповноважений Верховної Ради з прав людини, від початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну без батьківського піклування залишилися понад 10 тисяч українських дітей. За його словами, точна цифра 10153 дитини, з яких 1610 дітей залишились без піклування у зв'язку зі смертю чи загибеллю батьків [1].

Основним законом, який регулює питання усиновлення є Сімейний кодекс України (далі – СК України). У ньому містяться окремі положення щодо того, які документи потрібні для цієї процедури [2, с. 277].

Відповідно до положень частини 1 статті 207 СК України усиновленням є прийняття усиновлювачем у свою сім'ю особи на правах дочки чи сина, що усиновлення громадянином України дитини, яка є громадянином України, але проживає за межами України, здійснюється в консульській установі або дипломатичному представництві України [3]. Якщо усиновлювач не є громадянином України, для усиновлення дитини, яка є громадянином України, потрібен дозвіл центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері усиновлення та захисту прав дітей. Усиновлення іноземцем дитини, яка є громадянином України, здійснене у відповідних органах держави, на території якої проживає дитина, є дійсним за умови попереднього одержання дозволу центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері усиновлення та захисту прав дітей [2, с. 278].

До того ж слід наголосити на двох важливих моментах:

1. дитина, щодо якої вирішується питання про усиновлення, повинна перебувати на відповідному обліку в органах опіки та піклування (стаття 214 СК України);
2. особи, які бажають усиновити дитину, також повинні перебувати на відповідному обліку в органах опіки та піклування (стаття 215 СК України) [3].

Отже, щоб забезпечити найкращі інтереси кожної дитини, надати їм допомогу, необхідно обов'язково звернутися до служби у справах дітей. Вимоги до осіб, що мають намір усиновити дитину та перелік подання відповідних документів для оформлення усиновлення під час воєнного стану залишилися незмінними. Також слід зазначити, що усиновлення здійснюється на підставі рішення суду.

Проте, навіть з урахуванням складного порядку процедури усиновлення, вона не може бути спрощена чи прискорена під час війни, а саме тому відбувається на загальних підставах, спираючись на положення Цивільного та Сімейного кодексів України. Окрім зазначених кодексів процедура усиновлення регулюється Порядком провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей. Постановою Кабінету Міністрів України від 16 серпня 2022 р. № 907 цей Порядок доповнено розділом «Особливості провадження діяльності з усиновлення під час воєнного стану» [4].

10 вересня 2022 року Кабінет Міністрів України також вніс зміни до «Порядку провадження органами опіки та піклування діяльності, пов'язаної із захистом прав дитини» [5]. Зокрема, відповідно до таких змін «розширено підстави для надання статусу дитини- сироти, дитини, позбавленої батьківського піклування дітям, батьки яких: не виконують свої обов'язки з виховання та утримання дитини з причин перебування батьків на територіях, які розташовані в районі проведення воєнних (бойових) дій або які перебувають в тимчасовій окупації, оточенні (блокуванні)/ тимчасово окупованій території; перебувають у розшуку як зниклі безвісти за особливих обставин або визнані такими, що зникли безвісти за особливих обставин; є військовополоненими (перебувають у полоні держави-агресора); позбавлені особою свободою (затримані, взяті у заручники) органами влади держави-агресора».

Також варто звернути увагу на Постанову Кабінету Міністрів України № 618 від 24 травня 2022 року. Відповідно до неї, у разі коли усиновлена дитина тимчасово переміщена (евакуйована) за межі України під час введення на території України надзвичайного або воєнного стану, усиновлювачі зобов'язані забрати дитину в присутності посадової особи консульської установи України після пред'явлення: копії рішення суду про усиновлення та документів усиновлювачів, що посвідчують їх особу, письмове погодження Нацсоцслужби, узгодженого із службою у справах дітей, зобов'язання усиновлювачів, справжність підпису на якому засвідчено нотаріально, адресованого консульській установі України в державі тимчасового перебування (евакуації) дитини тощо [6].

Завдяки сучасним технологіям є можливість скористатись чат-ботом "Дитина не сама", цим самим надати допомогу, якщо ви бажаєте тимчасово прихистити дитину у своїй сім'ї, ваша дитина загубилася, знайшли дитину без супроводу дорослих, маєте інші питання стосовно дітей тощо.

Таким чином, під час воєнного стану не відбулось вагомих змін у процедурі усиновлення. Держава піклується про захист прав дітей-сиріт та дітей, позбавлених

батьківського піклування, звертається увага на те, щоб особи, які всиновлювали дітей мали безпечне місце перебування, фінансову спроможність забезпечити дітей необхідним. Водночас, на територіях, де активно ведуться бойові дії, процедура усиновлення не може бути забезпечена з дотриманням всіх вимог, а також особи, які уповноважені розглядати такі справи тимчасово не здійснюють повною мірою своїх повноважень. Отже, цей момент потребує законодавчого вдосконалення задля забезпечення гармонійних умов життя дітей в цей складний час.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. З лютого 2022-го без батьківського піклування залишилися понад 10 тис. українських дітей. URL: <https://ua.news/ua/ukraine/s-fevralya-2022-go-bez-roditelskoj-opeki-ostalos-bolee-10-tys-ukrainskih-detej> (дата звернення: 11.03.2024)
2. Кузнецова К. І. Процедура усиновлення під час воєнного стану: практичний аспект / К. І. Кузнецова // Актуальні проблеми приватного та публічного права : матеріали IV Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 93-річчю з дня народж. чл.-кор. НАПрН України, акад. Міжнар. кадр. акад., Заслуж. діяча науки України, д-ра юрид. наук, проф. Процевського О. І., Харків, 21 трав. 2022 р. / Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. – Харків, 2022. – С. 277–281.
3. Сімейний Кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 21-22, ст. 35. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2947-14#Text> (дата звернення: 11. 03. 2024)
4. Про затвердження Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей: Постанова Кабінету Міністрів України від 8 жовтня 2008 р. № 905. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/905-2008-%D0%BF> (дата звернення: 11. 03. 2024)
5. Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини: Постанова Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 р. № 866. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/866-2008-%D0%BF#n15> (дата звернення: 11. 03. 2024)
6. Про внесення змін до Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей: Постанова Кабінету Міністрів України від 24.05.2022 № 618. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/618-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 11. 03. 2024)

Дідицька Дарина
Здобувач другого (магістерського)
освітнього ступеня
юридичного факультету Волинського
національного університету ім. Лесі Українки

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЦИФРОВИХ ДОКАЗІВ ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

У статті досліджено поняття «електронних доказів», зміст та джерела електронних документів, особливості такого виду доказів, як «електронний документ» від інших видів доказів. Крім цього, автор зазначає особливості огляду електронних доказів працівником дізнання, його вилучення та зберігання.

Ключові слова: «електронні докази», «електронні документи», «цифрові докази», «вилучення електронних доказів».

Із неминучим розвитком суспільства та інновацій, нас все більше та більше поглинають цифрові технології. Цифрові докази також займають левову частку серед усіх доказів, які використовуються у кримінальному провадженні. Використання цифрових доказів у досудовому розслідуванні відкриває нові можливості, але також породжує численні виклики та питання. Враховуючи це, необхідно більш детально звернути увагу на поняття та особливості цифрових доказів у кримінальному праві.

Метою цієї статті є дослідження поняття та складних аспектів, що виникають у контексті використання електронних доказів у кримінальному процесуальному праві України.

Вивченню цифрових технологій приділяли особливу увагу Гуцалюк М.В., Гавловський В.Д., Хахановський В. Г., Самойлов С.В., Ахтирська Н. М., та інші науковці та практики.

Електронні докази у кримінальних провадженнях представляють собою інформацію, яка може бути отримана у цифровій формі. Їх отримують за допомогою різних електронних пристроїв, комп'ютерних носіїв інформації та комп'ютерних мереж, включаючи Інтернет. Ці докази стають доступними для розгляду після їх обробки за допомогою комп'ютерної техніки. Терміни "електронні докази" та "цифрові докази" використовуються паралельно, хоча їх законодавче визначення ще не узгоджене. [4, с. 5]

Електронні докази можуть бути отримані з різних джерел у цифровому форматі, таких як різноманітні носії інформації, моноблоки, мобільні пристрої (такі як мобільні телефони та планшетні комп'ютери), цифрові камери, роутери, маршрутизатори, комп'ютерні мережі, глобальна мережа Інтернет, а також аудіо- та відеозаписи. Це означає, що будь-який електронний пристрій, який знаходиться на місці обшуку, може бути джерелом електронних доказів. Важливо враховувати, що постійно з'являються нові типи електронних пристроїв, які також можуть містити потенційні електронні докази. [4, с. 7]

За своєю природою, електронний доказ переважно є цифровим об'єктом, який може мати кілька функцій у кримінальних справах:

1. він може бути інструментом або знаряддям, що використовувалося для здійснення кримінального правопорушення, такого як вірусні програми для несанкціонованого доступу до інформації або канали зв'язку для збуту наркотиків;

2. електронний доказ може включати збережені цифрові сліди самого кримінального акту, наприклад, відеозаписи з камер відеоспостереження, метадані, що фіксують час

входу користувача в систему, або інформацію про фінансові перекази, які можуть бути неправомірною вигодою для службової особи;

3. також електронний доказ може бути самим об'єктом кримінального правопорушення, як у випадку веб-сайтів, що містять порнографічний контент. [5]

Електронні докази подібні до традиційних доказів у багатьох відношеннях, але вони також мають свої унікальні особливості:

1. необхідна присутність спеціаліста (електронні докази часто не можна виявити без спеціалізованих знань та навичок, оскільки вони не доступні для звичайного спостереження);

2. електронні докази є нестійкими (у порівнянні з традиційними доказами, електронні докази можуть бути вразливими до втрати або зміни інформації через різні обставини, такі як розрядка пристрою або пошкодження пам'яті);

3. електронні докази можливо копіювати (електронні докази легко копіюються без втрати якості, що дозволяє створювати необмежену кількість копій без відмінності від оригіналу);

4. електронні докази можуть бути результатом як дії людини, так і функціонування інформаційних систем.

5. електронні докази характеризуються своєю мобільністю (вони можуть вільно переміщатися в електронних мережах і не обов'язково пов'язані з конкретним фізичним носієм);

6. крім цього, електронні докази мають специфічний порядок обробки (збір, перевірка та оцінка електронних доказів часто вимагають спеціалізованого підходу та методів). [2, с. 252]

Процедура огляду електронних документів в основному відповідає стандартному алгоритму дій, який виконується слідчими при огляді звичайних паперових документів. Цей процес включає наступні кроки: виявлення документів, їх візуальний огляд без зміни, фіксація за допомогою фотозйомки, внесення в протокол всіх дій, виявлення слідів рук або зміни первісного змісту, а також підготовку і упаковку документів. [3, с. 129]

Одночасно з цим, під час проведення слідчого огляду цифрових доказів, враховуються певні особливості об'єкта дослідження, що впливають як на процес дослідження, так і на спосіб оформлення отриманих результатів. Наприклад, під час пошуку електронних документів слід пам'ятати, що вони завжди знаходяться на окремих фізичних носіях (таких як USB-флеш-накопичувачі або диски), або можуть бути розміщені в мережі Інтернет, у тому числі на спеціальних хмарних сервісах. Будь-які дії з електронними документами мають здійснюватися за допомогою сертифікованого обладнання та ліцензійного програмного забезпечення, оскільки використання несертифікованого обладнання може призвести до пошкодження інформації, що міститься у цифровому документі.

Під час огляду місця події, житлових або робочих приміщень, а також під час огляду особистих речей та комп'ютерної техніки учасників кримінального провадження вилучаються фізичні носії електронної інформації, на яких може міститися важлива криміналістична інформація. У випадках, коли електронні докази розміщені на серверах або жорстких дисках підприємств, установ або організацій, рекомендується слідчому створити копію носія інформації, оскільки вилучення самого майна підприємства може мати негативні наслідки. За допомогою спеціального обладнання створюється ідентична копія електронної інформації, яка знаходиться на технічному носії, після чого оригінальні фізичні носії повертаються їх власникам. Аналогічні дії слід здійснювати й у разі потреби проведення комп'ютерно-технічної експертизи. [5]

Комп'ютерно-технічна експертиза (КТЕ) представляє собою одну з форм судових експертиз, яка спрямована на дослідження комп'ютерної техніки та/або носіїв інформації

з метою пошуку та фіксації доказів. Це процес, який виконують кваліфіковані експерти з метою аналізу автоматизації інформаційних процесів, комп'ютерної техніки та електронних носіїв, пов'язаних з конкретним кримінальним провадженням. КТЕ має на меті встановлення статусу об'єкта як комп'ютерного пристрою, виявлення та вивчення його ролі у скоєнні правопорушення, а також отримання доступу до машинних носіїв інформації з подальшим проведенням їх детального аналізу.

Завдання, які вирішуються під час комп'ютерно-технічної експертизи:

1. Виявлення інформації та програмного забезпечення за ключовими словами, що містяться на комп'ютерних носіях;
2. Відновлення видаленої інформації з носіїв інформації;
3. Дослідження відтворених комп'ютерних програм та їх відповідність певним параметрам (конкретним версіям чи вимогам на їх розробку);
4. Виявлення ознак підключення до комп'ютерних мереж, відвідування інтернет-ресурсів та аналіз історії переписки тощо;
5. Діагностичне дослідження технічних (апаратних) засобів комп'ютерної техніки з метою визначення їх функціональних можливостей та фактичного стану. [4, с. 46]

Висновки: Отже, ефективне використання цифрових доказів вимагає від правоохоронних органів та слідчих професійних навичок у роботі з комп'ютерними технологіями та програмним забезпеченням для аналізу цифрових слідів. Крім цього, збір, зберігання та обробка цифрових доказів потребує високого рівня захисту від несанкціонованого доступу. Недостатня цифрова безпека може призвести до порушення доказової бази та спроб зміни чи видалення даних. Також, слід зауважити, що з розвитком технологій необхідно постійно адаптувати законодавство до нових викликів, пов'язаних з цифровими доказами, зокрема, щодо їх допустимості в судовому процесі та правил їх збору і зберігання. Також ефективне використання цифрових доказів часто потребує співпраці з експертами у сферах комп'ютерної науки, кібербезпеки та цифрової форензики для здійснення аналізу та інтерпретації отриманих даних. І на кінець, збереження цілісності цифрових доказів від моменту їх збору до пред'явлення в суді є критичним аспектом, щоб уникнути будь-яких сумнівів у їх автентичності та достовірності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Алексеева-Процюк Д.О., Брисковська О.М. Електронні докази в кримінальному судочинстві: поняття, ознаки та проблемні аспекти застосування. Науковий вісник публічного та приватного права. 2018. Вип. 2. с. 247–253.
2. Ахтирська Н.М. До питання доказової сили кіберінформації в аспекті міжнародного співробітництва під час кримінального провадження. Науковий вісник Ужгородського національного університету, Сер. Право. 2016. Вип. 36. Т. 2. С. 123–125.
3. Бірюков В.В. Криміналістичне документознавство. — Київ: Паливода А.В. - 2007. - 331 с.
4. М. В. Гуцалюк, В. Д. Гавловський, В. Г. Хахановський та ін. Використання електронних (цифрових) доказів у кримінальних провадженнях : метод. рек. / ред. О. В. Корнейка. 2-ге вид. Київ : Вид-во нац. акад. внутр. справ, 2020. 104 с.
5. Козицька О.Г. Щодо поняття електронних доказів у кримінальному провадженні. Юридичний науковий електронний журнал, випуск № 8/2020, 2020.
6. Хижняк Є. С. Особливості огляду електронних документів під час розслідування кримінальних правопорушень. Держава та регіони, серія: Право, №54(8), 2017.

Дьяков Максим

здобувач вищої освіти 3 курсу

Навчально-наукового інституту права

та підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції

Науковий керівник: Телійчук Віталій Григорович

професор кафедри оперативно-розшукової діяльності

факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

кандидат юридичних наук, старший науковий співробітник, доцент

ЩОДО ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ТА ТАКТИЧНИХ ОСНОВ ПРОВЕДЕННЯ ОПЕРАТИВНОЇ УСТАНОВКИ

Оперативно-розшукова діяльність є однією з найважливіших складових у діяльності правоохоронних органів. Одним із етапів цієї діяльності є проведення оперативної установки, яка дозволяє отримати необхідну інформацію для розкриття кримінальних правопорушень та затримання злочинців. В умовах війни із Російською Федерацією, яка захопила частину території України і продовжує вчиняти агресивні дії, які загрожують Національній безпеці, оперативним підрозділам Національної поліції України необхідно освоїти та застосовувати будь-які сучасні методи боротьби із злочинцями [1, с. 111].

Оперативно-розшуковими заходами є передбачена чинним законодавством система дій, спрямованих на використання оперативно-розшукових засобів та методів, що здійснюють у межах своєї компетенції спеціально уповноважені підрозділи та їх службові особи, із метою вирішення конкретних завдань оперативно-розшукової діяльності та забезпечення кримінального судочинства [2].

Оперативна установка є етапом у проведенні оперативно-розшукових заходів, який визначає стратегічні та тактичні методи для досягнення поставлених завдань. Для успішного проведення оперативної установки необхідно враховувати організаційні та тактичні аспекти, що допомагають керувати процесом та досягати поставлених цілей. Організаційні та тактичні основи проведення оперативної установки в оперативно-розшуковій діяльності включають в себе розробку плану дій, вибір методів та засобів проведення, аналіз інформації та взаємодію з іншими службами. Успішне проведення оперативної установки залежить від чіткості цілей, дисциплінованості та співпраці всіх учасників процесу.

Відповідно до Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність», оперативна установка - це пошуковий захід, що полягає в діях службової особи оперативного підрозділу, спрямованих на збір інформації про особу, події або факти, які представляють інтерес для правоохоронних органів, шляхом оперативного опитування, ознайомлення з документами, наведення довідок із зашифруванням своєї приналежності до оперативних підрозділів правоохоронних органів [2].

Першочерговим завданням перед проведенням оперативної установки є ретельне планування цієї операції. Необхідно визначити мету установки, об'єкт та суб'єкт

установки, а також визначити методи та засоби, які будуть використовуватися для досягнення цієї мети. Також важливо враховувати ризики та можливі наслідки проведення установки, а також забезпечити координацію між всіма учасниками операції. Одним із ключових аспектів організації оперативної установки є забезпечення конспіративності та розкриття кримінального правопорушення. Учасники операції мають бути підготовлені до можливих змін у планах та процедурах, а також не повинні розголошувати інформацію про проведення установки третім особам. Під час здійснення пошукових заходів, зазначені підрозділи в установленому законом порядку повинні взаємодіяти між собою та зобов'язані сприяти один одному у виконанні покладених завдань, у межах власної компетенції [3, с. 23].

Дана взаємодія регламентується Наказом МВС «Про затвердження Інструкції про взаємодію правоохоронних органів у сфері боротьби з організованою злочинністю», затверджена 10.06.2011 №317/235. Визначають стратегічні та тактичні напрями взаємодії: організація взаємодії спрямована на реалізацію державної політики з боротьби з організованою злочинністю, усунення її причин і умов існування, а також на удосконалення правової бази для цієї боротьби. В рамках тактичної взаємодії здійснюється виявлення, документування та припинення діяльності організованих злочинних груп та організацій, попередження, розкриття і розслідування вчинених ними злочинів, а також розшук, затримання та відшкодування завданих збитків державі та особам [4].

На нашу думку, при проведенні оперативної установки в оперативно-розшуковій діяльності, можна визначити наступні етапи та функції:

перший етап - визначення цілей та завдань операції, формування оперативного штабу та визначення стратегії діяльності.

другий етап - збір та аналіз інформації, вибір методів та засобів проведення оперативної установки.

третій етап - планування дій та координація дії учасників операції, взаємодія між різними підрозділами та обмін інформацією.

четвертим етапом є саме виконання операції, контроль за ходом подій та прийняття необхідних рішень.

Успішність оперативної установки залежить від використання правильних тактичних прийомів та методів. Одним із найважливіших тактичних аспектів є встановлення контакту з об'єктом установки та отримання довіри з його боку. Це може бути досягнуто шляхом використання психологічних технік та методів впливу. Також важливим етапом проведення оперативної установки є збір та аналіз інформації, яка може бути використана для досягнення мети установки. Необхідно враховувати всі можливі джерела інформації, які можуть забезпечити необхідні дані.

Отже, організаційні та тактичні аспекти проведення оперативної установки в оперативно-розшуковій діяльності відіграють ключову роль у досягненні поставлених цілей. Важливо враховувати всі аспекти цієї операції, планувати її уважно та використовувати правильні тактичні прийоми для досягнення успіху. Надійність та конспіративність проведення оперативної установки є запорукою успішного розкриття злочинів та затримання злочинців. Успішне проведення оперативної установки вимагає від учасників оперативно-розшукової діяльності високого рівня професіоналізму, вміння працювати в команді та готовності приймати важливі рішення в умовах непередбачуваних ситуацій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Телійчук В. Г. Використання навичок здійснення візуальної психодіагностики як ефективний засіб отримання інформації оперативними працівниками. ДУВС. Дніпро, № 2 2023. 111-114с.
2. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18 лютого 1992 року. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text> (Дата звернення 09.03.2024).
3. Оперативно-розшукова діяльність Національної поліції: проблеми теорії та практики : матеріали Всеукр. наук.практ. конф. (Дніпро, 20 жовт. 2017 р.): у 2-х ч – ДУВС Дніпро, № 3 2017р. 132 с.
4. Наказ Міністерства внутрішніх справ «Про затвердження Інструкції про взаємодію правоохоронних органів у сфері боротьби з організованою злочинністю»: від 10 червня 2011 року №317/235. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0822-11#Text> (Дата звернення 10.03.2024).

Кабак Я.С.,
*курсантка ННІ права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції*
<https://orcid.org/0009-0001-4698-8371>
*Науковий керівник: Рижков Е.В.,
професор кафедри економічної та інформаційної безпеки
Дніпровського державного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, професор*

ХАРАКТЕРИСТИКА ТА АСПЕКТИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ДІЯЛЬНОСТІ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ОРГАНІВ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

У сучасних умовах для ефективного забезпечення роботи поліції України в області запобігання злочинності та виявлення правопорушень, необхідне комплексне використання оперативно-технічних, інформаційно-пошукових систем та технологій. Це відноситься до завдань, які стоять перед Національною поліцією України, включаючи забезпечення процесу збирання, обробки та розповсюдження різних типів інформаційних ресурсів. Однак, збереження безпеки цих даних потребує впровадження надійної системи інформаційної безпеки.

Процес інформатизації поліцейських структур відкриває широкі можливості для доступу до інформаційних ресурсів, необхідних для виконання завдань щодо захисту прав та свобод громадян, боротьби зі злочинністю та підтримки громадського порядку. Тому вдосконалення діяльності Національної поліції України можливе за умови впровадження ефективної системи захисту інформації.

Інформаційна безпека виступає як необхідний компонент загальної стратегії забезпечення інформаційних потреб людини, держави та суспільства. Це означає захист суб'єктів інформаційних ресурсів та їх законних інтересів. Зміст та значення поняття "інформаційна безпека" розкриваються у практичній діяльності, наукових дослідженнях та відповідних нормативно-правових актах.

Забезпечення інформаційної безпеки в діяльності правоохоронних органів України здійснюється через організаційні та правові заходи. Це охоплює організацію роботи, пов'язаної з обігом, збиранням, обробкою, зберіганням та використанням інформації, а також видання відповідних наказів, розроблення положень та інструкцій.

Проблеми інформаційної безпеки в умовах глобальної інформатизації і розвитку Інтернету набувають стратегічного значення. Заслуговує на увагу і позиція Я. Жаркова, відповідно до якої «... одним із ключових завдань сучасної держави є гарантування інформаційної безпеки особистості ...»[1].

Існуючі в науковій літературі поняття інформаційної безпеки класифікуються на дві групи. У першій групі понять інформаційна безпека пов'язана із захистом інформації, інформаційних ресурсів, особистості, суспільства і держави від негативного інформаційного впливу, яке може призвести до спотворення інформації, зміни

інформаційного мислення користувачів інформації та, як наслідок, до непередбачуваних соціальних і політичних процесів. Друга група об'єднує науково-технічні властивості інформаційної безпеки, акцентує увагу на загрозах інформаційної безпеки, що виникають внаслідок інформаційної невизначеності, коли споживач (особистість, суспільство або держава) з яких-небудь причин не може скористатися інформацією, яка циркулює в інформаційному просторі [2].

Отже, можна узагальнити, що під інформаційною безпекою в діяльності поліції розуміється стан, коли доступ до інформації мають лише уповноважені суб'єкти згідно з чинним законодавством, і виключено можливість її незаконного розголошення третім особам.

Відповідно до Закону України «Про Національну програму інформатизації», об'єктами інформаційної безпеки є: інформаційні ресурси, канали інформаційного обміну і телекомунікації, механізми забезпечення функціонування телекомунікаційних систем і мереж та інші елементи інформаційної інфраструктури [3].

В сучасний час, основним шляхом протидії витоку інформації є гарантування фізичного (такі як технічне обладнання, засоби зв'язку, кваліфікований персонал) та логічного (включаючи операційні системи, застосунки, та дані) захисту інформаційних ресурсів поліцейських органів України. Це досягається через застосування апаратних, програмних і криптографічних методів та засобів захисту, а також комплексу організаційних заходів.

Досвід роботи поліції зарубіжних країн стосовно забезпечення інформаційної безпеки дає змогу виокремити два напрями діяльності вітчизняних правоохоронних органів. Перший – полягає в удосконаленні діяльності правоохоронних органів щодо гарантування власної інформаційної безпеки зсередини, тобто, так званої внутрішньої реформи. Другий – у поліпшенні правового забезпечення інформаційної безпеки на державному рівні, тобто в імplementації своєрідної зовнішньої реформи [4, с. 22].

Отже, можна вважати, що забезпечення інформаційної безпеки в діяльності територіальних органів поліції України є одним із ключових аспектів їхньої роботи. Шляхом ефективної організації заходів інформаційної безпеки для підтримки інформаційно-правової діяльності поліції можна досягти забезпечення безпеки як на державному, так і міжнародному рівнях.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Жарков Я. Небезпеки особистості в інформаційному просторі. Розділ І. Аналітика. Інформаційна безпека. 2020р.
2. Турчак А.В. Механізми забезпечення інформаційної безпеки як складової державної безпеки України: дис. ... канд. юрид. наук: 25.00.02. К.: 2020. 229 с.
3. Про Національну програму інформатизації: Закон України № 74-98 - ВР (у редакції від 16.10.2020 р.) Відомості Верховної Ради 1998. № 27–28. Ст. 181.76.
4. Суббота А. Інформаційна безпека діяльності працівників правоохоронних органів / А. Суббота // Віче. – 2021. – № 22. – С. 19–22.

Казьмірук Д. С.

*Курсант 3 курсу Навчально-наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції
Навчальної групи СР-141*

Науковий керівник: Логінова М. В., капітан поліції

*Викладач кафедри цивільного права та процесу
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*

ПОНЯТТЯ, СКЛАД ТА ВИДИ ТРУДОВИХ ПРАВОВІДНОСИН

Дуже легко заплутатися, що ж насправді являє собою поняття трудових правовідносин, адже їх дуже часто плутають із цивільними тощо. У даній роботі розглянемо, як виробничі відносини охоплюють поєднання робочої сили та засобів виробництва для створення матеріальних благ і їх подальшого розподілу. Ці відносини включають суспільні трудові зв'язки, що формуються між працівником, власником та підприємством у контексті виконання права на працю.

Як було зазначено раніше, поняттю трудових відносин дуже часто приписують інше – цивільних, яке тлумачить, що цивільні правовідносини є відносинами, врегульованими нормами цивільного права та процесу майнові та особисті немайнові відносини, між юридично рівними учасниками, що мають певні цивільні права і обов'язки, що в свою чергу виникають, змінюються та припиняються відповідно до чинного законодавства.

Трудові правовідносини - це правові взаємовідносини між роботодавцем і працівником, що регулюються законодавством та умовами, визначеними роботодавцем, і спрямовані на виконання певної роботи.

Також важливо розрізняти трудові відносини від працевлаштування, оскільки перше може включати в себе елементи, де праця є лише однією з складових. Є ситуації, коли виконання певної роботи не формує суспільні трудові відносини, і такі відносини підлягають цивільному, а не трудовому праву.

Наприклад, виконання роботи може бути загальною частиною багатьох відносин у суспільстві, і це не завжди означає, що ці відносини є суспільно трудовими. Справжні суспільно трудові відносини виникають, коли праця стає не просто складовою частиною, а визначальною основою існування відносин, включаючи організацію процесу праці та його регламентацію. Такі відносини формуються не тільки вольовими діями учасників, але й підпорядковуються правовим нормам, які надають їм юридичний статус.

Однак учасники можуть самі визначати зміст і умови таких відносин, враховуючи відповідні норми трудового права, яке визначає трудові правовідносини на основі легальних визначень у статті 21 Кодексу законів про працю.

Трудові правовідносини виникають у випадках, коли існують реальні трудові відносини, які потребують юридичного оформлення, тобто переходу у сферу правових зобов'язань. Другими словами, трудові правовідносини представляють форму існування суспільних трудових відносин. Використання терміну "фактичні суспільні або трудові відносини" не виключає їх урегулювання правом. Порядок дій, який призводить до

виникнення правових зв'язків, часто визначається законодавством і складає певний правовий процес.

Основний принцип для розуміння правових відносин полягає в тому, що без наявності правової норми відсутні й правовідносини. Правова норма виступає як модель для правових відносин, але сама по собі не породжує їх. Конкретний суб'єкт не може утворити правовідносини лише волевиявленням, якщо відсутня відповідна правова норма, що регулює ці відносини.

Для виникнення правових відносин необхідно наявність події або дії, яка передбачена нормою і має юридичний характер, і тільки в цьому випадку законодавство створює правову базу для їх існування. Юридичні факти виникають не через норми права, а через дії осіб, які, не завжди усвідомлюючи це, діють в межах юридично допустимого. Трудові правовідносини виникають з моменту укладення трудового договору між працівником та роботодавцем і початку виконання праці.

Оскільки для життєдіяльності людини необхідні матеріальні блага, трудові правовідносини тривають протягом всього періоду працездатності і припиняються лише за волею сторін у зв'язку з пенсією або смертю працівника.

Зважаючи на специфіку предмету трудового права, який базується на трудових правовідносинах у контексті їх поєднання з суспільними відносинами, можна виділити наступні види правовідносин у цій сфері:

- Правовідносини забезпечення зайнятості та працевлаштування.
- Трудові правовідносини між працівником і роботодавцем.
- Колективні правовідносини трудового колективу та профспілки з роботодавцем і його адміністрацією.
- Правовідносини з професійної підготовки працівників безпосередньо на виробництві.
- Правовідносини з нагляду за дотриманням норм трудового законодавства.
- Правовідносини з питань матеріальної відповідальності сторін трудового договору за завдану шкоду та розгляду трудових спорів.

Щодо умов виникнення трудових правовідносин?

Щоб отримати статус працівника, особа повинна мати здатність до трудових прав та дій. Правоздатність полягає в можливості особи мати цивільні права та обов'язки, і вона виникає з моменту народження та закінчується з смертю. Суть правоздатності проявляється у здатності особи володіти особистим та приватним майном, користуватися житловими приміщеннями та іншими речами, успадковувати та заповідати майно, обирати рід занять та місце проживання, мати авторські права на твори, винаходи, раціоналізаторські пропозиції, та здійснювати інші майнові та особисті дії.

Лише особа, яка спроможна працювати, може бути однією зі сторін трудових правовідносин. Вона зобов'язана виконувати свої обов'язки особисто і не може передавати їх іншій особі. Трудова здатність громадян України розглядається як однакова для всіх, оскільки визначається тільки особистою здатністю працювати, а не статтю, національністю, расою, майновим станом чи національним походженням. Зазвичай ця здатність починає діяти з шістнадцятирічного віку, хоча іноді вона може бути визнана у п'ятнадцяти чи навіть чотирнадцяти рік. Також може бути дозволено працювати неповнолітнім у певних випадках, але трудове законодавство встановлює

умови праці, щоб забезпечити їхній нормальний фізичний та психічний розвиток, зокрема:

- додаткові заходи з охорони праці;
- скорочення тривалості робочого дня;
- подовжені відпустки.

Отже, проаналізувавши певну нормативно-правову базу в галузі цивільного та трудового права, можемо зауважити, що дуже важливим є правильне тлумачення та розуміння юридичної лексики. Обізнаність в галузі трудового права може дати перевагу в роботі не лише правникам, а й цивільній особі.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр>
2. Кодекс законів про працю України // затверджується Законом № 322-VIII від 10.12.71 ВВР, – 1971
3. Закон України «Про охорону праці» [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1992. – № 49. – с. 668. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2694-12>
4. Закон, від 21.11.97, N 665/97-ВР, Про внесення змін до Закону України "Про зайнятість населення".
5. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р. № 435-IV// Відомості Верховної Ради України. – 2003. – № 40-44 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>
6. Трудовий кодекс України: Проект Закону України №1658 від 27.12.2014. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53221 (дата звернення 28.06.2019)

Казьмірук Д. С.

*Курсант 3 курсу Навчально-наукового інституту права та
підготовки фахівців для підрозділів Національної поліції*

Навчальної групи СР-141

Науковий керівник: Логінова М. В., капітан поліції

Викладач кафедри цивільного права та процесу

Дніпровського державного університету внутрішніх справ

РОБОЧИЙ ЧАС ТА ЧАС ВІДПОЧИНКУ У ПРАЦІВНИКІВ ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНІВ ПІД ЧАС ДІЇ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Право на відпочинок відноситься до природних та невід'ємних прав людини, що закріплено в Загальній Декларації прав людини та інших актах міжнародного права. Робітники правоохоронних органів мають право на відпочинок навіть під час воєнного стану, наданням щорічних оплачуваних відпусток, днів щотижневого відпочинку. Загальна Декларація прав людини (ст. 24) проголошує як невід'ємне право кожної людини право на відпочинок та дозвілля, включаючи право на розумне обмеження робочого дня та на оплачувану періодичну відпустку. Статтю 8 Закону України «Про Національну поліцію» доповнено частиною четвертою, яка передбачає, що під час дії воєнного стану поліція діє згідно з призначенням та специфікою діяльності з урахуванням тих обмежень прав і свобод громадян, а також прав і законних інтересів юридичних осіб, що визначаються відповідно до Конституції України та Закону України «Про правовий режим воєнного стану». У період дії воєнного стану щорічна основна оплачувана відпустка надається працівникам тривалістю 24 календарні дні. Протягом періоду дії воєнного стану на прохання працівника може надаватися відпустка без збереження заробітної плати до закінчення воєнного стану.

Виключно важливі для нормального проходження служби норми про те, що розуміється під час відпочинку співробітника; право на якісь конкретні види часу відпочинку (крім відпусток) має співробітник і в якому порядку вони повинні надаватися. Наявність перерахованих прогалин є істотним недоліком чинного Положення про проходження служби, тим більше, що, як зазначалося вище, подолання їх шляхом безпосереднього застосування законодавства про працю не має достатніх підстав. Здається, що основні питання часу відпочинку працівників мають регулюватися безпосередньо Положення про проходження служби (що є законодавчим актом) без використання актів законодавства про працю та інших актів спеціального законодавства.

Законом передбачено, що на період дії воєнного стану не діють норми КЗпП України щодо:

- скорочення роботи на одну годину як при п'ятиденному, так і при шестиденному робочому тижні напередодні святкових і неробочих днів;
- тривалості робочого дня напередодні вихідних днів при шестиденному робочому тижні не більше 5 годин;

- обмеження граничних норм надурочних робіт;
- перенесення вихідного дня на наступний після святкового або неробочого;
- заборони залучення до робіт у вихідні, святкові і неробочі дні;
- компенсації за залучення до робіт у вихідні, святкові і неробочі дні.

Для співробітника органів внутрішніх справ встановлюються такі види часу відпочинку: перерва протягом службового дня, щоденний відпочинок, вихідні дні (тижневий безперервний відпочинок), неробочі святкові дні та відпустки під час воєнного стану.

Час відпочинку - час, протягом якого співробітник вільний від виконання службових обов'язків і яке він може використати на власний розсуд.

Основними видами часу відпочинку є: перерви протягом службового дня; щоденний відпочинок; щотижневий безперервний відпочинок (вихідні дні); неробочі державні свята та святкові дні; відпустки». Забезпечення права поліцейських на відпочинок, зокрема, щодо: нормативно-правового врегулювання механізму забезпечення гнучкого графіка відпочинку поліцейських; визначення законодавчих передумов для притягнення керівників органів Національної поліції, як роботодавців, поряд із дисциплінарною, до адміністративної відповідальності на загальних підставах за порушення права на відпочинок;

Керівник має право залучати працівників правоохоронних органів до роботи у святкові, неробочі та вихідні дні без врахування обмежень передбачених ст. 71-73 КЗпП України. Але при цьому встановлені обмеження залучення до таких робіт стосовно працівників, які мають дітей, які можуть залучатися за їхньою згодою до нічних і надурочних робіт, робіт у вихідні, святкові і неробочі дні, направлятися у відрядження. При цьому не залучаються до таких робіт: вагітні жінки і жінки, які мають дитину віком до одного року. 15 березня 2022 року прийнято Закон України "Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану"(далі - Закон), відповідно до якого на період дії воєнного стану вводяться обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина відповідно до статей 43, 44 Конституції України.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Про організацію трудових відносин в умовах воєнного стану : Закон України від 15.03.2022 р № 2136-9. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2136-20#Text> (дата звернення: 05.07.2022 р.).
2. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12.05.2015 р. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 22.07.2022 р)
3. Галуцько В.В. Адміністративне право України: [навчальний посібник] / [В.В. Галуцько, В.І. Курило, С.О. Короєд та ін.]. Херсон : Гринь Д.С., 2019. Т. 1 : Загальне адміністративне право. 272 с
4. Про Дисциплінарний статут Національної поліції України: Закон України від 15.03.2018 № 2337-VIII. Відомості Верховної Ради. 2018. № 29. Ст. 233.

Кот Владислав Володимирович
здобувач вищої освіти
Шпомер Алла Іванівна
кандидат юридичних наук, доцент кафедри
публічного та приватного права
Національного університету «Чернігівська політехніка»

ЗАСТОСУВАННЯ ПРИНЦИПУ МОВЧАЗНОЇ ЗГОДИ У СФЕРІ ДОЗВІЛЬНИХ ВІДНОСИН З ОРГАНАМИ ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Актуальність. Важливе місце у сфері державного регулювання господарської діяльності в Україні займає дозвільна система, що націлена на забезпечення балансу публічних та приватних інтересів в економічній сфері життя суспільства. Видача дозволів державними органами на здійснення певних видів господарської діяльності має на меті захистити населення від неякісної та шкідливої продукції, що впливає на їх життя та здоров'я. Для здійснення господарської діяльності, яка передбачає отримання певних дозволів, необхідно володіти достатньою матеріально-технічною та сировинною базою, яка відповідатиме встановленим державою вимогам до якості та безпеки продукції.

Для отримання дозволу на здійснення певних видів господарської діяльності необхідно пройти певну процедуру у встановленому законодавством порядку, а після цього вже відповідно отримати дозвіл або відмову в отриманні дозволу для здійснення господарської діяльності.

На практиці при отриманні дозволу виникають певні проблеми щодо строків його отримання або взагалі ігнорування дозвільним органом поданих суб'єктом господарювання документів. В цього випадку законодавство України надає таким суб'єктам право на отримання дозволу за принципом мовчазної згоди.

Метою даної роботи є визначення поняття, порядку застосування в практичній діяльності принципу мовчазної згоди на отримання дозволу суб'єктом господарювання.

Виклад основного матеріалу. Правове регулювання питання видачі та отримання документів дозвільного характеру для провадження відповідних видів господарської діяльності здійснюється Законом України «Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності» від 06.09.2005 р. (далі – Закон), а також окремими підзаконними актами, що регулюють питання видачі відповідних дозволів. Одним із таких актів є постанова Кабінету Міністрів України від 26.10.2011 «Про затвердження Порядку видачі дозволів на виконання робіт підвищеної небезпеки та на експлуатацію (застосування) машин, механізмів, устаткування підвищеної небезпеки».

Дозвільну систему у сфері господарської діяльності формують відносини, що виникають між суб'єктами дозвільного процесу (дозвільний орган, адміністратор та суб'єкт господарювання) з приводу видачі дозволів, їх переоформлення та анулювання. Форма документів дозвільного характеру може бути різною. Так, це може бути дозвіл, висновок, рішення, погодження, свідоцтво або інший документ, що відповідає положенням Закону. Сфера застосування документів дозвільного характеру є широкою, що зумовлюється розгалуженістю суспільних відносин та наявністю значних природних

штучних об'єктів, що потребують врегулювання з боку держави. До прикладу, до сфери об'єктів, на які видається дозвіл відповідно до Закону входять природні ресурси, земельні ділянки, споруди, будівлі, приміщення, обладнання та механізми тощо.

Юридичне значення документів дозвільного характеру полягає в обмеженні суб'єкта господарювання при здійсненні певних дій у сфері господарської діяльності. Без таких документів він не може проводити певні операції або займатися певними видами господарської діяльності. Якщо суб'єкт господарювання вчиняє господарські операції або здійснює види діяльності, які потребують дозволу, без відповідних документів, йому загрожує адміністративна, кримінальна, господарсько-правова та цивільна відповідальність.

Права, надані документами дозвільного характеру, відрізняються за обсягом і змістом від господарської компетенції, яка підтверджується ліцензією. Суб'єктивне право, яке отримує суб'єкт господарювання у рамках дозвільних відносин, зазвичай стосується здійснення конкретних господарських операцій і може бути реалізоване стосовно конкретного об'єкта, такого як земельна ділянка, будівля, природні ресурси, розміщені на певній земельній ділянці, конкретне обладнання тощо. У результаті виконання ліцензійних відносин суб'єкт господарювання отримує спеціальну господарську компетенцію, що дозволяє йому здійснювати господарську діяльність певного виду, не обмежуючи себе конкретними об'єктами [2, с.68].

Важливе значення у сфері регулювання видачі документів дозвільного характеру займає принцип мовчазної згоди щодо видачі дозволів. Так, згідно з положеннями Закону під принципом мовчазної згоди розуміють принцип, згідно з яким суб'єкт господарювання набуває право на провадження певних дій щодо здійснення господарської діяльності або видів господарської діяльності без отримання відповідного документа дозвільного характеру, за умови якщо суб'єктом господарювання або уповноваженою ним особою подано в установленому порядку заяву та необхідні документи в повному обсязі, але у встановлений законом строк документ дозвільного характеру або рішення про відмову у його видачі не видано або не направлено [1]. Дане визначення дозволяє виокремити наступні характеристики принципу мовчазної згоди. Так, по-перше, право на застосування принципу мовчазної згоди у суб'єкта господарювання виникає у випадку, якщо ним подано до дозвільного органу всі передбачені законодавством документи. Такі документи визначаються дозвільним органом самостійно з огляду на розгалуженість об'єктів дозвільного регулювання, оскільки такі об'єкти не є тотожними і для кожного з них необхідні власні матеріально-технічні цінності та ресурсне забезпечення, а тому встановити єдиний підхід у цьому питанні не можливо. По-друге, це строк прийняття рішення дозвільним органом. Так, згідно з абз. 4 ч. 1 ст. 4¹ Закону строк видачі документів дозвільного характеру становить 10 робочих днів [1]. Необхідно звернути увагу, що строк обчислюється в робочих днях, тобто сюди не входять ті дні, коли дозвільний орган офіційно не працює та не здійснює повноваження. По-третє, якщо у строк 10 робочих днів дозвільний орган не прийняв жодного рішення, ні про видачу документу дозвільного характеру, ні про відмову у видачі такого документу, то суб'єкт господарювання набуває право на провадження певних дій щодо здійснення господарської діяльності або видів господарської діяльності без отримання відповідного документа дозвільного характеру, за умови подачі до відповідного органу всіх необхідних документів.

До підстав для відмови у видачі документу дозвільного характеру Закон відносить: 1) документи подані не у повному обсязі, як того вимагає законодавство України; 2) виявлення у поданих документах недостовірних відомостей; 3) за результатами проведення експертизи та обстеження обладнання та ресурсів суб'єкта господарювання надано негативний висновок про можливість такого суб'єкта здійснювати відповідну господарську діяльність; 4) з інших підстав встановлених законами [1].

При застосуванні принципу мовчазної згоди необхідно виходити насамперед з того, що лише у випадку, коли суб'єкт господарювання подав до дозвільного органу повний пакет документів, а останній не прийняв жодного рішення про відмову чи надання дозволу, то господарюючий суб'єкт має право здійснювати свою діяльність без отримання дозволу лише у випадку, якщо в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань наявні відмітка про дату прийняття заяви. Така відмітка підтверджує факт подання заяви та необхідних документів, їх реєстрацію відповідним державним органом. Тобто, без такої відмітки суб'єкт господарювання не може посилатися на принцип мовчазної згоди у випадку не надання дозвільним органом у встановлений строк відповідних дозвільних документів. Згідно з встановленими правилами, останній день строку розгляду заяви дозвільним органом, вважається днем видачі документа дозвільного характеру.

Практика Верховного Суду щодо застосування принципу мовчазної згоди у сфері дозвільних відносин з органами державної влади є досить широкою, однак суди, як правило, притримуються наступної позиції.

Так, до основних засад застосування принципу мовчазної згоди відносяться: 1) суб'єкт господарювання може застосовувати принцип мовчазної згоди лише при сукупності умов викладених в абз. 11 ч.1 ст. 1 Закону; 2) дозвільний орган відмовляє суб'єкту господарювання у видачі відповідного дозвільного документу шляхом надсилання на його адресу відповідного розпорядчого документу, який визначений законодавством, а не листами такого органу з відповідним суб'єктом. Підтвердження або обговорення заяви протягом строку для видачі дозволу листуванням не скасовує принцип мовчазної згоди; 3) на думку Верховного Суду, принцип мовчазної згоди може застосовуватися не тільки у випадку подання заяви на видачу дозволу, але й у відносинах щодо продовження строку дії дозволів; 4) у цій категорії судових суперечок зазвичай не застосовуються такі заходи захисту прав, як вимога видати дозвільний документ або визнати права на проведення господарської операції за принципом мовчазної згоди. Замість цього, суди зобов'язують дозвільні органи розглянути заяву про видачу (продовження строку дії) дозволу та прийняти рішення щодо його видачі [3, с.18].

При використанні принципу мовчазної згоди суб'єкти господарювання повинні точно враховувати терміни видачі документів дозвільного характеру і розпочинати відповідну господарську діяльність лише після закінчення визначеного законом терміну. Це через те, що чинне законодавство передбачає адміністративну відповідальність за здійснення господарської діяльності без отримання відповідного дозвільного документа.

Висновок. Державне регулювання у сфері дозвільного характеру в Україні є достатньо спрощеним, на що вказує наявність принципу мовчазної згоди від суб'єкта, який надає відповідні дозволи. Принцип мовчазної згоди застосовується суб'єктом господарювання лише за сукупності встановлених законодавством вимог, які є обов'язковими для дозвільного органу, проте останній їх не дотримується, що надає

право суб'єкту господарювання здійснювати діяльність без отримання дозволу, однак при цьому необхідно зважати на те, що в Єдиному державному реєстрі юридичних осіб, фізичних осіб - підприємців та громадських формувань має бути відмітка про подання заяви до дозвільного органу та її прийняття. В інших випадках застосування принципу мовчазної згоди буде вважатися протиправним та підставою притягнення суб'єкту господарювання до юридичної відповідальності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Про дозвільну систему у сфері господарської діяльності: Закон України від 06.09.2005 р. № 2806-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2806-15#Text> (дата звернення: 18.05.2024 р.).
2. Апанасенко К. І. Державне регулювання та нагляд (контроль) у сфері господарської діяльності : навчальний посібник. Чернігів : ЧНТУ, 2018. 276 с.
3. Апанасенко К.І. Про судову практику у спрах, що виникають дозвільних правовідносинах у сфері господарювання. Економіка та право. Серія «Право». 2020. № 3 (58). С. 13–26.

Криворот Данило Сергійович
курсант ННІ права та підготовки фахівців для підрозділів
Національної поліції України
Нагорна Олена Олександрівна
Старший викладач кафедри цивільного права та процесу
Дніпропетровського державний університету внутрішніх спр

НАКАЗНЕ ПРОВАДЖЕННЯ ЯК ФОРМА РОЗГЛЯДУ ЦИВІЛЬНИХ СПРАВ

Цивільний процесуальний кодекс України встановлює різні форми провадження для забезпечення ефективного здійснення правосуддя. Однією з таких форм є наказне провадження, яке регулюється Розділом II ЦПК України. Проте, думки щодо характеру цього виду судочинства розділені.

Зокрема, З. А. Папулов визначає спрощене провадження як форму розгляду справ, де для ухвалення рішення достатньо звуженого складу фактів та процесуальних дій. Тим часом, А. Андрушко та Ю. Білоусов підкреслюють, що наказне провадження є спрощеною формою у випадках, коли вимоги мають очевидно достовірний характер. В. Решетняк вважає наказне провадження самостійним видом цивільного судочинства, хоча воно має спільні риси з судовим рішенням.

З позиції дієвого права на захист своїх прав, кожна особа має право звертатися до суду за захистом порушених чи оспорюваних прав. Відмова від цього права є неможливою, оскільки воно є невід'ємним елементом правової системи. Судовий наказ, згідно з ч. 1 ст. 160 ЦПК, є особливою формою судового рішення, яке видається за результатами розгляду певних вимог, передбачених ст. 161 ЦПК. У наказному провадженні учасниками справи є заявник та боржник, які мають бути цивільно дієздатними згідно з відповідними законами [1, с. 30].

Статтею 161 ЦПК України встановлені підстави для видачі судового наказу, включаючи вимоги щодо стягнення заборгованості, компенсації витрат та інші. Для подання скарги до суду, необхідно правильно оформити заяву про видачу судового наказу, зазначивши всі необхідні дані та документи. Усі ці аспекти демонструють значення та специфіку наказного провадження в цивільному судочинстві України, яке відіграє важливу роль у забезпеченні доступності та швидкості правосуддя для громадян [4].

Видача судового наказу є важливим етапом цивільного судочинства, забезпечуючи швидке та ефективне розв'язання спорів. Цей процес відбувається без судового засідання та виклику до суду заявника та боржника, і враховується лише письмові докази. Це означає, що висновки експертів та свідчення свідків не враховуються, а суд враховує лише письмові та електронні докази.

У контексті цього, О. Вершинін вказує, що письмові докази мають переваги у порівнянні з іншими видами доказів, оскільки вони мають більшу доказову базу та силу. У судовій практиці, документи кваліфікованої юридичної форми вважаються "безспірними", а їхній зміст – достовірним. Для видачі судового наказу передбачені певні умови та підстави, які встановлені законодавством. Згідно зі ст. 165 ЦПК України, є

підстави для відмови суду у видачі судового наказу. Після усунення недоліків, заявник може повторно звернутися з такою самою заявою, або звернутися до суду з тими самими вимогами у позовному провадженні [4].

Процесуальні умови для відповідності заяви про видачу судового наказу до чинного законодавства включають форму і зміст заяви, підставу для видачі судового наказу, дієздатність заявника, додані допустимі письмові докази, сплату судового збору та інші умови. Судовий розгляд заяви про видачу судового наказу відбувається протягом п'яти днів з моменту її надходження до суду, без судового засідання та повідомлення сторін. За результатами розгляду суд може видати судовий наказ або ухвалу про відмову у видачі наказу. Цей документ може бути скасований лише в передбачених законом випадках [3, с. 27].

Судовий наказ має визначені реквізити, які включають дату видачі, найменування суду, інформацію про стягувача та боржника, посилення на закон, суми, терміни та інші відомості. Ці реквізити встановлені для забезпечення ясності та чіткості в судових рішеннях. Усі ці аспекти виконані з метою забезпечення справедливості та ефективності в цивільному судочинстві, що підкреслює значення судового наказу як інструменту для забезпечення правосуддя [2, с. 6].

Наказне провадження в цивільному судочинстві визначається як самостійний, спрощений та особливий вид цивільних проваджень, спрямований на швидке та ефективне вирішення матеріального права стягувача. Цей вид проваджень передбачає, що заявник доводить своє право вимоги до боржника, який не виконує своїх зобов'язань за договором чи за законом, використовуючи судові документальні докази.

Аналізуючи вищезазначені характеристики наказного провадження, можна виділити його основні ознаки спрощеності. Перш за все, це одноосібність вирішення справи без участі сторін та без проведення судового засідання. Далі, відсутність позовних методів захисту, таких як мирова угода чи виклик свідків, що спрощує процес [3, с. 35]. Також варто відзначити спрощену форму доказування, яка базується на письмових достовірних доказах та документах. Важливим аспектом наказного провадження є скороченість вирішення справи, а також спрощена форма оскарження та набуття законної сили судового наказу. Також варто зазначити, що судовий наказ може бути скасований тією ж судовою інстанцією, яка його розглядала, що підкреслює його специфіку та самостійність.

Отже, наказне провадження є важливим інструментом для забезпечення швидкого та ефективного правосуддя у цивільних справах. Враховуючи його характеристики та особливості, можна стверджувати, що воно є ефективним механізмом для захисту прав та інтересів сторін у цивільному судочинстві.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Колос А. Теоретичні проблеми спрощеного провадження у цивільному процесі. Цивільне право і процес. 2019. С. 32–35.
2. Навроцька Ю. Особливості процесу доказування у наказному провадженні : Львів, 2016. С. 431–440.
3. Про судовий збір : Закон від 08.07.2011 № 3674-VI. Відомості Верховної Ради України. 2020. № 14. ст. 87.
4. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон від 18.03.2004 № 1618-IV/ Відомості Верховної Ради України. 2020. № 40–41, 42, ст. 492.

Кучеренко Діана
здобувач вищої освіти 3 курсу
Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: викладач кафедри цивільного права та процесу
Логінова Марина Вікторівна, капітан поліції

ЩОДО ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ СТРОКІВ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

У сучасному цивільному судочинстві важливе значення має регулювання термінів і строків. Розуміння концепції строків і їх правильне застосування є важливим для забезпечення справедливості та ефективності процесу. Недостатня увага до цього питання може призвести до неправомірного ускладнення або затримки судового процесу, що підірве довіру до системи правосуддя.

У цивільному процесі поняття строків має вирішальне значення. Строки визначаються законом як ключові часові рамки для виконання певних процесуальних дій, які впливають на хід розгляду справи та захист прав сторін. Проте, розуміння і застосування цих строків не завжди є простим завданням, існують проблеми, пов'язані з їх інтерпретацією та виконанням. Поняття «строк» та «процесуальний строк», які вживаються у Цивільному процесуальному кодексі України [1], нормативно не відображаються. Однак у науці цивільного процесу можна зустріти ряд підходів до цього питання.

Дотримання процесуальних строків є ключовим показником виконання учасниками цивільно-процесуальних відносин вимог законодавства та своїх обов'язків. Забезпечення систематичності та ефективності виконання окремих процесуальних дій сприяє стабільності цивільного судочинства загалом.

Щоденно фізичні та юридичні особи вступають у різноманітні правовідносини, які можуть бути миттєвими та негайно припинятися, як у випадку купівлі-продажу. Існують також довготривалі правовідносини, що тривають протягом короткого проміжку часу (наприклад, залізничне перевезення), або на кілька років (як у випадку будівельного підряду). Наприклад, договір довічного утримання названий так через те, що правовідносини продовжуються протягом усього терміну життя людини. Таким чином, час відіграє ключову роль у визначенні природи та тривалості цивільних правовідносин.

У юридичних нормах, які спрямовані на регулювання поведінки людей, використовується термін "строк" як правова категорія, що визначає часові рамки для виконання певних дій чи подій. Це поняття не перебуває в філософській сфері "часу", а має конкретне юридичне значення. Як зазначає В. В. Луць, строки відіграють важливу роль у цивільному обігу, упорядковуючи його, забезпечуючи стабільність цивільних правовідносин і допомагаючи вчасно та якісно задовольняти потреби їх учасників [2, с. 82].

Положення про строки та терміни пронизують різні галузі цивільного права і відіграють важливу роль у забезпеченні своєчасного захисту порушених прав та інтересів учасників цивільних правовідносин. Ця важливість розглядається не лише в контексті

цивільного права, але й у зв'язку з розумінням часових аспектів у інших галузях законодавства, таких як сімейне, земельне, екологічне та господарське право.

Строки та терміни є не лише інструментом регулювання, але й важливим засобом забезпечення порядку і правової стабільності у суспільстві. Їх правильне застосування допомагає уникнути конфліктів і сприяє ефективному функціонуванню правової системи.

Визначення строків у цивільному процесі передбачає розуміння їх як часових рамок, встановлених законом, для виконання певних дій або подій у межах судового процесу. Це може включати терміни подання документів, відповідей сторін, вчинення процесуальних дій тощо. Слід зазначити, що у цивільному процесі існують різні види строків, включаючи законні (закріплені в законодавстві), процесуальні (встановлені судом чи законом для конкретної справи), та договірні (встановлені сторонами за домовленістю). Кожен вид строків може мати свої особливості та наслідки для сторін процесу.

У теорії цивільного процесу найбільш поширеним є підхід, за яким процесуальні строки поділяються на види за такими ознаками:

- 1) за способами визначення поділяються на встановлені законом та встановлені судом [3, с. 120]. Встановлені законом за чіткістю визначення є абсолютно визначеними; відносно визначеними (встановлені судом строк для пред'явлення заявником до держателя втраченого цінного папера на пред'явника або векселя не може бути більшим двох місяців);

- 2) за суб'єктами вчинення процесуальних дій процесуальні строки поділяються на встановлені для суду та осіб, які беруть участь у розгляді справи;

- 3) за тривалістю вчинення процесуальної дії.

Варто підкреслити, що в сучасному цивільному процесі строки виконують важливу роль у заохоченні альтернативних методів вирішення спорів перед судом. Це означає, що вони створюють чіткі терміни для досудових, мирових та арбітражних процедур, спонукаючи сторони до активного вибору таких методів у межах встановлених термінів. З іншого боку, цивільно-процесуальні строки спрямовані на забезпечення процесуального формалізму у судовому процесі. Це проявляється у встановленні чітких термінів та умов подання, розгляду та оцінки доказів. Таким чином, строки виступають інструментом для забезпечення відповідності різноманітних принципів цивільного процесуального права, що сприяє ефективному та справедливому вирішенню цивільних справ.

Чіткі терміни та обмеження строків допомагають учасникам процесу планувати свої дії, визначати стратегії та уникати непередбачених затримок. Відповідно, вони сприяють не лише швидкому та ефективному вирішенню справ, але й забезпечують прозорість та довіру до правосуддя. Крім того, суворе дотримання строків допомагає попередити можливі зловживання та забезпечує рівноправність учасників процесу перед законом. Таким чином, строки в цивільному процесі є не лише інструментом для забезпечення правової організації процесу, але й важливим елементом для забезпечення справедливості та довіри до правосуддя.

Основні функції цивільно-процесуальних строків можна обґрунтовувати як сукупність норм цивільно-процесуального права, спрямованих на визначення часових рамок для реалізації процесуальних відносин, вчинення окремих процесуальних дій та настання відповідних юридичних наслідків. Цей інститут виконує регулятивну функцію стосовно учасників цивільного процесу, забезпечуючи орієнтацію норм, що регулюють відповідні строки, на чітке визначення часових моментів та проміжків.

Отже, правильне розуміння та застосування строків у цивільному процесі є важливим для забезпечення справедливого та ефективного судочинства. Необхідно звертати увагу на усунення проблем, пов'язаних з їх інтерпретацією та виконанням, та працювати над підвищенням рівня відповідності і гнучкості у встановленні строків. Тільки так можна забезпечити довіру до системи правосуддя та підвищити ефективність її функціонування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Цивільний процесуальний кодекс: Закон України від 23.06.2005 № 2709-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення: 24.03.2024)
2. Луць В. В. Методологічне значення категорій «строк» і «термін» у цивільному праві України. Часопис цивілістики. 2018. № 31. С. 80 – 87
3. Білик Л. Д. Правові питання строків у цивільному судочинстві. Вісник Академії адвокатури України. 2021. 2. С. 221-224

Кучеренко Діана
здобувач вищої освіти 3 курсу
Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: викладач кафедри цивільного права та процесу
Логінова Марина Вікторівна, капітан поліції

РОЛЬ ЕЛЕКТРОННИХ ЗАСОБІВ ДОКАЗУВАННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Цивільний процес є важливою складовою правової системи будь-якої країни, яка регулює взаємини між особами у цивільних правовідносинах. Однією з ключових складових цього процесу є докази та доказування. З огляду на постійні зміни в суспільстві, розвиток нових технологій та зростання обсягів цивільних справ, правильне використання та оцінка доказів стає необхідною передумовою для забезпечення ефективного та справедливого правосуддя. Вкрай важливо правильно визначити мету судового доказування, яка може бути реалізована суб'єктами доказування за допомогою процесуальних «інструментів», закріплених у чинному Цивільному процесуальному кодексі України.

Метою доказування є встановлення об'єктивної істини. Доказові факти – це ті обставини, що встановлюються судом у процесуальному порядку і використовуються як докази про наявність фактів. Докази є необхідним елементом об'єктивного вирішення справи за суттю, оскільки вони встановлюють наявність чи відсутність певних обставин, що мають значення для справи. Поняття і основні ознаки доказів у цивільному судочинстві визначає закон. Так, відповідно до ч. 1 ст. 76 Цивільного процесуального кодексу України, доказами з цивільної справи є будь-які дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин (фактів), що обґрунтовують вимоги і заперечення учасників справи, та інших обставин, які мають значення для вирішення справи [1].

Докази, відповідно до чинного законодавства, можуть встановлюватися такими засобами: письмовими доказами (це документи, за винятком електронних, що містять інформацію про обставини, які мають значення для вирішення спору), речовими доказами (це предмети матеріального світу, які своїми характеристиками дозволяють встановити необхідні обставини), електронними доказами (інформація, що знаходиться у електронній формі і містить дані про обставини, необхідні для розв'язання справи. Це можуть бути електронні документи, фото- та відеозаписи, вебсайти, текстові, мультимедійні або голосові повідомлення, бази даних та інші електронні дані), висновки експерта (докладний опис проведених експертних досліджень, висновки та обґрунтування експертних висновків, які мають значення для справи), показання свідків (інформація, яку свідок повідомляє про обставини, які мають значення для справи).

В епоху цифрових технологій та високої інформатизації суспільства використання електронних засобів доказування стає невід'ємною частиною цивільного процесу. Вони не лише сприяють збору та представленню доказів, але й відіграють важливу роль у підвищенні доступності та швидкості судового розгляду.

Слід зауважити, що використання електронних доказів є важливим кроком у сучасній правовій практиці, оскільки значна частина населення активно користується Інтернетом і зберігає важливі дані у цифровому форматі. Такі докази можуть включати фото- та відеозаписи, повідомлення різних форматів та іншу інформацію, що знаходиться онлайн. Однак, варто визначити, що досі існують недоліки у процедурах оформлення, представлення та дослідження цих доказів. Аналіз судової практики показує, що їх ефективне використання не завжди гарантоване, що ставить під сумнів необхідність доопрацювання чинних процесуальних кодексів. Таким чином, важливо внести зміни до чинного законодавства, щоб воно враховувало специфіку цифрових доказів та встановлювали чіткі правила їх обробки та використання в судових процесах.

Каламайко А. Ю. використовує термін «електронний засіб доказування» замість «електронного доказу». Він визначає даний термін як законом передбачена процедура використання електронних носіїв для залучення письмової та аудіовізуальної інформації. Ці дані потребують спеціальних технічних та програмних засобів для їх отримання та обробки. Це важливий аспект сучасного правосуддя, який дозволяє ефективно використовувати електронні ресурси для збору та аналізу доказів у судових справах [2, с.128].

Визначення електронних доказів міститься в статті 100 Цивільного процесуального кодексу України, відповідно до якої під ними потрібно розуміти інформацію про обставини, що мають важливе значення для справи та яка закріплена електронними (цифровими) засобами. Така ж сама норма закріплена в процесуальних кодексах, зокрема у Кодексі адміністративного судочинства та Господарському процесуальному кодексі України. Дане положення також закріплює перелік даних, які будуть вважатися електронними доказами, та що може вважатися їх носіями [1].

Подання електронних доказів учасниками процесу допускається в наступних формах:

- оригінал (документ у його первинному форматі без будь-яких змін або конвертацій);
- електронна копія, яка може бути засвідчена електронним цифровим підписом, що має таку ж юридичну силу, як власноручний підпис, або іншими засобами, передбаченими законом;
- паперовій копії, посвідченій в порядку передбаченому законом [3, с. 112]. Такі дані можуть знаходитися на різних носіях, таких як флеш-карти, мобільні пристрої, а також можуть бути збережені на серверах, у системах резервного копіювання та інших електронних носіях. Крім того, ці дані можуть знаходитися в онлайн-сервісах або в мережі Інтернет.

Зважаючи на швидке розширення використання електронних засобів доказування, виникають питання щодо їхньої надійності та аутентичності. У судовій практиці часто виникають ситуації, коли електронні докази можуть бути підроблені або змінені. Також важливо враховувати, що цифрові дані можуть бути викривлені або втрачені через технічні або людські помилки. Для вдосконалення використання електронних засобів доказування в цивільному процесі необхідно розробити і впровадити чіткі стандарти та процедури, що регулюватимуть їхнє використання. Це може включати створення спеціалізованих комісій для визначення достовірності електронних доказів, впровадження електронного підпису та шифрування для забезпечення безпеки цифрових даних, а також розробку стандартів для збереження та архівування електронних доказів.

Важливо забезпечити адекватну підготовку та підтримку фахівців у сфері цифрових технологій і кібербезпеки. Це може включати навчання суддів, адвокатів та інших

учасників цивільного процесу з питань використання електронних засобів доказування та ідентифікації можливих загроз цифрової безпеки. Також важливо розробити спеціалізовані курси та семінари з цих питань, щоб забезпечити постійне професійне навчання учасників судового процесу.

Отже, можна зазначити, що електронні засоби доказування мають великий потенціал для покращення цивільного процесу, забезпечуючи швидкість, доступність та об'єктивність. Однак їх ефективне використання вимагає вирішення ряду проблем і вдосконалення процедурного механізму. Тільки за умови адекватного регулювання та розумного підходу можна забезпечити максимальну користь від використання електронних засобів доказування в цивільному процесі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Цивільний процесуальний кодекс: Закон України від 23.06.2005 № 2709-IV URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення: 06.04.2024)
2. Каламайко А. Ю. Електронні засоби доказування в цивільному процесі: автореф. дис. канд. юрид. наук. Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого. Харків. 2016. 132 с.
3. Петренко В. С. Електронні докази як елемент інформаційних технологій у цивільному судочинстві. Молодий вчений. 2018. № 1 (54). 115 с

Мартинюк Н. Р., Бодня А. А.

курсанти 2-го курсу ННІППФПНП, н. з. СР-231

*Науковий керівник: Варава Володимир Вікторович,
к.ю.н., доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності
факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпровського державного університету внутрішніх справ*

ОСОБЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЇ ОПЕРАТИВНИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ, ЯКІ ПРОВОДЯТЬ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВУ ДІЯЛЬНІСТЬ, З ІНШИМИ ОРГАНАМИ ТА ПІДРОЗДІЛАМИ

На сучасному етапі розвитку нашої правової держави, злочинність все зростає та підвищує свій вплив на різні сфери, підриває економічну стабільність та довіру населення до державних органів влади. Злочинці у своїй діяльності використовують все новіші методи та технології для досягнення своєї певної злочинної мети. Особливо, під час дії воєнного стану на території України, організовані угруповання стали більш ефективніше діяти та відвертання уваги держави від війни. Багато цих злочинних угруповань збагачуються за рахунок державних коштів, що підриває економіку нашої держави.

Корупція в країні є невиключеною проблемою, яка теж впливає на економіку держави. Вона процвітає і в органах державної влади, місцевого самоврядування та в інших сферах. Крім цих внутрішніх проблем, існує ще одна велика проблема для України – це збройна агресія Російської Федерації проти України. Вона приносить багато збитків у бюджеті країни, кожного дня хтось помирає від цієї війни, деякі міста, які колись були прекрасними, центрами курорту, перебувають на сьогоднішній день у руїнах. Це створює загрозу руйнування держави та її конституційного ладу.

Правоохоронні органи України роблять великий внесок в економіку держави та захищають її економічний бюджет від шахраїв, які не бачать нічого, окрім свого збагачення. Але діяльність правоохоронних органів є доволі небезпечною та вимагає від усіх органів, підрозділів підвищеної ефективності, а також ефективної взаємодії між собою для більшого збору інформації про злочинних осіб і груп, для підвищення розкриття злочинів та їх виявлення.

Національна поліція України у своїй діяльності перша, хто реагує на усі види злочинів та найбільший має вплив на пониження злочинної діяльності в Україні. Усі підрозділи Національної поліції взаємодіють між собою для більш ефективної організації роботи та для припинення діяльності різних груп, які мають намір зробити усе можливе для досягнення своїх злочинних намірів.

Згідно із законодавством та аналізом певної наукової літератури, швидке та повне розслідування кримінальних правопорушень, збирання, фіксація та накопичення інформації про певних осіб чи груп, які вчинили кримінальне правопорушення, а також, збирання різного типу інформації про факти і події, які сприяють розслідуванню і розкриттю кримінальних правопорушень досягається шляхом взаємодії між собою усіх необхідних підрозділів Національної поліції, що виконують вище перелічені завдання. За організацією роботи підрозділів поліції, що проводять збір інформації про кримінальні

правопорушення та осіб, що їх вчинили та контроль за цією діяльністю здійснюють керівники органів, підрозділів поліції. Найбільшої взаємодії з іншими підрозділами поліції потребують слідчі, які проводять досудове розслідування та кримінальні провадження, та оперативні підрозділи Національної поліції, які відповідно до законодавства проводять оперативно-розшукову діяльність, та збирають, фіксують інформацію до початку кримінального провадження і супроводжують його за дорученнями слідчого підрозділу поліції, слідчого судді, прокурора.

Окрему увагу потрібно звернути саме на взаємодію оперативних підрозділів поліції, що проводять оперативно-розшукову діяльність. Ці підрозділи є найбільш ефективними у боротьбі з організованою злочинністю та із корупцією у державних органах влади. Від їхньої роботи залежить подальше проведення кримінального провадження та висновок суду. Для виявлення, фіксації інформації про кримінальні правопорушення, вчинені певними особами чи групами осіб, опер уповноважений може взаємодіяти з іншими установами, організаціями та підприємствами, що зобов'язані надати інформацію, що становить оперативний інтерес.

Хочеться також сказати, що оперативні підрозділи поліції мають велике значення при роботі у складі слідчо-оперативної групи (далі – СОГ) метою створення якої є забезпечення своєчасного та повного реагування на кримінальні правопорушення та інші кримінальні події, виявлення, фіксація та збереження слідів злочину, речових доказів, встановлення обставин справи, свідків. До складу СОГ також в обов'язковому порядку відносяться: слідчий старший – СОГ), спеціаліст-криміналіст. Тут оперативний працівник має не аби яке значення для виконання виконання різних завдань з протидії злочинності.

Отже, нормативно-правове забезпечення оперативних працівників поліції дає їм змогу взаємодіяти з різними підрозділами, установами, організаціями і підприємствами для встановлення обставин кримінального правопорушення, з'ясування обставин, що сприяють його вчиненню, пошуку і фіксації інформації про осіб та злочинні угруповання, які становлять оперативний інтерес. Вони проводять найбільшу та найскладнішу роботу у боротьбі з організованою злочинністю, особливо у органах державної влади, що є небезпечним, тому ці підрозділи поліції потребують допомоги інших установ, органів та підрозділів для ефективності своєї роботи, та захисту з боку держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Закон України «Про оперативно-розшукову діяльність» від 18.02.1992 року № 2135 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>
2. Наказ Міністерства внутрішніх справ України № 575 від 07.07.2017 року «Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні» Зареєстрованого в Міністерстві юстиції України від 31 липня 2017 року № 937/30805 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17#Text>
3. «Особливості взаємодії між слідчими та іншими підрозділами органів внутрішніх справ при розкритті та розслідуванні кримінальних правопорушень»: методичні рекомендації В.В. Рогальська, О.А. Солдатенко, Н.П. Черняк, А.В. Захарко, В.В. Литвинов, І.І. Статіва, А.Г. Гаркуша, О.П. Бойко. – Дніпропетровськ, 2014. ст. 9-11. URL: <https://er.dduvs.in.ua/bitstream/123456789/6178/1/%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4.%D1%80%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BC.%20%D0%B2%D0%B7%D0%B0%D1%94%D0%BC%D0%BE%D0%B4%D1%96%D1%8F.pdf>

Мартинюк Н. Р., Бодня А. А.
курсанти 2-го курсу ННППФППП, н. г. СР-231, рядові поліції
Науковий керівник: Пожидаєв Микола Юрійович,
старший викладач кафедри спеціальної фізичної підготовки
Дніпровського державного університету внутрішніх справ

ФІЗИЧНА ПІДГОТОВКА ПРАЦІВНИКА ПОЛІЦІЇ ДЛЯ ПОКРАЩЕННЯ ЇХ СЛУЖБОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

На сучасному етапі розвитку нашої держави правоохоронні органи України стикаються з низкою проблем, що заважають їм виконувати свої службові обов'язки у протидії підготовленим злочинцям, які використовують новітні методи та технології у своїй злочинній діяльності. Але, це не єдине, що ускладнює роботу правоохоронних органів. Також, злочинці з кожним днем стають все більш сильнішими та підготовленими до надзвичайних ситуацій і можуть дати відсіч поліцейським, які їх переслідують. Більш того, правопорушники можуть вбити працівників поліції або нанести їм тяжкі тілесні ушкодження за допомогою використання різних бойових мистецтв, прийомів боротьби та рукопашного бою.

Фізична підготовка працівників Національної поліції України була й залишається однією з найважливіших складових їх професійної діяльності. Вона дає поліцейським змогу протидіяти багатьом підготовленим правопорушникам та бути готовим до надзвичайних ситуацій. Для виконання повноважень поліції, які на поліцейських покладені Законом України «Про Національну поліцію», а саме, статтями 23 та 24, суттєво необхідно мати хороше здоров'я, достатній рівень фізичної підготовленості та психологічної. Варто тут зазначити, що зміни в суспільстві, такі як зростання рівня ожиріння у людей та малорухливого способу життя, негативно впливають на здоров'я людей, у тому числі й поліцейських. Фізична підготовка покращує у поліцейських також і рівень психологічної підготовленості та розвантажує поліцейських від їхньої інтенсивної роботи, яка потребує великого навантаження. А якщо у поліцейських буде слабке здоров'я, тоді вони будуть слабкі й не тільки фізично, а й психологічно, що зробить їх більш вразливими для правопорушників та різних хвороб, що вплинуть на їхнє майбутнє. Фізична підготовленість дає впевненість поліцейським у своїх діях, допомагає ефективно боротися зі стресом та швидко приймати рішення у небезпечних ситуаціях. [1]

Варто зазначити слова доктора юридичних наук Бортника С. М., який каже, що фізична підготовка поліцейських – це триваючий процес, метою якого є насамперед збереження життя і здоров'я творчої та трудової активності, забезпечення належного рівня фізичної готовності та всебічний розвиток фізичних якостей, набуття теоретичних знань, формування спеціально-прикладних та життєво важливих умінь і навичок, необхідних для виконання оперативно-службових завдань. Навчання з фізичної підготовки передбачає формування та вдосконалення в поліцейських: рухових якостей і навичок, необхідних у повсякденній діяльності та в разі виникнення екстремальних ситуацій; витривалості, швидкісних і силових рис, які забезпечують можливість переслідування правопорушника та перевагу в силовому протистоянні під час його

затримання, зокрема з подоланням природних і штучних перешкод; навичок самоконтролю за фізичним станом і станом здоров'я у процесі виконання фізичних вправ; практичних навичок застосування прийомів самозахисту, особистої безпеки, фізичного впливу тощо. [4]

Згідно із законодавством, фізична підготовка є одним із видів службової підготовки і являє собою комплекс заходів спрямованих на удосконалення рухових умінь та навичок, розвиток фізичних якостей та здібностей з урахуванням його професійної діяльності, що робить працівника поліції справжнім професіоналом та дає можливість швидкого і ефективного реагування на раптову небезпечну ситуацію. [2]

Законодавство передбачає, щоб усі, хто хоче стати поліцейським, складали заліки з вогневої підготовки, а саме з таких вправ, як:

- 1) 100 метрів;
- 2) 1000 метрів;
- 3) Комплексно-силова вправа. [1, 2, 4]

Ці усі нормативи стосуються поліцейської діяльності та направленні на покращення усіх навичок поліцейського. Упродовж усієї своєї діяльності, кожен поліцейський складає заліки з цих нормативів. Це тримає поліцейського у тонусі завжди, що є дуже добре для нього. Також, окрім цих основних вправ, поліцейський упродовж своєї роботи або курсанти вищих навчальних закладів зі специфічними умовами навчання можуть складати заліки із таких вправ, як: підтягування на перекладені, біг на 3000 метрів та човниковий біг, які не менш впливають на покращення здоров'я та фізичних якостей. [2, 3]

Отже, на сьогоднішній день, сучасний фізичний розвиток кожного з поліцейських має бути ефективним та направленим на покращення їхніх якостей для виконання функцій поліції. Поліцейські у своїй діяльності мають також додатково займатися спортом, оскільки він допомагає укріпити своє психологічне здоров'я та відпочити від проблем на роботі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Закон України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 року № 580 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19/conv#n189>
2. Наказ Міністерства внутрішніх справ України 26.01.2016 № 50 «Про затвердження Положення про організацію службової підготовки працівників Національної поліції України» Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 19 лютого 2016 року № 260/28390 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0260-16/conv#n1216>
3. Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 01.12.2021 № 888 «Про затвердження Змін до Положення з організації перевірки рівня фізичної підготовленості кандидатів до вступу на службу в Національну поліцію України» Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 17 грудня 2021 року № 1626/37248 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1626-21#Text>
4. Наукова робота доктора юридичних наук, Бортника С. М., «ФІЗИЧНА ПІДГОТОВКА ПРАЦІВНИКА ПОЛІЦІЇ ЯК ВАЖЛИВА СКЛАДОВА ЙОГО ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ» Харківський національний університет внутрішніх справ України. Харків – 2021. ст. 15. URL: <http://surl.li/ulldu>

Поповський Яким Анатолійович,
*курсант II курсу факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Науковий керівник: Кисельов Андрій Олександрович,
доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності
факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпровського державного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент, майор поліції*

КРИМІНАЛЬНИЙ АНАЛІЗ: ІНСТРУМЕНТ ПРОТИСТОЯННЯ ЗЛОЧИННОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Введення воєнного стану в Україні зумовило суттєві зміни в кримінально-правовій сфері, зокрема й в методиці проведення кримінального аналізу. Зростання злочинності, поява нових видів злочинів та ускладнення розслідування ставлять перед правоохоронними органами нові виклики, які потребують ґрунтовного наукового опрацювання та адаптації існуючих методів кримінального аналізу до нових реалій.

Кримінальний аналіз відіграє ключову роль у забезпеченні безпеки держави та суспільства в умовах воєнного конфлікту. Він є інструментом для виявлення, розслідування та запобігання кримінальних правопорушень. В контексті воєнного стану, дія кримінального аналізу набуває певних особливостей [1, с. 7].

Варто зауважити, що кримінальний аналіз в умовах воєнного стану характеризується зміною пріоритетів та методів, що обумовлено специфікою воєнної обстановки. Зокрема, правоохоронні органи стикаються зі зростанням кількості та різноманітності кримінальних правопорушень, включаючи мародерство, терористичні акти, незаконний обіг зброї та боєприпасів. Внаслідок цього, кримінальний аналіз потребує використання вдосконалених технологій та інструментів для збору, обробки та аналізу інформації, що дозволяє оперативно реагувати на нові загрози. Використання розвідувальних даних, а також взаємодія з військовими структурами стають невід'ємною частиною ефективного кримінального аналізу.

Крім того, в умовах воєнного конфлікту виникають специфічні труднощі, які ускладнюють роботу правоохоронних органів. Обмежений доступ до певних територій через бойові дії, знищення або пошкодження інфраструктури, недостатність кадрів через мобілізацію створюють додаткові перешкоди для ефективного здійснення кримінального аналізу. В таких умовах важливо забезпечити гнучкість та адаптивність аналітичних підходів, а також належну координацію між різними відомствами. Лише за умов всебічного підходу до аналізу кримінальної обстановки можливо ефективно забезпечити безпеку держави та суспільства в умовах воєнного стану.

Кримінальний аналіз у контексті воєнного стану відіграє важливу роль у забезпеченні безпеки та стабільності держави. Його ефективність залежить від оперативності та спроможності правоохоронних органів адаптуватися до нових викликів та загроз, що виникають у період кризи [2, с. 40].

Варто звернути увагу на те, що методи кримінального аналізу в умовах воєнного стану передбачають комплексний підхід до збору та обробки інформації про злочини, що включає використання сучасних технологій та інструментів для аналізу даних. Зокрема, це передбачає інтеграцію інформаційних систем для моніторингу та обробки великих обсягів даних, застосування геоінформаційних систем для відстеження місць вчинення злочинів, а також використання методів штучного інтелекту для прогнозування та моделювання кримінальної активності.

Важливою складовою є роль розвідувальних даних, які надають можливість оперативного виявлення загроз та аналізу діяльності злочинних груп. Розвідувальна інформація, отримана від військових та цивільних джерел, забезпечує більш повне розуміння криміногенної обстановки та сприяє ефективній координації дій між правоохоронними органами та іншими службами безпеки. Таким чином, уніфікований підхід до використання даних та технологій є ключовим для забезпечення ефективного кримінального аналізу в умовах воєнного стану.

Однією з найпоширеніших програм з використанням штучного інтелекту у сфері кримінального аналізу є "Hala Systems". Ця американська компанія створена для виявлення та документування злочинів проти людства, безпеки та миру, здійснюючихся з боку Російської Федерації на території України. "Hala Systems" співпрацює зі світовими організаціями, такими як Спеціальна комісія Об'єднаних Націй та Міжнародний кримінальний суд [4, с. 31].

Вважаємо за необхідне відзначити, що основні напрямки вдосконалення кримінального аналізу в умовах воєнного стану включають кілька ключових аспектів. По-перше, необхідно покращити координацію роботи правоохоронних органів, що передбачає ефективну взаємодію між різними відомствами та службами безпеки, а також забезпечення швидкого обміну інформацією. По-друге, важливо підвищити кваліфікацію працівників правоохоронних органів шляхом проведення спеціалізованих навчань та тренінгів, спрямованих на оволодіння новітніми методами та технологіями кримінального аналізу. По-третє, слід забезпечити належну технічну та матеріально-технічну базу правоохоронних органів, включаючи оновлення обладнання, програмного забезпечення та інструментів для аналізу даних. Нарешті, необхідно вдосконалити законодавство у сфері кримінального аналізу, зокрема розробити нормативно-правові акти, які регулюватимуть використання сучасних технологій та методів у діяльності правоохоронних органів під час воєнного стану. Ці заходи сприятимуть підвищенню ефективності кримінального аналізу та забезпеченню безпеки держави і суспільства.

Враховуючи зазначене вище можна зробити висновок, що воєнний стан в Україні спричинив значні зміни у кримінально-правовій сфері, особливо в методах проведення кримінального аналізу. Зростання кількості та різноманітності злочинів, поява нових типів правопорушень та ускладнення розслідувань вимагають адаптації існуючих методів кримінального аналізу до нових реалій. В умовах воєнного конфлікту кримінальний аналіз стає ключовим інструментом для виявлення, розслідування та запобігання злочинам. Основні напрями вдосконалення включають інтеграцію сучасних технологій, розширення використання розвідувальних даних, покращення координації між відомствами, підвищення кваліфікації працівників правоохоронних органів, а також вдосконалення законодавчої бази. Важливими є також застосування геоінформаційних систем та методів штучного інтелекту для аналізу даних. Лише завдяки всебічному підходу та швидкій адаптації правоохоронних органів до нових викликів можливо ефективно забезпечити безпеку держави та суспільства в умовах воєнного стану.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про введення воєнного стану в Україні. Указ Президента України №64/2022. Указ затверджено Законом № 2102-IX від 24.02.2022. URL:<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/64/2022#Text> (дата звернення 30.05.2024)
2. Федчак І. А. Основи кримінального аналізу: навчальний посібник / І. А. Федчак. – Львів: Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. – 288 с.
3. А. О. Кисельов. Особливості здійснення кримінального аналізу на прикладі складання аналітичного звіту (за матеріалами УКА ГУНП в Дніпропетровській області). Бюлетень з обміну досвідом роботи №228/2021. РВВ ДНДІ. К., 2021, с. 63-67.

Д.А. Роскошнова, А.К. Даніслян

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ТЕОРІЇ І ПРАКТИКИ СУДОВОГО ПРОВАДЖЕННЯ ЗА ВІДСУТНОСТІ ОБВИНУВАЧЕНОГО (IN ABSENTIA)

У дослідженні розглянуто актуальність застосування спеціального інституту судового провадження за відсутності обвинуваченого (in absentia) зважаючи на повномасштабне вторгнення Російської Федерації в Україну. Особливу увагу приділено питанням теоретичного регламентування зазначеного інституту та практичному його втіленню.

Ключові слова: обвинувачений, спеціальне судове провадження, справедливість, правосуддя, судовий розгляд.

У зв'язку із повномасштабним вторгненням Російської Федерації в Україну у лютому 2024 року, виникло питання про притягнення винних осіб до відповідальності за вчиненні кримінальні правопорушення. Одним із способів такого притягнення є здійснення судового розгляду кримінального провадження без участі обвинуваченого у суді.

Главою 24-1 та статтею 323 КПК України передбачено особливості здійснення спеціального кримінального провадження за відсутності обвинуваченого (in absentia). За такого порядку кримінального провадження існує можливість притягнути винну особу у вчиненні кримінального правопорушення без її фактичної участі у судовому розгляді.

Зрозуміло, найпершим завданням будь-якої правової системи є забезпечення ефективних процесів правосуддя з моменту початку досудового розслідування до винесення остаточного рішення суду, а з іншого боку — невід'ємною частиною ефективного правосуддя є забезпечення процесуальних прав учасникам провадження.

Якщо підозрюваний/обвинувачений переховується від органів досудового розслідування або не з'являється на судовий розгляд справи стосовно нього, існує ризик того, що правосуддя ніколи не буде забезпечене. Потерпілі мають справедливе очікування того, що винні особи будуть притягнуті до відповідальності. Таке очікування не має бути проігнороване тому, що обвинувачений вирішив переховуватись від слідства та суду. Крім того, затягування та відтермінування розгляду може нанести невідворотну шкоду процесам правосуддя: призвести до витрати ресурсів, часу, потерпілих, слідчих; погіршення якості доказів: свідки вмирають, пам'ять погіршується, докази втрачаються тощо.

На сьогодні більшість кримінальних проваджень за підозрою російських військовослужбовців у вчиненні воєнних злочинів після 24 лютого 2022 року відбуваються in absentia. Основною зміною є масштаби. Станом на 17 квітня 2023 року було зареєстровано близько 80 тисяч проваджень щодо воєнних злочинів, учинених росіянами. Специфічною суттєвою зміною є те, що після повномасштабного вторгнення безпрецедентна кількість країн допомагає Україні не тільки військовою зброєю, але і юридичною. З державою працює багато міжнародних юристів та експертів, які приносять міжнародне право та міжнародні підходи до розслідування в Україну. У цьому контексті важливо, щоб українські правоохоронці та судді були готові застосовувати згадані стандарти та міжнародне право, адже переважно це норми прямої дії, які підлягають застосуванню, якщо питання, які вони регулюють, не врегульовані в національному законодавстві або суперечать їм. Проте на сьогодні все ще спостерігається фокусування на національному законодавстві, незрозуміння, як застосовувати міжнародне право, навіть

попри те, що стаття 438 ККУ є бланкетною та не дає зрозумілих відповідей слідчим і прокурорам щодо належної кваліфікації тих чи інших міжнародних злочинів, з розслідуванням яких вони зіткнулися вперше після 24 лютого 2022 року.

Згідно Резолюції Комітету Міністрів Ради Європи (75)11 від 19 січня 1973 року «Про критерії, які регламентують розгляд, що проводиться за відсутності обвинуваченого» існує чіткий перелік засад розгляду таких справ, серед яких зокрема:

- Суд повинен відкласти розгляд, якщо особиста присутність обвинуваченого є обов'язковою або є підстави вважати, що в нього виникли перешкоди для явки;
- Коли справа обвинуваченого розглядається *in absentia*, докази повинні збиратися звичайними засобами, а захист повинен мати право впливати на цей процес;
- Судове рішення, ухвалене *in absentia*, має бути доведено до його відома згідно з правилами вручення повісток для явки в суд, і період часу для оскарження не повинен починатися раніше, ніж особа, щодо якої винесено вирок, не отримає ефективного повідомлення про винесене судове рішення, якщо тільки не буде встановлено, що особа навмисно прагнула уникнути правосуддя;
- Кожен, чия справа розглядалася *in absentia*, повинен мати можливість оскаржити це судове рішення будь-якими доступними йому засобами, якби він був присутній;
- Особа, справа якої була розглянута *in absentia* і якій не було вручено повістку в належній формі, повинна мати правовий засіб захисту, який дозволяє їй переглянути справу як у питаннях права, так і в питаннях факту.

Незважаючи на представленість міжнародних експертів в Україні та кількість проведених навчань для національних слідчих, прокурорів та суддів, досі на практиці останні нерідко демонструють нерозуміння застосування міжнародного права та стандартів і продовжують фокусуватися на національному законодавстві, яке в багатьох моментах не базується на підходах, орієнтованих на потерпілих, і містить травмівні та застарілі підходи. Зокрема, це стосується проведення неповних і повторних, тобто ретравмівних допитів потерпілих, що в таких провадженнях зазвичай відбувається дистанційно у зв'язку з перебуванням потерпілих на територіях, не підконтрольних Україні, або за кордоном; призначення судово-медичних експертиз через тривалий час після події злочину, зокрема у справах про сексуальне насильство, пов'язане з конфліктом; неналежного повідомлення підозрюваних у межах спеціального провадження; відсутності підходів та інструментів документування та зберігання доказів з відкритих джерел; нерозуміння кваліфікації різних видів воєнних злочинів, посилення на які містяться в статті 438 ККУ. Усе це має вирішальну роль у спеціальних провадженнях, тому дуже важливо розуміти необхідність застосування найкращих практик інших країн і міжнародного права, замість того щоб пріоритезувати національні процедури, які більш звичні та зрозумілі, але застарілі та неефективні щодо найтяжчих злочинів.

Останнім часом у суспільстві, чути заклики до якнайшвидшого засудження всіх російських злочинців, отримання великої кількості обвинувальних вироків найближчим часом і визначення найсуворішого покарання як основної мети. Оскільки багато українців, у тому числі ті, хто обіймає посади суддів, втратили дім, близьких, рідних, нормальне життя тощо, це стає зрозумілим. Водночас, сьогодні така тенденція стала певною рисою державної політики України, яка є відповіддю для суспільства яке прагне справедливості. Але дуже важливо якої саме справедливості шукають потерпілі. Судді повинні керуватися основними принципами правосуддя під час розгляду таких справ, незалежно від страшний умов війни, у яких відбувається правосуддя.

Крім того, це значною мірою мінімізує ризики перегляду справи, її оскарження та скасування вироків у зв'язку з неналежним дослідженням доказів, упередженістю та неповнотою дослідження, а також встановленням у майбутньому можливих порушень прав людини Україною в ЄСПЛ.

Судовий контроль за спеціальним досудовим розслідуванням також викликає певні питання. З огляду на масштаби злочинів і кількість кримінальних проваджень, а також бойові дії, які тривають, слідчі судді, ухвалюючи рішення про здійснення такого провадження, часто вважають, що немає потреби в перевірці даних, що особа виїхала на територію росії, або що є дані, які підтверджують оголошення в міжнародний розшук чи що особа переходиться від органів слідства. Таке невстановлення цих ознак у межах конкретних кримінальних проваджень може призвести до питання законності призначення таких проваджень.

Крім того, в українському законодавстві досі не врегульоване питання надання обвинуваченому права на оскарження вироку в справі, розглянутій за його відсутності. Це спричиняє додаткові ризики визнання порушення прав сторони процесу, що є ключовим і має особливості в справах, які розглядаються в спеціальному провадженні.

Тому, для суду та правоохоронних органів постає завдання дотримання належного та справедливого розгляду справи, задля уникнення в майбутньому недоліків та невідповідностей міжнародним нормам регулюючим відповідний інститут кримінального провадження, адже визнання через декілька років у справі порушення стандартів справедливого розслідування яке понесе за собою скасування рішення суду та звільнення винної особи від відповідальності. Разом з тим, що ніхто не скасовує моральні страждання які зазнали потерпілі у зазначених справах.

Застосування вказаного інституту надає змогу підвищити ефективність кримінального правосуддя а також слугує превенцією вчинення нових кримінальних правопорушень, оскільки правопорушник усвідомлюватиме неминучість покарання, навіть у випадку вжиття заходів щодо переховування від правоохоронних органів.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА:

1. Том 2 № 75 (2023): Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Право. Г.Спора: Судовий розгляд кримінального провадження за відсутності обвинуваченого: визначення поняття інституту, його особливості та мета функціонування.
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
3. Резолюція Комітету Міністрів Ради Європи (75)11 від 19 січня 1973 року URL: <https://rm.coe.int/09000016804f7581>
4. Провадження in absentia. Недоліки, сприйняття суспільством та очікування потерпілих URL: <https://justtalk.com.ua/post/provadhennya-in-absentia-nedoliki-spriynyattya-suspilstvom-ta-ochikuvannya-poterpilih>

Срібний Валентин Юрійович
здобувач вищої освіти 3 курсу
Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: викладач кафедри цивільного права та процесу
Логінова Марина Вікторівна, капітан поліції

ОСОБЛИВОСТІ РОЗГЛЯДУ СПРАВ У ПОРЯДКУ СПРОЩЕНОГО ПРОВАДЖЕННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Після розпочаття широкомасштабного військового вторгнення Російської Федерації на територію України 24 лютого 2022 року, в законодавстві відбулися певні зміни. Однією з них став Закон України № 2102-IX від 24 лютого 2022 року, який схвалив Указ Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» [1]. Відповідно до цього указу, Кабінет Міністрів України впровадив та забезпечив заходи правового режиму воєнного стану в Україні.

Умови введення воєнного стану не можуть зупинити процес здійснення правосуддя в Україні, оскільки порушення прав та законних інтересів фізичних осіб, юридичних осіб та держави, які мають місце під час ведення бойових дій, потребують адекватної реакції з боку держави. Порушені права повинні бути відновлені, зокрема шляхом втручання в цивільний процес.

В результаті передвиження російської армії частина території України опинилася або перебувала під тимчасовим контролем військових сил агресора. Деякі міста, такі як Маріуполь, були в окупації майже з самого початку нової фази збройної агресії. Протягом цього періоду російська армія вчиняла систематичні та масові злочини проти цивільного населення, зокрема, здійснювала необдумані обстріли з артилерії та авіації на об'єкти приватного житлового сектору та цивільну інфраструктуру (лікарні, театри, бібліотеки, системи укриття). Були зафіксовані численні випадки стрільби по цивільному населенню на тимчасово контрольованих російськими військами територіях, які не могли бути належним чином задокументовані в умовах, що склалися.

За отриманою інформацією, на тимчасово окупованих російськими військами територіях України відбуваються масові випадки вбивств і поховання цивільних осіб. Також є повідомлення про спроби російських військових приховати тіла вбитих ними цивільних осіб з метою ухилення від відповідальності за злочини. Крім того, на контрольованих чи заблокованих армією держави-агресора територіях відбуваються випадки народження дітей, які через активні бойові дії або тимчасовий контроль над населеними пунктами армією РФ не можуть бути правильно зареєстровані.

Всі випадки народження та смерті осіб, які сталися на території, що перебуває під воєнним станом, потребують системного підходу та впровадження спрощеної процедури для їх визначення, аналогічно до спрощеного порядку встановлення фактів народження та смерті на тимчасово окупованій території України.

01 липня 2022 року Верховна Рада України прийняла Закон № 2345-IX [2], який спрямований на введення спрощеного порядку встановлення фактів народження або смерті

особи на території, що перебуває під війсьним чи надзвичайним станом, а також на уточнення підстав для надання пільг у сплаті судового збору заявниками у справах, пов'язаних з встановленням фактів, що мають юридичне значення, і стосуються дії воєнного чи надзвичайного стану. Крім того, було внесено зміни до статті 317 Цивільного процесуального кодексу України, в якій розглядаються особливості провадження у справах про встановлення факту народження або смерті особи на території, що зазнає впливу воєнного чи надзвичайного стану, або на тимчасово окупованій території України [3].

Ми вважаємо, що прийняття вищезгаданого законопроекту має ряд обґрунтованих причин, серед яких можна виділити такі:

1. Після 24 лютого 2022 року деякі райони Київської, Чернігівської, Харківської, Сумської, Луганської, Донецької, Дніпропетровської, Запорізької та Херсонської областей набули ознак тимчасово окупованих територій, частину яких тимчасово контролює російська армія. У зв'язку з цим, звичайні механізми реєстрації актів цивільного стану, таких як народження або смерть особи, там не функціонують.

2. На територіях України, де відбуваються активні бойові дії, цивільні особи масово загивають. Родичі часто не мають належно оформлених фактів смерті або доступу до тіл загиблих. Це перешкоджає їм отримати відповідні документи для державної реєстрації фактів смерті.

3. Спрощена процедура встановлення фактів народження та смерті особи на території дії воєнного стану дозволить родичам звернутися до відповідних органів для проведення державної реєстрації актів цивільного стану. Це допоможе збільшити облік жертв війни та забезпечити документування новонароджених дітей.

4. Важливо надати можливість сім'ям, які втратили годувальника під час воєнних дій, оформити документи про смерть особи в умовах, коли звичайна процедура державної реєстрації фактів смерті неможлива.

5. Наявність спрощеної процедури встановлення фактів народження та смерті осіб на територіях, де діє воєнний стан, позитивно вплине на кількість та зміст отриманих відомостей про порушення прав громадян та можливі злочини, вчинені внаслідок російської агресії.

Підводячи підсумок, слід зауважити, що введення спрощеного порядку встановлення фактів народження або смерті особи на території, де діє воєнний чи надзвичайний стан, сприятиме реалізації та захисту прав громадян, а також дозволить забезпечити належну реєстрацію фактів народження і смерті в цей період.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Про затвердження Указу Президента України «Про введення воєнного стану в Україні» : Закон України від 24.02.2022 р. № 2102-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2102-20#Text> (дата звернення: 17.05.2024)

2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей провадження у справах про встановлення факту народження або смерті особи в умовах воєнного чи надзвичайного стану та на тимчасово окупованих територіях : Закон України від 01.07.2022 р. № 2345-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2345-20#Text> (дата звернення: 16.05.2024)

3. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України в ред. від 03.10.2017 р. № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#Text> (дата звернення: 16.05.2024)

Срібний Валентин Юрійович
здобувач вищої освіти 3 курсу
Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців
для підрозділів Національної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: викладач кафедри цивільного права та процесу
Логінова Марина Вікторівна, капітан поліції

ПРОБЛЕМАТИКА РОЗГЛЯДУ ЦИВІЛЬНИХ СПРАВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Актуальність даної теми виникає через надзвичайну ситуацію, спричинену збройною агресією російської федерації на територію України. Цей конфлікт призвів до порушень норм міжнародного права та статуту ООН, а також систематичного порушення прав і свобод українських громадян. Навіть у таких умовах, коли країна перебуває у воєнному стані, важливо захищати конституційні права та законні інтереси людей. Органи влади спільно з місцевим самоврядуванням зобов'язані забезпечити цей захист.

Закон про правовий режим воєнного стану має стати належним гарантом незалежності судової системи у будь-яких умовах, включаючи час воєнного конфлікту. Проте, існує проблема відсутності конкретного процедурного порядку дій, що може призвести до порушень правопорядку. Останні зміни в законодавстві відбулися ще до початку нинішнього конфлікту, і вони не враховують нових викликів і ситуацій, що виникають у зв'язку з війною. Дистанційне проведення судових процесів у воєнний період є однією з можливих стратегій реагування на цю ситуацію. Це дозволить уникнути небезпеки для учасників судового процесу та забезпечить доступ до правосуддя, незважаючи на географічні обмеження та інші обставини, що виникають через воєнний конфлікт. Застосування електронного підпису може зробити цей процес ще більш ефективним і безпечним у воєнний період [2].

У воєнний період, коли судові засідання можуть бути ускладнені через різні обставини, виникає ряд питань, які потребують регулювання. Судді повинні мати чіткий режим дій у разі, якщо позивач, відповідач або свідок не з'являються на судові засідання. Звичайно, перше, що необхідно зробити, - це відкласти судові засідання і перенести його. Однак, якщо особа не з'являється вже в третій раз, потрібно розглянути можливість продовження без її присутності. Треба встановити чіткі критерії, коли відкладення судового засідання не є обов'язковим, особливо якщо особа була повідомлена про дату суду і не має поважних причин відсутності, а також не повідомила суд про це. Також важливо розглянути можливість використання спрощеного порядку розгляду цивільних справ у період воєнного стану. Зазвичай такий порядок застосовується лише у виняткових випадках, але з урахуванням воєнного конфлікту може бути необхідність розглядати більшу кількість справ швидко та ефективно [1].

Крім того, важливо враховувати, що суддям також потрібен час на адаптацію до нових умов. У разі воєнного стану вони можуть мати обмежені можливості для проведення судових засідань через загрозу для власної безпеки та інші обставини. У разі

воєнного конфлікту, коли мобільність та доступ до інформації обмежені, також слід розглянути можливість збільшення терміну подання позовної заяви. Це може допомогти уникнути ситуацій, коли особа не може подати позов через обмеження в русі або через знищення засобів комунікації через воєнні дії [4].

Проблематика розгляду цивільних справ в умовах воєнного стану включає наступні аспекти - воєнний конфлікт створює серйозні загрози для безпеки учасників судового процесу, включаючи суддів, адвокатів, позивачів та свідків. Це може призвести до їхньої недоступності для участі у засіданнях суду або навіть до загибелі чи травмування. Умови воєнного стану можуть призвести до значних перешкод у доступі до судових органів через знищення інфраструктури, обмеження руху та перерви в зв'язку [5].

Воєнний конфлікт може призвести до значного збільшення кількості цивільних справ, оскільки конфлікт створює нові ситуації, які потребують правового врегулювання. Це може призвести до перевантаження судової системи та затримок у розгляді справ.

Умови воєнного конфлікту можуть призвести до втрати або знищення доказів і документів, що становить серйозну перешкоду для ведення цивільних справ. Воєнний конфлікт може призвести до систематичних порушень прав людини та обмеження доступу до справедливого судового процесу для деяких груп населення, що знаходяться в зоні конфлікту [3].

Отже, умови воєнного стану створюють серйозні виклики для розгляду цивільних справ, які потребують комплексного та виваженого підходу. Проблематика цього процесу включає небезпеку для учасників судового процесу, обмеження доступу до судових органів, збільшення навантаження на судову систему, недоступність доказів та документів, а також порушення прав людини та обмеження доступу до правосуддя.

Для вирішення цих проблем необхідно розробити ефективні стратегії, спрямовані на забезпечення безпеки учасників судового процесу, підтримку доступу до судових органів, оптимізацію роботи судової системи, посилення захисту доказів та документів, а також гарантування дотримання прав людини та забезпечення доступу до справедливого судового процесу для всіх громадян, незалежно від обставин.

Тільки за умови системного підходу можна досягти ефективного врегулювання цивільних справ в умовах воєнного стану.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Дмитро Луспенник: «Цивільний процес в умовах воєнного стану» URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1286728> (дата звернення 20.05.2024)
2. ЗУ «Про правовий режим воєнного стану» URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#> (дата звернення 19.05.2024)
3. Карпенко Р. В. Проблематика цивільних прав в умовах воєнного стану: компроміс публічних та приватних інтересів. Наука в умовах воєнного стану: пошуки, проблеми, перспективи розвитку 2023р. 31с.
4. Смишляєва А. В., А. О. Ткачук. Особливості здійснення цивільного судочинства в умовах воєнного стану. Сімдесят перші економіко-правові дискусії. Серія: Соціальні та 2022р. 90с.
5. Цивільно процесуальний кодекс URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#> (дата звернення 20.05.2024)

Столяревська Наталія Олегівна
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
навчально-науковий інститут права,
кафедра цивільного права
Науковий керівник – Щербина Богдан

ЗГОДА ДИТИНИ НА УСИНОВЛЕННЯ

Усиновлення - один із поширених способів влаштування дітей-сиріт та тих, що позбавлені батьківського піклування. За даними Національної соціальної сервісної служби України, станом на осінь 2023 року усиновлення очікували 15 697 українських дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. А кандидатів в усиновителів на той момент було майже в 10 разів менше [1]. У судовому ж процесі з усиновлення важливо отримати згоду самої дитини, яка є однією з вимог.

Згідно з ч. 1 ст. 218 Сімейного кодексу України (далі – СК України) для усиновлення дитини потрібна її згода, якщо вона досягла такого віку та рівня розвитку, що може її висловити. Згода дається у формі, яка відповідає віковій дитини та стану її здоров'я. Якщо дитина у зв'язку з її віком або станом здоров'я не усвідомлює самого факту усиновлення, усиновлення проводиться без її згоди.

Порядок одержання і оформлення згоди дитини на усиновлення визначено пунктами 71-72 постанови Кабінету Міністрів України від 8 жовтня 2008 р. № 905 «Про затвердження Порядку провадження діяльності з усиновлення та здійснення нагляду за дотриманням прав усиновлених дітей», відповідно до яких служба у справах дітей за місцем проживання (перебування) дитини протягом 10 робочих днів від дня надходження заяви кандидатів в усиновлювачів з'ясовує, чи згодна дитина на усиновлення, готує проект висновку про доцільність усиновлення та відповідність його інтересам дитини. Згода дитини на усиновлення надається письмово або усно залежно від віку та стану здоров'я дитини. Для з'ясування, чи згодна дитина на усиновлення, представник служби у справах дітей у присутності представника дитячого або іншого закладу, в якому проживає (перебуває) дитина, чи прийомних батьків, батьків-вихователів, опікунів, піклувальників проводить бесіду з дитиною. Якщо дитина усвідомлює факт усиновлення, представник служби у справах дітей роз'яснює дитині його правові наслідки.

Письмова згода дитини на усиновлення засвідчується представником служби у справах дітей із зазначенням особи, у присутності якої вона була надана (представника дитячого закладу чи прийомних батьків, батьків-вихователів, опікунів, піклувальників), що підтверджується підписом такої особи. При цьому обов'язково вказуються прізвище, ім'я, по батькові як представника служби у справах дітей, який проводив бесіду з дитиною, так і тих осіб, у присутності яких дитина надала згоду на усиновлення. У висновку про доцільність усиновлення та відповідність його інтересам дитини зазначається про надання дитиною усної згоди на усиновлення або наводяться причини, з яких усиновлення здійснюється без згоди дитини.

Суб'єктами відносин щодо усиновлення є усиновлювачі і усиновлені. Відповідно до ст. 208 СК України усиновленою може бути дитина, а виходячи зі ст. 6 СК, яка встановлює, що правовий статус дитини має особа до досягнення нею повноліття, усиновлення, за правилом, відбувається щодо неповнолітніх дітей. Це цілком виправдано, бо саме неповнолітня дитина потребує належного забезпечення та сімейного

виховання. На сьогодні, діюче сімейне законодавство України не передбачає конкретного віку, з досягненням якого дитина надає згоду на усиновлення. СК України оперує такими оціночними поняттями, як дитина, що «досягла такого віку та рівня розвитку», що може висловити згоду у формі, яка «відповідає її вікові та стану здоров'я».

Досвід європейських країн транслює нам інший підхід щодо визначення віку усиновлювача, з якого він повинен давати свою згоду. Так, згідно з ч. 3 ст. 345 Цивільного кодексу Франції, якщо усиновлюваний старший за 13 років, для повного усиновлення вимагається його особиста згода. Так само за ч. 3 ст. 360 Цивільного кодексу Франції, що регламентує просте усиновлення, якщо усиновлюваному більше 13 років, для усиновлення необхідна його особиста згода [2, с. 164, 171]. Абзац 1 § 1746 Німецького цивільного укладення передбачає, що для усиновлення необхідна згода дитини. Якщо дитина є недієздатною або не досягла чотирнадцяти років, згоду може виразити її законний представник.

Якщо дитина, що усиновлюється, та усиновлювач мають різне громадянство, згода дається з дозволу опікунського суду [3, с. 368-369]. У зв'язку з цим українські правники, зокрема М. В. Логвінова пропонують передбачити у СК України 14 років як вік, з якого обов'язково необхідно одержувати згоду дитини на усиновлення [4, с. 122].

Натомість, Європейська конвенція про усиновлення дітей (переглянута) від 27 листопада 2008 р., яка ратифікована Законом України від 15 лютого 2011 р. № 3017-VI, не вказуючи чітко на необхідність одержання згоди дитини на усиновлення, у пункті 2 ф) статті 9 передбачає, що компетентний орган з'ясовує ставлення дитини до запропонованого усиновлення[5]. Отже, з'ясування думки дитини щодо її усиновлення є обов'язковим.

Враховуючи сучасний розвиток соціуму та технологій, можна припустити, що дитина значно раніше, ніж досягнення віку 14 років може мати достатній рівень зрілості та розвитку, щоб висловити свою думку щодо усиновлення і розуміти його правові наслідки. З цієї точки зору, важливо враховувати думку дитини й від 10 років. Також слід зазначити, що соціологічні дослідження часто виділяють вікові групи 10-13 років, 14-15 років та 16-17 років, що підкреслює значення раннього визначення думки дитини про усиновлення. Встановлення в Сімейному кодексі України віку 10 років, з якого необхідно отримувати згоду дитини на усиновлення, сприятиме ясності в сімейно-правових нормах та уникненню суперечностей у практичному застосуванні сімейного законодавства правозастосовними органами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Відомості про усиновлення дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування (протягом 2023 року) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://rubryka.com/2024/03/23/protseduru-usynovlennya/amp/>
2. Громадянський кодекс Франції (Кодекс Наполеона) / переклад з французької В. Захватаєва; передмова: А. Довгерт, В. Захватаєв / Додатки 1–4: В. Захватаєв; відповідальний редактор А. Довгерт. – Київ: Істина, 2006. – 1008 с.
3. Німецьке право. Частина І. Громадянський кодекс / переклад з німецької [Серія: Сучасне зарубіжне та міжнародне приватне право]. – Москва: Міжнародний центр фінансово-економічного розвитку, 1996. – 552 с.
4. Логвінова М. В. Згода дитини на усиновлення / М. В. Логвінова // Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України. – 2009. – Вип. 21. – С. 117-122.
5. Європейська конвенція про усиновлення дітей (переглянута). [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a17#Text

Тарасова Рената Русланівна,
здобувач вищої освіти 3 курсу
навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців
для підрозділів національної поліції
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: викладач кафедри цивільного права та процесу,
капітан поліції Логінова Марина Вікторівна

ВПЛИВ ЦИФРОВІЗАЦІЇ НА СУДОЧИНСТВО В ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

На наш час дуже актуальне питання цифровізації в контексті швидкого розвитку технологій та їх впливу на різні сфери суспільства. Цифрові інновації не лише змінюють способи, якими люди спілкуються та працюють, але й реформують судову систему, щоб зробити її ефективнішою та доступнішою і це стало каталізатором формування нової категорії прав людини – «цифрових» прав. Спільно з потенційними перевагами цифровізації, такими як прискорення процесу прийняття рішень, підвищення доступності правосуддя та зменшення бюрократії, існують і ризики, такі як збільшення загрози кібербезпеки та недотримання порядку захисту персональних даних. Тому розгляд та аналіз впливу цифровізації на судочинство в цивільному процесі важливий для розуміння та вирішення сучасних викликів у правовій сфері.

Ера цифрових технологій дає нові, ширші можливості реалізації прав і свобод людини та громадянина, але в той же час вона створює нові виклики та загрози для забезпечення цих прав і свобод. Цифровізація практично усіх сфер життя призводить в деяких випадках і до негативного впливу, перш за все щодо забезпечення природних, невідчужуваних прав людини, особливо коли мова йде про недоторканність особистого життя. В більшості випадків користувачі цифрових технологій та всесвітньої мережі Інтернет захищають особисту інформацію в індивідуальному порядку, використовуючи найрізноманітніші технології. Але це не завжди ефективно в силу як об'єктивних, так і суб'єктивних причин, а значить – існує пряма загроза багатьом фундаментальним природним правам і свободам людини і громадянина[1]

Цифровізація цивільного судочинства в Україні представляє собою процес впровадження сучасних інформаційних технологій у діяльність судової системи з метою покращення доступності, ефективності та якості надання правосуддя. Останні роки були спостережені значні зусилля для цифровізації різних аспектів цивільного судочинства в Україні. Деякі з цих напрямків включають:

1. Електронні послуги: впровадження електронних послуг дозволяє сторонам справи подавати документи та матеріали в електронному форматі, що спрощує та прискорює процес розгляду справ.

2. Електронне адміністрування справ: Використання електронних систем управління справами дозволяє судам ефективно керувати судовими процесами, відстежувати стан справ та призначати засідання.

3. Електронні засідання: можливість проведення засідань в електронному форматі через відеоконференції на платформах Meet і Zoom і це дозволяє зменшити час та витрати, пов'язані з фізичним збором учасників судового процесу.

4. Електронний документообіг: застосування електронного документообігу сприяє покращенню обміну документами між судовими установами, сторонами справи та іншими учасниками судового процесу.

5. Електронна платіжна система: впровадження електронних систем оплати дозволяє здійснювати платежі за судові послуги онлайн, що спрощує процес оплати та зменшує витрати на обслуговування.

Ці ініціативи спрямовані на забезпечення більшої доступності та ефективності правосуддя в Україні, а також на підвищення довіри до судової системи серед громадян. Однак важливо продовжувати розвивати та вдосконалювати цифрові рішення, а також забезпечувати відповідний рівень кібербезпеки та захисту персональних даних у цьому контексті.

Досвід інших країн свідчить, що більш ефективним, ніж звичайне оцифровування судових процесів, є інший шлях – шлях цифрової трансформації правосуддя, який обрали такі країни, як Велика Британія, Китай, Сінгапур, Канада. Вони розробляють нові онлайн-платформи для вирішення спорів із новими правилами та процедурами. Такі програми створюють з метою спростити доступ до правосуддя, зробити судову послугу зручною, орієнтованою на споживача, а також такою, що не потребує послуг адвокатів. Для цього часто використовуються сучасні застосунки для смартфонів та інтелектуальні програми на базі штучного інтелекту. Мета цього створити суд, доступний 24/7 з будь-якого місця планети, за допомогою сучасних девайсів, якими користується більшість людей – смартфони, планшети, ноутбуки. Всі комунікації та дії в такому суді здійснюються виключно онлайн[2].

Чинне законодавство України містить основні засади цифровізації судового процесу. Статтею 212 Цивільного процесуального кодексу України визначено, що учасники справи мають право брати участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду за умови наявності у суді відповідної технічної можливості, про яку суд зазначає в ухвалі про відкриття провадження у справі, крім випадків, коли явка цього учасника справи в судове засідання визнана судом обов'язковою. А учасники справи беруть участь у судовому засіданні в режимі відеоконференції поза межами приміщення суду з використанням власних технічних засобів та електронного підпису[3].

І. Мирошніченко розглядає особливості та проблеми цифровізації судового процесу в країні та пише про те, що в березні 2022 року Рада суддів України оприлюднила рекомендації щодо роботи судів в умовах воєнного стану. Вона рекомендувала суддям визначати особливості роботи кожного суду на зборах його суддів, враховуючи ситуацію безпеки у регіоні, відкладати та скасовувати судові засідання, коли є така можливість. Разом із тим, багато адвокатів зіштовхнулись з такими перепонами, як відсутність в суді технічної можливості та вільних залів для проведення відеоконференцій. Більше того, багатьом суддям було важко адаптуватись досудових засідань онлайн та сприйняти це як ще одну можливість для здійснення правосуддя [4]. Тобто, навіть за наявності нормативних приписів, все впиралося у низьку інформаційну культуру суддів та інших учасників судового процесу. Проте, наразі ситуація поступово налагоджується.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Рудюк В.С. Диджиталізація в сучасному судочинстві. Філософські та методологічні проблеми права. 2020. №2. С. 84.
2. Краснов Є. «Електронний суд» потребує не лише технологічного вдосконалення, а й правового. URL: <http://rsu.gov.ua/ua/news/egor-krasnov-elektronnij-sud-potrebuie-ne-lise-tehnologichnogo-vdoskonalenna-a-jpravovogo>
3. Цивільний процесуальний кодекс України від 18.03.2004 № 1618-IV // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15#top> (дата звернення: 24.04.2024)
4. Мирошніченко І. Судове засідання онлайн: як це працює під час війни. URL: <https://yurgazeta.com/publications/practice/sudova-praktika/sudove-zasidannya-onlayn-yak-sepracyue-pid-chas-viyni.html>

Татарченко Аліна Юріївна,
*здобувачка вищої освіти факультету підготовки
фахівців права, управління та економічної безпеки
yakimluk606@gmail.com*
Науковий керівник: Чорноус Оксана В'ячеславівна,
*кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін
trollly@ukr.net*
Донецький державний університет внутрішніх справ

КОМУНІКАЦІЯ ЯК ОСОБИСТИЙ ЗАХИСТ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО

У кожній країні є чимало охочих порушити закон, саме тому держава вповноважує поліцейських стояти на його сторожі. Вони є надійною опорою безпечного суспільства. Саме на них покладено відповідальність за життя громадян і порядок у країні. Тому саме людський фактор, особиста культура, освіченість, здатність до самовдосконалення, уміння застосовувати свої знання в різних сферах правоохоронної діяльності визначають ступінь успіху працівників поліції.

Навчання – важливе, але це не єдина форма професійної підготовки, якої потребують співробітники поліції для ефективного виконання своїх професійних обов'язків у мультинаціональному суспільстві. Таке навчання має здійснюватися задля набуття працівниками поліції конкретних компетенцій (як-от поінформованості, знань та навичок), необхідних для роботи в такому середовищі.

Безпека суспільства значною мірою залежить від взаємодії поліції з населенням, громадами. Її якість здебільшого визначається тим, чи вміє правоохоронець вести розмову, професійно спілкуватися з людьми. Спілкування – це складний процес встановлення та розвитку контактів, необхідних для ефективної діяльності поліції. Поліцейському необхідно досконало опанувати техніку спілкування, уміти встановлювати психологічний контакт, а також визначати найбільш ефективну для кожної конкретної ситуації лінію поведінки.

Оскільки спілкування працівника поліції є офіційним за характером та завжди чітко регламентується законами та правилами, його можна вважати примусовим: під час виконання своїх професійних обов'язків правоохоронець не може відмовитися від комунікації, попри те, що він не завжди прагне чи бажає цього. Найчастіше воно зумовлене необхідністю отримати інформацію. У цій ситуації завжди важливими є контроль емоцій та почуттів, оскільки гостре небажання може завадити ефективно виконати свою роботу.

На думку дослідників, якість комунікативного процесу залежить від рівня мовленнєвої компетенції поліцейського [2]. У науковій літературі усталилося розуміння мовленнєвої професійної комунікації як володіння «способами формування і формулювання думок за допомогою мови під час фахового спілкування» [1]. Ідеться про здатність послуговуватися професійною мовою як в усній та письмовій формах.

Мовленнєва компетенція базується на мовній, яка своєю чергою передбачає опанування мовних норм (фонетичних, орфографічних, лексичних, граматичних, пунктуаційних, стилістичних тощо), щоб ефективно застосовувати їх в процесі використання мови.

Отже, ефективна правоохоронна діяльність багато в чому залежить від уміння поліцейського комунікувати.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Іванова І. Л., Коршенко А. Є. Професійно орієнтована іншомовна комунікація правоохоронців. URL: <https://univd.edu.ua/science-issue/issue/163> (дата звернення: 25.04.2024).

2. Методика формування міжкультурної іншомовної комунікативної компетенції: курс лекцій : навч.-метод. посіб. / О. Б. Бігич, Н. Ф. Бориско, Г. Е. Борецька та ін. ; за ред. С. Ю. Ніколаєвої. Київ : Ленвіт, 2011. 344 с.

Твердохліб Ростислав Динисович
*курсант II курсу факультету підготовки фахівців
для підрозділів кримінальної поліції
Дніпровського державного університету внутрішніх справ
Науковий керівник: Кисельов Андрій Олександрович,
доцент кафедри оперативно розшукової діяльності
факультету підготовки фахівців для підрозділів кримінальної поліції
Дніпровського державного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент, майор поліції*

ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНО АНАЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Воєнний стан у будь-якій країні є критичним періодом, який вимагає адаптації всіх державних структур до нових умов. Однією з найбільш важливих сфер, що потребують підвищеної уваги, є кримінально-аналітична діяльність. Ця сфера спрямована на запобігання та розслідування злочинів, забезпечення безпеки громадян та збереження правопорядку.

Криміналістичний аналіз може мати загальний і спеціальний характер. Загальний кримінальний аналіз зосереджується на широкому спектрі злочинної діяльності, як правило, у сфері невеликих установ або юрисдикцій. Спеціалізований криміналістичний аналіз призначений для конкретного виду злочинної діяльності або предмета, наприклад, наркотиків, промислового шпигунства або організованої злочинності. Кримінальний аналіз має тактичне та стратегічне застосування [1, с. 20].

Тактичний кримінальний аналіз зосереджений на короткострокових правоохоронних завданнях або кримінальних провадженнях, які безпосередньо розслідуються. Він забезпечує негайні дії – затримання осіб, обрання тримання під вартою, вилучення предметів чи документів тощо. Стратегічний кримінологічний аналіз використовується для вирішення масштабних довгострокових завдань і цілей, зокрема для виявлення головних фігур злочинного світу чи синдикатів, прогнозування зростання видів злочинної діяльності та встановлення пріоритетів діяльності правоохоронних органів.

Криміналістичний процес — це ланцюжок оперативних дій або процедур, що ведуть до найбільш точного та обґрунтованого висновку на основі наданої інформації. Інформація збирається, оцінюється та систематизується. Аналітична фаза процесу починається з отримання відповідних даних і організації їх у формі, яка дає змогу зрозуміти їх значення. Цей етап, опис даних, допомагає ідентифікувати відсутню інформацію та допомагає спрямувати подальші дії зі збору даних для отримання відсутніх даних (дотримуючись напрямку стрілки від опису даних до збору даних). Під час нього створюється основа для застосування індуктивних міркувань з метою розробки однієї чи кількох гіпотез щодо ключових аспектів злочинної діяльності [2, с. 20].

В умовах воєнного стану виникають численні проблеми, які ускладнюють ефективну роботу правоохоронних органів.

По-перше, значно ускладнюється доступ до інформації та її обробка. В умовах війни багато інфраструктурних об'єктів можуть бути знищені або пошкоджені, що призводить до втрати важливих даних. Наприклад, руйнування адміністративних будівель або серверних центрів може призвести до зникнення архівів, баз даних та інших інформаційних ресурсів, які є критично важливими для розслідувань. Окрім того, нестабільність комунікаційних мереж ускладнює обмін інформацією між різними підрозділами правоохоронних органів.

По-друге, підвищується ризик корупції та внутрішніх зрад. У складних умовах війни, коли загальна ситуація є нестабільною, деякі посадовці можуть використовувати своє положення для особистої вигоди. Це створює додаткові загрози для кримінально-аналітичної діяльності, адже корумповані працівники можуть маніпулювати даними, приховувати докази або навіть сприяти злочинній діяльності.

По-третє, зростає кількість злочинів, пов'язаних із війною. Це можуть бути як військові злочини, так і злочини проти людяності, а також злочини, пов'язані з мародерством, незаконним обігом зброї, тероризмом тощо. Розслідування таких злочинів вимагає спеціалізованих знань і ресурсів, яких часто не вистачає. Водночас, правопорушники можуть діяти більш організовано і використовувати хаос війни у своїх цілях, що значно ускладнює їх викриття та затримання [4, с. 29].

По-четверте, виникають проблеми з кадрами. Війна змушує багатьох працівників правоохоронних органів вступати до лав збройних сил або займатися іншими важливими завданнями, пов'язаними з обороною країни. Це призводить до браку кваліфікованих фахівців у сфері кримінального аналізу. Нестача кадрів може призвести до перевантаження існуючих працівників, зниження якості розслідувань та збільшення часу на їх проведення.

На додачу, психологічний стан працівників кримінально-аналітичної діяльності під час війни також стає важливим фактором. Постійний стрес, страх за життя своїх близьких та загальна невизначеність можуть негативно вплинути на ефективність роботи. Психологічна підтримка та реабілітація стають необхідними елементами для забезпечення нормальної роботи працівників [3, с. 5].

У цих умовах важливою стає інтеграція новітніх технологій та методів роботи. Використання штучного інтелекту, автоматизованих систем аналізу даних, кібербезпеки та інших технологічних інновацій може значно підвищити ефективність кримінально-аналітичної діяльності. Однак впровадження цих технологій потребує значних інвестицій та навчання персоналу.

Таким чином, кримінально-аналітична діяльність в умовах воєнного стану стикається з численними викликами, які потребують комплексного підходу до їх вирішення. Це включає покращення інфраструктури, боротьбу з корупцією, підвищення кваліфікації кадрів, забезпечення психологічної підтримки та впровадження новітніх технологій. Тільки так можна забезпечити ефективне функціонування правоохоронної системи та захист правопорядку у найскладніших умовах.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Основи кримінального аналізу : посіб. з елементами тренінгу / Користін О. Є., С. В. Албул, А. В. Холостенко та ін. — Одеса : ОДУВС, 2016. — 112 с
2. Сучасні методи досудового розслідування кримінальних правопорушень : підручник / О. М. Цільмак, О. Є. Користін, О. М. Заєць та ін. ; за заг. ред. О. М. Цільмак. Одеса : Фенікс, 2017. 352 с.
3. Швець Д. В. Оперативно-розшукове моделювання в розкриття злочинів // Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави : тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 30 листоп. 2018 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2018. С. 15.
4. Ханькевич А. М. Використання кримінального аналізу в діяльності підрозділів кримінальної поліції // Сучасні проблеми правового, економічного та соціального розвитку держави : тези доп. Міжнар. наук.-практ. Конф. (м. Харків, 30 листоп. 2018 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2018. С. 193.

Торгун Софія
здобувачка освітнього ступеня магістр
юридичного факультету
Волинського національного університету імені Лесі Українки
м. Луцьк, Україна

МІСЦЕ ПРОВЕДЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

З початком досудового розслідування пов'язане питання щодо визначення підслідності кримінальних правопорушень. У науковій літературі під підслідністю кримінальних правопорушень розуміють сукупність встановлених законом ознак кримінального правопорушення, відповідно до яких його розслідування віднесено до відання відповідного органу. Підслідність забезпечує раціональний розподіл кримінальних проваджень між різними органами досудового розслідування.

В межах даного дослідження ми розглянемо різні аспекти територіальної підслідності, зокрема особливості визначення місця проведення досудового розслідування у період воєнного стану.

Поставлене завдання вимагає уважного вивчення правових моментів з урахуванням складнощів та особливостей цього періоду. Забезпечення безпеки, недоторканості доказів та дотримання процедурної справедливості є ключовими аспектами, які потребують уваги.

До факторів, які детермінують особливості кримінального провадження в умовах надзвичайних правових режимів, до яких належить і воєнний стан, відносяться:

- 1) фактори небезпеки;
- 2) відсутність доступу до окремих територій, на яких здійснюється кримінальне провадження;
- 3) повне або частково обмеження функціонування органів державної влади, у т.ч. правоохоронних, судових органів України на територіях вчинення кримінальних правопорушень;
- 4) особливості правового регулювання не тільки нормами КПК України, але й надзвичайним законодавством, міжнародними нормативно-правовими актами, які активуються за умов надзвичайних правових режимів;

5) специфічні організаційно-управлінські основи проведення окремих процесуальних дій та прийняття процесуальних рішень, які залежать не тільки від рішень суб'єктів кримінального процесу, але й від рішень та порядку взаємодії з іншими владними суб'єктами;

6) часткове або повне блокування функціонування окремих процесуальних інститутів та поява нових процесуальних засобів, способів, гарантій кримінального провадження в екстраординарних умовах та ін. [1]

За загальним правилом, яке передбачене частиною 1 статті 218 Кримінального процесуального кодексу України, досудове розслідування здійснюється слідчим того органу досудового розслідування, під юрисдикцією якого знаходиться місце вчинення кримінального правопорушення [2].

Так, при крадіжці місцем вчинення кримінального правопорушення буде місце викрадення чужого майна, при розбої - місце нападу на особу. Розслідування кримінальних діянь за місцем їх вчинення створює найбільш сприятливі можливості для збирання доказів та їхньої всебічної перевірки. Це обумовлено тим, що саме на цій території можуть знаходитися свідки, речові докази та інші джерела інформації, які мають значення для розслідування.

Закон не містить заборони стосовно того, що місцем досудового провадження буде місце виявлення кримінального правопорушення. Це також можливо й тоді, коли невідоме місце вчинення правопорушення, або коли його вчинено за межами України, або коли таке розслідування забезпечує найбільш швидке й повне встановлення обставин кримінальної події. В подібних випадках рішення щодо визначення місця розслідування приймається відповідним прокурором [3]. Таке рішення прокурор має прийняти з урахуванням місця виявлення ознак кримінального правопорушення, місця перебування підозрюваного чи більшості свідків, місця закінчення кримінального правопорушення або настання його наслідків тощо.

На початку розслідування слідчий перевіряє наявність вже розпочатих досудових розслідувань щодо того ж кримінального правопорушення.

У разі якщо буде встановлено, що іншим слідчим органом досудового розслідування або слідчим іншого органу досудового розслідування розпочато кримінальне провадження щодо того ж кримінального правопорушення, слідчий передає слідчому, який здійснює досудове розслідування, наявні у нього матеріали та відомості, повідомляє про це прокурора, потерпілого або заявника та вносить відповідні відомості до Єдиного реєстру досудових розслідувань.

Ухваливши рішення про направлення матеріалів провадження за підслідністю, слідчий зобов'язаний виконати невідкладні слідчі (розшукові) дії: огляд, освідування, допит свідків та ін. Про передачу матеріалів провадження за підслідністю складається постанова.

Якщо під час досудового слідства буде встановлено, що особа вчинила кримінальний проступок за відсутності в її діях складу злочину, слідчий за погодженням із прокурором надсилає матеріали кримінального провадження керівнику органу дізнання з урахуванням підслідності.

Якщо при здійсненні дізнання буде встановлено, що особа вчинила злочин, дізнавач за погодженням із прокурором надсилає матеріали кримінального провадження керівнику органу досудового розслідування з урахуванням підслідності.

Прокурор, слідчий мають право самі провадити слідчі (розшукові) дії та негласні (розшукові) дії за межами території свого району, міста, області або доручати їх проведення органу досудового розслідування певної території, який зобов'язаний їх виконати.

Спори про підслідність вирішує керівник органу прокуратури вищого рівня. Повноваження прокурора щодо визначення підслідності впливають із конституційних положень, де закріплено повноваження прокурора щодо організації і процесуального керівництва досудовим розслідуванням, вирішення відповідно до закону інших питань під час кримінального провадження (ст. 131–1 Конституції України), а також прав, закріплених у ст. 36 КПК України. Такі повноваження прокурора також відображають реалізацію функції обвинувачення на стадії досудового розслідування [4].

У 2014 році Законом України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо особливого режиму досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції» № 1631-VII

від 12.08.2014 р. КПК України було доповнено розділом IX-1 «Особливий режим досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції», ст. 615 КПК України у попередній редакції передбачала тільки делегування окремих повноважень слідчого судді прокурору.

Законом України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо порядку скасування запобіжного заходу для проходження військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період або його зміни з інших підстав» № 2125-IX від 15.03.2022 р. було змінено назву розділу IX-1 КПК України на «Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції чи заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії російської федерації та/ або інших держав проти України».

Законом України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану» № 2201-IX від 14.04.2022 р. в чергове змінено назву розділу IX-1 КПК України на «Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану». Таким чином, законодавець акцентувався на специфіці кримінальної процесуальної діяльності в умовах саме цього особливого правового режиму.

Як зазначає у своїй дисертації Лазукова О.В., спеціальні правила щодо порядку визначення підслідності кримінальних правопорушень, вчинених у районі проведення АТО, а також на тимчасово окупованій території АРК, містяться у Законах України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» та «Про здійснення правосуддя та кримінального провадження у зв'язку з проведенням антитерористичної операції» [5].

Так, у частині 1 статті 2 Закону України «Про здійснення правосуддя та кримінального провадження у зв'язку з проведенням антитерористичної операції» закріплене положення, згідно з яким підслідність кримінальних правопорушень, вчинених у районі проведення антитерористичної операції, у разі неможливості здійснювати досудове розслідування визначається Генеральним прокурором України. До того ж у ст. 4 цього закону міститься положення щодо визначення підслідності кримінальних правопорушень у разі зміни меж району або завершення АТО (зокрема орган, якому у зв'язку з неможливістю здійснювати досудове розслідування були передані матеріали досудового розслідування, у разі зміни меж району або завершення АТО продовжує розслідування таких кримінальних правопорушень) [6].

Що стосується порядку визначення підслідності кримінальних правопорушень, вчинених на тимчасово окупованій території АРК, то відповідно до Закону України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» підслідність кримінальних правопорушень, вчинених на тимчасово окупованій території визначається Генеральною прокуратурою України [7].

Спір про підслідність у кримінальному провадженні, яке може належати до підслідності Національного антикорупційного бюро України, вирішує Генеральний прокурор або заступник Генерального прокурора - керівник Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (особа, яка виконує його обов'язки).

Отже, місця проведення досудового розслідування є важливим аспектом судового процесу, який потребує уважного аналізу та врахування різних обставин для забезпечення справедливого вирішення справи.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Гловюк І., Дроздов О., Тетерятник Г., Фоміна Т., Рогальська В., Завтур В. Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану: науково-практичний коментар Розділу IX-1 Кримінального процесуального кодексу України. Видання 4. Електронне видання (станом на 30 грудня 2022 р.). Дніпро-Львів-Одеса-Харків. 2023. 82 с. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/141e9323-8f98-4f61-bad9-bd88bb627707/content>
2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
3. Кримінальний процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар / Відп. ред.: С.В. Ківалов, С.М. Міщенко, В.Ю. Захарченко - Х.: Одіссей, 2013. - 1104 с.
4. Дрозд В.Г. Правове регулювання досудового розслідування: проблеми теорії та практики: монографія. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2018. 448 с. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/server/api/core/bitstreams/701796dc-e52d-48f3-9bf2-194c6cf84aa0/content>
5. Лазукова О. В. Особливий режим досудового розслідування в умовах воєнного, надзвичайного стану або у районі проведення антитерористичної операції : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09 / О. В. Лазукова ; кер. роботи О. В. Капліна ; Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. – Харків, 2018.– 276 с.
6. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України: Закон України від 15 квітня 2014 р. № 1207-VII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text>
7. Про здійснення правосуддя та кримінального провадження у зв'язку з проведенням антитерористичної операції: Закон України від 12 серпня 2014 р. № 1632-VII URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1632-18#Text>

Шкурацький Максим Андрійович

Здобувач вищої освіти 2 курсу

Науковий керівник: Варава Володимир Вікторович,

доцент кафедри оперативно-розшукової діяльності

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВА РОБОТА З ПРОТИДІЇ ОРГАНІЗОВАНИЙ ЗЛОЧИННОСТІ

Організована злочинність - це стійка діяльність злочинної групи, що складається з п'яти або більше осіб, об'єднаних для вчинення тяжких або особливо тяжких злочинів з метою отримання незаконного доходу або контролю над певною сферою економічної діяльності. Ознаки організованої злочинності включають стійкість (існування протягом тривалого часу з чіткою структурою та ієрархією), чисельність (п'ять або більше осіб), мету (вчинення тяжких або особливо тяжких злочинів), мотив (отримання незаконного доходу або контроль над економічною сферою), наявність структури (чіткий поділ ролей і підпорядкування з наявністю лідера), використання насильства, залякування та корупції для досягнення цілей, зв'язки з іншими злочинними групами як в Україні, так і за кордоном, та прагнення до легалізації через інвестування незаконно отриманих коштів у легальний бізнес. Це одна з найсерйозніших проблем сучасного суспільства, яка завдає значної шкоди економіці, державі та суспільству в цілому. Боротьба з організованою злочинністю є одним з пріоритетних завдань правоохоронних органів України.

Правові засади оперативно-розшукової діяльності (ОРД) в Україні ґрунтуються на Конституції України та низці інших нормативно-правових актів. Основні нормативно-правові акти, що регулюють ОРД, включають Конституцію України, яка гарантує право на особисту недоторканність, свободу від незаконного арешту, затримання, обшуку, вилучення майна, а також право на таємницю телефонної розмови, поштової, телеграфної та іншої кореспонденції (ст. 36), право на свободу слова та інформації (ст. 42), та право на об'єднання в політичні партії та інші громадські об'єднання (ст. 43). Закон України "Про оперативно-розшукову діяльність" визначає правові, організаційні та тактичні засади ОРД, встановлює підстави та порядок проведення оперативно-розшукових заходів, визначає права та обов'язки учасників ОРД, та встановлює гарантії законності ОРД. Інші нормативно-правові акти, такі як Кримінальний процесуальний кодекс України, Закон України "Про Національну поліцію", закони про інші органи державної влади, що здійснюють ОРД, та підзаконні нормативно-правові акти, затверджені відповідними органами, також регулюють ОРД. Принципи ОРД включають законність (здійснення лише на підставі та в межах, визначених законом), повагу до прав і свобод людини (дотримання прав та свобод, гарантованих Конституцією України та міжнародними договорами), негласність (здійснення заходів негласно, за винятком випадків, передбачених законом), об'єктивність (ґрунтування на об'єктивних даних про наявність злочинної діяльності), та професіоналізм (здійснення кваліфікованими співробітниками). Суб'єктами ОРД є органи державної влади, що здійснюють ОРД, та негласні співробітники, які залучаються до співпраці з цими органами на конфіденційній

основі. Оперативно-розшукові заходи поділяються на гласні та негласні, причому проведення деяких заходів вимагає санкції суду. Відповідальність за порушення законності ОРД передбачена в різних формах, включаючи дисциплінарну, адміністративну та кримінальну відповідальність.

Оперативно-розшукова робота (ОРД) з протидії організований злочинності спрямована на вирішення комплексу завдань, що включають попередження організованої злочинності шляхом виявлення умов та факторів, що сприяють виникненню та розвитку цієї форми злочинності, прогнозування можливих злочинних діянь організованих груп та запобігання їх вчиненню через проведення профілактичних заходів. Також, ця робота включає виявлення та розкриття злочинів, скоєних організованими злочинними групами, збір інформації про ці групи та їх діяльність, встановлення осіб, які в них беруть участь, здобуття доказів злочинної діяльності та затримання їх учасників. Також до завдань ОРД входить перешкоджання злочинній діяльності організованих груп через розробку та проведення оперативно-розшукових заходів, спрямованих на нейтралізацію їх злочинної діяльності та захист громадян та організацій від злочинних посягань. Крім того, ОРД включає розслідування злочинів, скоєних організованими злочинними групами, надання інформації слідству про ці групи та допомогу у встановленні обставин злочинів, розшук та затримання їх учасників, а також міжнародне співробітництво у цій сфері через взаємодію з правоохоронними органами інших країн та участь у міжнародних операціях.

Оперативно-розшукові заходи (ОРЗ) - це система дій, спрямованих на пошук і фіксацію фактичних даних про протиправні діяння, осіб, які їх вчинили, а також про обставини цих діянь, що здійснюються гласно і негласно спеціально уповноваженими підрозділами. Класифікація ОРЗ за способом проведення (гласні та негласні), за характером інформації (інформаційно-пошукові та контррозвідувальні), за місцем проведення (стаціонарні та мобільні). Основні види ОРЗ включають спостереження, опитування, допит, залучення до співпраці, контроль зв'язку, зняття відбитків пальців, експертизу та використання спеціальних технічних засобів.

Під час проведення Оперативно-розшукових заходів (ОРЗ) держава забезпечує дотримання прав і свобод людини, гарантованих Конституцією України та міжнародними договорами, до яких приєдналася Україна. Основні гарантії включають законність, судовий контроль, підтвердження необхідності, пропорційності, конфіденційності, захист від дискримінації, оскарження. Захист прав і свобод людини під час проведення ОРЗ здійснюється судом, прокуратурою, Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини та іншими органами державної влади в межах їх повноважень.

Інформаційне забезпечення оперативно-розшукової діяльності - це комплекс заходів, спрямованих на збирання, обробку, аналіз та використання інформації, необхідної для вирішення завдань ОРД. Джерелами інформації є звернення громадян, ЗМІ, відкриті джерела в Інтернеті, інформація з проведення гласних та негласних ОРЗ, а також інформація від конфіденційних співробітників та оперативних підрозділів інших органів державної влади. Методи обробки інформації включають аналітичні (комп'ютерний аналіз, статистичний аналіз, логічний аналіз, криміналістичний аналіз) та синтетичні методи (узагальнення, висування версій, планування ОРЗ). Інформація використовується для інформування керівництва, підготовки та проведення ОРЗ, аналізу результатів, оновлення інформаційних баз даних. Інформаційно-технічне забезпечення включає

спеціальні технічні засоби (спостереження, прослуховування, зняття відбитків пальців, криміналістична експертиза) та інформаційні системи (облік ОРЗ, криміналістичні інформаційно-пошукові системи).

Оперативно-розшукова робота з протидії окремим видам організованої злочинності має свою специфіку і завдання, які включають виявлення, розкриття, та запобігання незаконним діям. Наркобізнес є одним з найприбутковіших видів злочинності та вимагає перешкодження постачанню наркотиків, затримання членів організованих груп, та проведення профілактичної роботи з населенням. Незаконний обіг зброї, що становить серйозну загрозу, вимагає виявлення та розкриття організованих груп, затримання їх членів, та профілактичну роботу з населенням. Торгівля людьми та економічна злочинність, які порушують права людини та завдають шкоди економіці, також потребують систематичних заходів з виявлення, розкриття, та запобігання. Методи ОРЗ включають спостереження, опитування, залучення до співпраці, контроль комунікацій, та проведення невідкладних обшуків і контрольованих поставок.

Міжнародне співробітництво у сфері протидії організованій злочинності є важливою складовою боротьби з цим глобальним феноменом. Основні цілі міжнародного співробітництва полягають у обміні інформацією, спільному проведенні операцій, координації зусиль, наданні взаємної правової допомоги, та гармонізації законодавства. Форми міжнародного співробітництва можуть бути двосторонніми, багатосторонніми, або співробітництвом з міжнародними організаціями, такими як Інтерпол, Європол, ООН. Принципи міжнародного співробітництва включають законність, повагу до суверенітету, рівноправність, та конфіденційність. Міжнародне співробітництво є важливою, оскільки дозволяє об'єднати зусилля для більш ефективної боротьби з організованою злочинністю, сприяє обміну інформацією та досвідом, координує дії правоохоронних органів, та сприяє гармонізації законодавства.

Оперативно-розшукова робота (ОРД) з протидії організованій злочинності є важливим напрямком діяльності правоохоронних органів України. Вона спрямована на запобігання, виявлення та розкриття злочинів, скоєних організованими групами, а також на притягнення їх членів до кримінальної відповідальності. ОРД з протидії організованій злочинності здійснюється на основі принципів законності, поваги до прав і свобод людини, гласності та негласності.

Підбиваючи підсумки, основні завдання ОРД з протидії організованій злочинності є виявлення та документування фактів участі осіб у організованих злочинних групах, збір інформації про діяльність організованих злочинних груп, їх структуру, цілі, завдання, методи вчинення злочинів, запобігання вчиненню злочинів, скоєних організованими групами, розкриття злочинів, скоєних організованими групами, затримання членів організованих груп та їх поплічників, вилучення знарядь злочину, викраденого майна та інших речових доказів, захист громадян, підприємств, установ та організацій від злочинних посягань з боку організованих груп. ОРД з протидії організованій злочинності здійснюється гласно і негласно. Гласні ОРЗ проводяться відкрито, з дотриманням прав і свобод людини. Негласні ОРЗ проводяться негласно, без відома осіб, щодо яких вони застосовуються. Застосування ОРЗ допускається лише у випадках, коли іншими засобами та методами неможливо отримати необхідну інформацію про злочин, осіб, які його вчинили, або про обставини вчинення злочину. Проведення ОРЗ здійснюється з дотриманням прав і свобод людини. Захист прав і свобод людини під час проведення ОРЗ

здійснюється судом, прокуратурою, Уповноваженим Верховної Ради України з прав людини та іншими органами державної влади. Інформаційне забезпечення ОРД є важливою складовою успішного вирішення завдань боротьби зі злочинністю. Міжнародне співробітництво у сфері протидії організований злочинності є важливою складовою боротьби з цим глобальним феноменом. ОРД з протидії організований злочинності є складним та багатограним видом діяльності, який потребує постійного вдосконалення та розвитку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. «Рамкова Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти організованої злочинності». URL - https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_786#Text
2. Проект Закону України від 13.06.2008 № 2134 Про оперативно-розшукову діяльність. URL <https://ips.ligazakon.net/document/JF1NA00B#:~:text=Правову%20основу%20оперативно-розшукової%20діяльності,прикордонну%20службу%20України %2С%20 Державну%20податкову>
3. Інформаційне забезпечення ОРД. Коментар. Мего-Інфо - Юридичний портал №1. URL - <http://mego.info/інформаційне-забезпечення-орд>